

DOORBRAAK

P927370

MAGAZINE

07

JUNI 2023
Driemaandelijks €12

GEORGES-LOUIS **BOUCHEZ:**

“MET VLAAMS BELANG GAAT
VLAANDEREN FAILLIET”

MIGRATIECRISIS AAN
DE BLOEMENRIVIERA

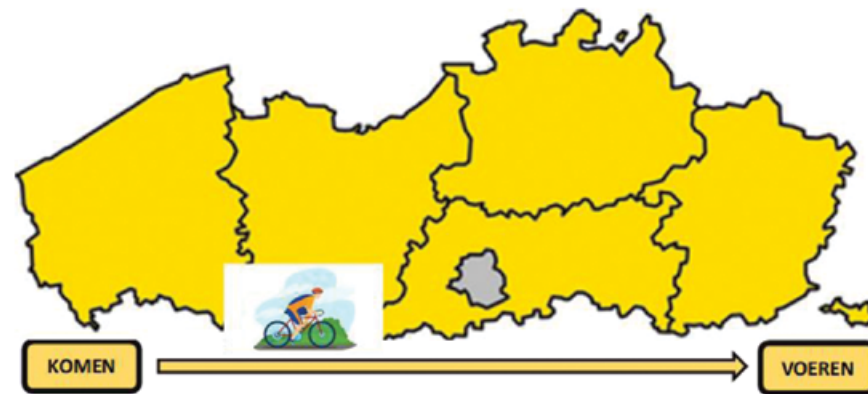
COVID-VACCINSCHADE:
SLACHTOFFERS SPREKEN

ALS JE KIND VAN
GESLACHT VERANDERT

DE TAAALGRENS OPGEZADELD

**60 JAAR
TAAALGRENS
(1963 – 2023)**

De Flandriens fietsen een taalgrenstocht.
Van Komen tot Voeren.

Iedereen welkom om mee te trappen langsheen de taalgrens. De volledige 2-daagse (voor gevorderden), of een keuze van 1 tot meer etappes.

Volgwagens / Routes op GPX beschikbaar /
Mogelijkheid tot overnachten en een avondmaaltijd
in Overijse / BV's die ons uitwuiwen en-of
verwelkomen

**Weekend van
zaterdag 30 september
en zondag 1 oktober 2023**

Of alles wat kan, ook moet kunnen

▲ Pieter Bauwens
Hoofdredacteur

Welke nevenschade is aanvaardbaar bij vooruitgang? Stappen we blind mee in het genderverhaal en laten we zonder veel vragen medische experimenten toe op jonge mensen? Maar ook, hoeveel vaccinschade is aanvaardbaar om anderen te vrijwaren van ziekte?

Transvragen

Het is altijd delicaat als journalisten peuteren in gevoelens van mensen. Maar we doen het toch. Omdat het relevant is. In dit magazine gaat het om het pijnlijke verhaal van ouders met een transgenderdochter. De ouders hebben hun twijfels. Is de verandering van geslacht geen vlucht voor andere problemen? Zullen die door de geslachtsveranderingen opgelost geraken? Of komt alles erger terug?

Het interview toont ook aan dat er wel iets schort met het activisme van wie daar medisch bij betrokken is. Willen ze mensen helpen, of is het hen te doen om zoveel mogelijk mensen van geslacht te laten veranderen? Wat doen ze met de vraag van de ouders of die geslachtsverandering geen vlucht is voor andere problemen? In het verhaal dat wij in dit magazine brengen, gaat het dan nog om een meerderjarige. Maar wat met minderjarigen? Hoe vroeg kan dat? Wat zijn de medische risico's van puberteitsremmers en levenslang hormonen slikken? Hebben we wel goed nagedacht over de gevolgen van deze 'medische vooruitgang'?

Vaccinvragen

Medische vooruitgang brengt ons bij een tweede nijpend verhaal: covid-vaccinschade. De overheid sprong snel op het nieuwe vaccin. Net zoals de bevolking. Het vaccin was de hoop op het overwinnen van de pandemie. Werd het bij de eerste spuit gezien als een wondermiddel, bij de tweede was er al meer twijfel of het middel wel bracht wat iedereen hoopte. Daarboven komt de vraag: wat wisten onderzoekers toen over de werking van dat vaccin? Om het allemaal nog moeilijker te maken, zijn er ook mensen die ziek werden van het vaccin. En sommigen stierven er zelfs aan. Elk vaccin heeft nevenwerkingen. Maar hoeveel en welke bijwerkingen zijn aanvaardbaar? Wij vonden enkele gevaccineerden die wilden en durfden getuigen over hun vaccinschade.

Debat moet er zijn

Het debat over vaccinschade moet open kunnen gevoerd worden. Elk medicijn heeft bijwerkingen, elk vaccin zorgt voor bijwerkingen. Er is niets te verbergen. Maar het maatschappelijk belang dat het covid-vaccin heeft gekregen en de maatschappelijke polarisatie errond, maken het debat bijna onmogelijk.

Hetzelfde geldt voor het hele genderdebat. Wie daar vragen over stelt, wordt weggezet als de harteloze mens die de strop rond de hals van de genderdysfore medemens hangt. Is dat zo? Moeten we in dergelijke zaken niet veel terughoudender zijn? Weten we echt wat we hier doen? Dreigen we mensen in een precare situatie niet nog meer in de problemen te brengen?

Er moeten meer vragen gesteld worden. Rond het covid-vaccin en de genderkliniek hangt een zweem van experiment. Een gebrek aan debat wakkert dat aan.

Binnenland

06. Politieboetes
Vlamingen die in Brussel geflitst worden durven al eens een Franstalige boete in de bus te krijgen. Politie en justitie verkiezen hun eigen gemak boven de wettelijke regeling.

08. Dossier: 60 jaar faciliteiten
De rust in de Brusselse faciliteitengemeenten lijkt de laatste jaren enigszins weergekeerd, of is dat alleen schone schijn? We vroegen het aan de burgemeesters van Wemmel en Wezembeek-Oppem. En we trokken naar Ronse, die andere faciliteitengemeente, waar er stilaan barsten lijken te komen in het Vlaamse front.

30. Interview: Georges-Louis Bouchez
Een regering met daarin ook het 'linkse' Vlaams Belang wijst hij resoluut af, maar het Franstalige enfant terrible wil wel graag samen met N-VA regeren. Confederalisme is dan weer geen optie. "Alle Belgen hebben elkaar nog nodig."

36. Fotoreportage: de Vlaamse vissersvloot
Onze vissers hebben het stilaan gehad met "de groene gekte". Intussen blijven ze zelf wel verder innoveren. "Noordzee-vis is het laatste stukje ongerept voedsel."

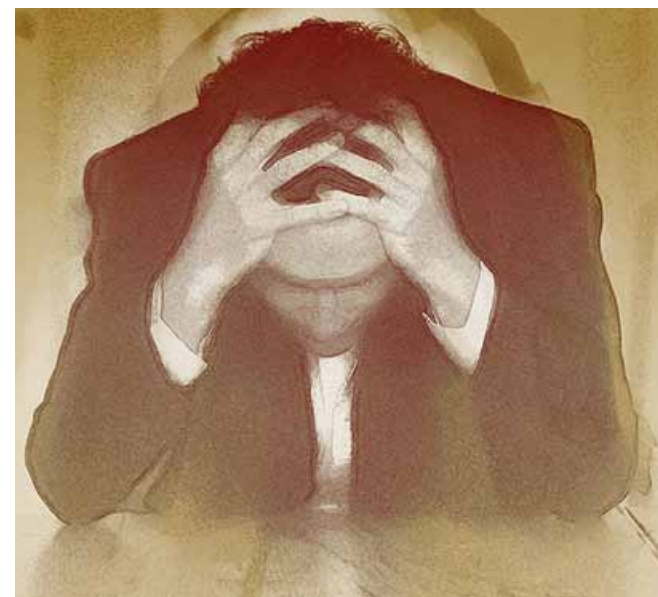
Maatschappij

24. Mijn kind is transgender: ouders getuigen
"Ze duwden Evelien in de richting van een medische transitie." Vier jaar nadat hun dochter haar transitietraject startte, wijzen haar ouders met een beschuldigende vinger in de richting van het gendercentrum van het UZ Gent.

54. Interview: Jonathan Holslag
"Echt politiek leiderschap zou vandaag betekenen dat je onze decadente samenleving een spiegel voorhoudt", vindt Jonathan Holslag. Maar dat leiderschap vindt hij nergens meer, niet op Vlaams, niet op federaal en al evenmin op Europees niveau.

60. Covid-vaccinschade: slachtoffers getuigen
Doorbraak zocht én vond vier getuigen die vertellen over problemen na hun covidvaccinatie. "Door alles wat ik heb meegemaakt, heb ik psychologische hulp nodig gehad."

Buitenland

42. Reportage: migratie-miserie aan de Italiaanse bloemenriviera
De Frans-Italiaanse grensstreek is uitgegroeid tot de nieuwe Europese migratie-hotspot. Idyllische landschappen en gore menselijke ellende gaan er hand in hand.

50. Kosovo: de lont opnieuw aan het kruitvat.
De VS voelen Kosovo stilaan wegglijpen. Een jonge radicale eerste minister én Rusland lachen in hun vuistje.

66. Interview: Europees Parlementslid Kathleen Van Brempt (Vooruit) over de green deal
"Jawel, er is een probleem met de informatiedoorstroming naar de burger over waar Europa zoal mee bezig is. Maar de meerderheid van burgers steunt het Europese klimaatbeleid."

Cultuur

70. Luc Delrue zwaait af, een gesprek
Zeven jaar lang leidde hij het Vlaams departement Cultuur. Bij zijn afscheid heeft Luc Delrue opvallende woorden van lof voor minister van Cultuur Jan Jambon.

76. RIP de vrije radio
Van Mi Amigo over Maeva tot Radio Seven: veertig jaar geleden vormden de vrije radio's een welgekomen alternatief voor de zoutloze eenheidsworst die de toenmalige BRT ons dagelijks voorschotelde. De komst van Studio Brussel was het begin van het einde.

Column

22. Paul De Hert ontwaart nogal wat olifanten in de kamer van onze rechtsspraak
Criminele zaken met dodelijke afloop en een groot maatschappelijk belang horen in de geest van de Grondwet voor een jury gebracht te worden. En dus niet voor een gewone strafrechter, vindt Paul De Hert.

48. Sanctorum over de pensée unique bij cultuurminnend Vlaanderen
Cultuur als politiek-ideologisch slagveld? Daar heeft niemand iets bij te winnen. Integendeel, het leidt vooral tot hokjesdenken en verschraling.

81. Siegfried Bracke hekelt het gebrek aan ambitie in het Vlaamse onderwijs
Wat in onze scholen vooral telt, is dat de leerlingen zich goed voelen. Leren lezen, tellen, begrijpen en ambitieus zijn, hoort daar helaas niet meer bij. Daar betalen we vandaag een hoge prijs voor.

Police

1

Pro justitia

Perception immédiate

27 08 2023

1/2

Payez votre amende sur :
Justonweb.be/fines

Identification

Procès Verbal	BR.95.C4.575140/2021
Code d'identification	bqMdnH

En cas de questions vous pouvez nous contacter :
+32 (0)2 278 55 60

1700 Dilbeek

Références

Numéro de système : 21CB539844
Numéro du P.V. : BR.95.C4.575140/2021

Centre Régional de Traitement Région de Bruxelles-Capitale
Rue de Ligne 40

FRANSTALIGE BOETES voor inwoners van Vlaanderen

WINNY MATHEEUSSEN

Vlamingen die in Brussel een verkeersovertreding begaan, krijgen hun boete al te vaak in het Frans. Dat heeft verregaande gevolgen voor het rechtsverloop. Deze flagrante overtreding van de taalwet is voor het kabinet van minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (Open Vld) geen probleem. 'Het is aan juristen om dat voor de rechtbank uit te vechten.'

Brussel neemt graag een loopje met de Taalwet. Dat is algemeen bekend. Zo ook de politie en het parket. Die versturen systematisch processen-verbaal en voorstellen tot minnelijke schikking voor verkeersboetes naar Vlaanderen in het Frans. Nochtans is het College van procureurs-generaal duidelijk: Brusselse verkeersboetes voor inwoners van Vlaanderen moeten in het Nederlands worden opgesteld en verzonden.

Brussel is officieel tweetalig. Voor gerechtelijke procedures betekent dit dat de rechtsonderhorige een taalkeuze moet maken. Dat is moeilijk bij snelheidsovertredingen die vastgesteld worden door flitscamera's of trajectcontroles. De verbaliserende agent kent immers de identiteit en eventuele taalkeuze van de overtreder niet.

Op dat moment is de woonplaats van de overtreder doorslaggevend. Woont die in Vlaanderen, dan moet het pv opgesteld worden in het Nederlands, net als het bevel tot betaling. Indien er toch Franstalige boetes naar Vlaanderen worden gestuurd, zijn die in strijd met de taalwetgeving. Die wet-

geving is van openbare orde, wat betekent dat de boetes automatisch nietig zijn.

Het staat zo in de cursus

J.H., een Nederlandstalige inwoner van Dilbeek, ontvangt al zijn boetes uit Brussel al jaren in het Frans. Wanneer hij contact opneemt met de Brusselse politiediensten krijgt hij vaak een behulpzame agent aan de lijn. Zijn vraag is simpel: hoe komt het dat hij altijd Franstalige boetes in de bus krijgt? En of dat kan aangepast worden?

Het antwoord van de Brusselse politie is ontluisterend. 'U kan gebruik maken van Google Translate, meneer. Ik kan u enkel aanraden het voorstel tot minnelijke schikking te betalen. Anders komt daar een fiks bedrag bij.'

Op de opmerking dat de boete ongeldig is omdat ze in strijd is met de taalwetgeving, is het antwoord van de Brusselse politie al even ontluisterend. 'Boetes worden opgesteld in de taal van de verbaliserende agent. Dat leren we zo tijdens de opleiding.'

Klinkklare nonsens, maar wel bepalend voor het rechtsverloop. De taal van het initiële pv bepaalt immers of de zaak bij een Nederlandstalige of Franstalige rechtbank moet voorkomen.

Bij minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden (CD&V) wimpelt woordvoerder Nick Gyselinck de vraag af: 'Aangezien het gaat over de Brusselse politie en niet de federale politie, verwijs ik u graag door naar de lokale politie Brussel-Hoofdstad Elsene. Misschien kunnen zij uw vragen beantwoorden.' Maar bij de Brusselse politie weten we natuurlijk al wat het antwoord is: 'De taal van de agent is de taal van het pv.' Dat antwoord heeft Doorbraak samen met J.H. meerdere keren kunnen optekenen.

Taal van het inschrijvingsbewijs

Het Brussels parket is verantwoordelijk voor het versturen van het bevel tot betaling en de bijhorende taalkeuze. Bij bevoegd minister van Justitie Vincent van Quickenborne (Open Vld) ziet ook woordvoerder Edward Landtsheere geen probleem.

'De taalwet schrijft voor dat de verkeersboete wordt verstuurd in de taal van het gebied waar de overtreding plaatsvindt. In Brussel wordt de verkeersboete en het proces-verbaal opgesteld afhankelijk van de taal van de inschrijving van de nummerplaat. Dat staat zo in een omzendbrief. De onmiddellijke inning, het voorstel tot minnelijke schikking en het bevel tot betalen worden eveneens in de taal van het inschrijvingsbewijs opgesteld.'

Uit dat antwoord blijkt dat ze op het kabinet-Van Quickenborne en bij het Brussels parket dan wel een zeer eigen lezing hebben van de bewuste omzendbrief. Daarin staat namelijk letterlijk het

volgende: 'Wat het parket te Brussel betreft, wordt het bevel tot betalen opgemaakt in het Nederlands wanneer de overtreder gedomicilieerd is in het Nederlandse taalgebied; in het Frans wanneer de overtreder gedomicilieerd is in het Frans taalgebied; in het Frans of in het Nederlands wanneer de overtreder gedomicilieerd is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.'

Er staat met andere woorden klaar en duidelijk dat de communicatie naar inwoners van Vlaanderen allen in het Nederlands kan.

“ Het antwoord van de Brusselse politie is ontluisterend. 'U kan gebruik maken van Google Translate, meneer' ”

Overigens gaf minister Van Quickenborne in januari 2023 in een antwoord op een vraag van parlementslid Sophie Rohonyi (DéFi) ook nog te kennen dat hij goed beseft dat de taal van het inschrijvingsbewijs geen taalkeuze in gerechtszaken inhoudt.

Onwettige uitbreiding faciliteiten

'Het taalstelsel dat de overtreder heeft gekozen bij de inschrijving van een voertuig is niet gelijk aan een verklaring van taalkeuze in gerechtszaken. Minnelijke schikkingen worden inderdaad door het parket verstuurd en worden opgesteld in de taal van de procedure die is ingesteld door het aanvankelijke proces-verbaal.'

Kortom: wie in Vlaanderen woont, moet een pv krijgen in zijn eigen taal. Ook al is het inschrijvingsbewijs van het voertuig in het Frans.

Wanneer we Van Quickenbornes woordvoerder Landtsheere wijzen op de volledige tekst van de omzendbrief, antwoordt die laconiek: '99% van de minnelijke schikkingen zullen wel in het Nederlands naar Vlaanderen worden gestuurd. Voor het overige is het aan juristen om het voor de rechtbank uit te vechten.'

Waarvan akte. Bedenking: de facto kent het Brussels parket dus onwettige faciliteiten toe aan Franstalige inwoners van Vlaanderen. Zij krijgen op basis van hun Franstalige inschrijvingsbewijs automatisch een Franstalige boete, ook al wonen ze in Vlaanderen. Als kers op de taart moeten ze die dan eigenlijk niet betalen, omdat ze in strijd is met de Taalwet.

Op dit moment lijkt bij alle gecontacteerde betrokken diensten de wil te ontbreken om aan die onwettige situatie een einde te maken.

Precies zestig jaar is het dat iets minder dan dertig gemeenten in dit land het statuut van faciliteitengemeenten kregen. Zes bevinden zich rond Brussel; de overige aan beide zijden van de taalgrens, van West-Vlaanderen tot in Limburg.

- Een tijdschrift plaatst dit faciliteitendossier tegen de bredere communautaire achtergrond van dit land.
- Doorheen de jaren waren ze vaak het voorwerp van communautair getouwtrek, maar de laatste jaren lijkt een zekere rust te zijn teruggekeerd. Klopt dit? We vroegen het aan twee burgemeesters.
- Onze redacteur ging, tot slot, de sfeer op-snuiven in Ronse. Hij kwam terug met een situatieschets.

Gemeente	Oppervlakte (km ²)	Bevolking	Bevolkingsdichth. (inw/km ²)	Grote/kleine faciliteiten
Drogenbos	2,5	5.770	2.312,15	Grote
Kraainem	5,84	13.928	2.386,43	Grote
Linkebeek	4,19	4.709	1.124,1	Grote
Sint-Genesius-Rode	22,75	18.628	818,64	Kleine
Wemmel	8,77	17.182	1.958,53	Grote
Wezembeek-Oppem	6,86	14.488	2.110,24	Kleine
Ter vergelijking				
Grimbergen	38,67	38.539	996,62	
Zaventem	27,73	35.916	1.295,35	
Beersel	30,4	26.013	855,65	

De faciliteiten aan de taalgrens (van west naar oost)

Gemeente	Oppervlakte (km ²)	Bevolking	Bevolkingsdichth. (inw/km ²)	Provincie	Wie krijgt faciliteiten?
Mesen	3,58	1.056	294,97	W-Vlaanderen	Fr
Komen-Waasten	61,09	18.120	296,61	Henegouwen	NL
Moeskroen	40,08	59.141	1.475,57	Henegouwen	NL
Spiere-Helkijn	10,78	2.052	190,35	W-Vlaanderen	Fr
Ronse	34,48	26.693	774,15	O-Vlaanderen	Fr
Vloesberg - Flobecq	23	3.451	150,04	Henegouwen	NL
Bever	19,78	2.266	114,56	V-Brabant	Fr
Edingen	40,59	14.223	350,40	Henegouwen	NL
Herstappe	1,35	79	58,52	Limburg	Fr
Voeren	50,63	4.283	84,59	Limburg	Fr
Malmedy	99,96	12.851	128,56	Luik	Dui
Waimes	96,93	7.417	76,52	Luik	Dui
Lontzen	28,73	5.948	207,03	Luik (O-Belg)	Fr
Raeren	74,21	10.963	147,72	Luik (O-Belg)	Fr
Eupen	103,74	19.862	191,46	Luik (O-Belg)	Fr
Kelmis	18,12	11.217	619,04	Luik (O-Belg)	Fr
Burg-Reuland	108,96	3.936	36,12	Luik (O-Belg)	Fr
Sankt Vith	146,93	9.967	67,84	Luik (O-Belg)	Fr
Amel	125,15	5.569	44,50	Luik (O-Belg)	Fr
Bütgenbach	97,31	5.604	57,58	Luik (O-Belg)	Fr
Büllingen	150,49	5.476	36,39	Luik (O-Belg)	Fr

HET VERSCHIL TUSSEN KLEINE EN GROTE FACILITEITEN

Dat ze voorzien zijn van faciliteiten hebben de gemeenten Drogenbos, Wemmel, Sint-Genesius-Rode, Kraainem, Wezembeek en Linkebeek gemeen. Alleen worden die niet overal op dezelfde manier ingekleed. In Wezembeek en Rode worden zogenaamde kleine faciliteiten toegepast, in de overige vier gelden grote faciliteiten. Wat betekent dit in de praktijk? Eigen aan de grote faciliteiten is dat bij aanwervingen van gemeentepersoneel een elementaire kennis van het Frans vereist is. Niet

in de 'kleine' gemeenten, maar daar organiseert men de dienst op zo'n manier dat in het Frans geantwoord kan worden.

Akten die door het gemeentebestuur uitgereikt worden kunnen in het Nederlands of het Frans, afhankelijk van de wens van de betrokken inwoner ('grote'). In Wezembeek en Rode kan een vertaling aangevraagd worden. Akten van de burgerlijke stand zullen bij 'kleine' faciliteiten steeds in het Nederlands overgeschreven worden.

Bij de andere gebeurt dit in het Nederlands of het Frans, afhankelijk van de oorspronkelijke taal. Hoe dit nu verklaren? Het verhaal gaat terug naar de talentellingen van 1932 en 1947 en de statuten die randgemeenten kregen in functie van de resultaten. De grens van 30% Franstaligen in 1947 was bereikt in de gemeenten die vandaag 'grote' faciliteiten aanbieden. In de andere twee zat men er net onder, vandaar de 'kleine' faciliteiten.

1947

(Laatste) talentelling. De bedoeling van de talentellingen was zicht te krijgen op de bevolkingssamenstelling, wat dan gevolgen had op het taalstatuut die de gemeente kreeg. De (laatste) talentelling die ooit in dit land gehouden werd, vond in deze woelige naoorlogse jaren plaats. De anti-Vlaamse sfeer van repressie en epuratie, leverde een resultaat op dat niet strookte met de werkelijkheid in veel gemeenten, wat de Franstalige aanwezigheid ten goede kwam – toch in de cijfers. Een volgende talentelling kwam er door een massale boycot van Vlaamse burgemeester niet meer. Bij het definitief vastleggen van de taalgrens in 1961, werd de talentelling door de regering Lefèvre-Spaak bij wet afgeschaft.

1954

Frans Van der Elst

Oprichting Volksunie. Nadat een coalitielijst van nationalist (Christelijke Vlaamse Volksunie) eerder dit jaar amper één verkozen behaalde in de kamer, werd op 15 december de Volksunie opgericht. Frans Van der Elst werd de eerste voorzitter, hij zou het twee decennia blijven. Op haar hoogtepunt haalde de partij 22 kamerzetels (1974) en 20 zetels in de senaat (1971). In 2001 viel de partij verdeeld uit elkaar. De N-VA is een van haar erfgenamen.

Laatste uitbreiding Brussel. Als gevolg van de resultaten van de talentelling uit 1947, werden in dit jaar drie gemeenten bij de Brusselse agglomeratie gevoegd: Evere, Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem. Ondanks verwoede pogingen aan Franstalige kant, was dit de laatste uitbrei-

ding van de hoofdstad. Bijna zeventig jaar na datum vallen de grenzen uit 1954 samen met die van het huidige Hoofdstedelijk Gewest.

1961-1962

Marsen op Brussel. Gedragen door tientallen socio-culturele verenigingen, trokken vele tienduizenden betogers – de eerste mars zou zo'n 100.000 deelnemers tellen – naar Brussel met een eisenpakket. Zo ijverde men onder meer voor het afschaffen van de talentellingen, de beperking van de Brusselse agglomeratie tot 19 gemeenten en de vernederlandsing van het bedrijfsleven in Vlaanderen.

1963

Invoering faciliteiten in 18 gemeenten, waarvan zes randgemeenten rond Brussel waar faciliteiten voor Franstaligen bestaan. De overige gemeenten liggen langs de taalgrens, die ook vastgelegd werd. In zes hiervan, waarvan Voeren de bekendste is, kwamen faciliteiten voor Franstaligen. In vier andere gemeenten genieten Nederlandstaligen faciliteiten en in nog eens twee, gelegen in het Franse taalgebied, zijn er faciliteiten voor Duitstaligen.

1964

Oprichting van het FDF, inmiddels Défi. Als reactie op de taalwetten van 1962-63 werd het FDF opgericht, voluit: Front démocratique des Bruxellois

francophones. Het FDF was een erg Brussels fenomeen, maar aan de basis lagen heel wat ingeweken Walen die vreesden door hun Nederlandsonkundigheid nadeel te ondervinden in een veranderend België. Vooral in de jaren zeventig kende de partij haar electoraal hoogtepunt. De partij zal geassocieerd blijven met haar campagne Brüssel Vlaams, jamais, overigens in Gotische letters geschreven.

1968

Leuven Vlaams. De strijd van Vlaamse studenten en professoren voor een taalkundige splitsing van de KUL kende een hoogtepunt. Vooral de slogan 'Walen buiten' is blijven hangen. Ook wel eens de januari-revolte genaamd, leidde tot de van de regering Vanden Boeynants. De splitsing van de KUL kwam er en de 'Walen' verhuisden naar Louvain-la-Neuve in Waals-Brabant.

1970

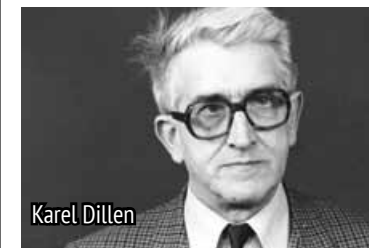
Gaston Eyskens

Eerste staatshervorming. Onder premier Gaston Eyskens werd een eerste staatshervorming een feit. Er kwam een be-

scheiden culturele autonomie (Vlaamse eis) en wat sociaal-economische bevoegdheden voor de gewesten (Waalse eis). Ook de grendelgrondwet werd ingevoerd. Samengevat: belangrijke hervormingen in het land kunnen slechts met een 2/3 meerderheid in het parlement én een meerderheid in elke taalgroep. Zo wou men vermijden dat Vlaanderen haar numeriek gewicht zou gebruiken om zaken door te drukken waar men aan Franstalige kant tegen gekant is.

1977

Egmontpact. Het Egmontpact wordt ondertekend, een compromis voor een vergaande staatshervorming gesloten door socialisten, christen-democraten, maar ook door 'communautaire' partijen Volksunie en FDF. En net dit zorgde voor ene grote tweestrijd binnen de Vlaamse Beweging. Vooral het inschrijvingsrecht in een Brusselse gemeente voor Franstaligen woonachtig in een aantal randgemeenten was een steen des aanstoots. Een jaar later viel de regering Tindemans (CVP) en verdween het pact voorgoed in de prullenmand. Het Egmontpact was een reden voor een groep ontevredenen om de VU te verlaten, hieruit is later het Vlaams Blok ontstaan.

Karel Dillen

Fusie gemeenten. Op 1 januari 1977 vond de grootste gemeentelijke fusiegolf uit de geschiedenis van dit land plaats. De 2.359 gemeenten die het land telden, werden herleid tot 596. De 19 Brusselse gemeenten ontsprongen de dans, net als de faculteitengemeenten die omwille van hun aparte taalregeling niet konden fuseren.

1981

De Gordel. Eerste editie van De Gordel, de wandel- en fiets-tocht in en rond de rand van Brussel, met de nadruk op de zes faculteitengemeenten Zeker tijdens de eerste edities lag de nadruk sterk op het Vlaams karakter van de rand. Later primeerde het recreatieve- en sportieve luik. In 1993 bereikte De Gordel zijn hoogtepunt met 112.655 deelnemers. In 2013 werd het initiatief omgedoopt tot het Gordelfestival, een tweedaags evenement.

1988

Betonnering faciliteiten. In het kader van de derde staatshervorming werden bij wijze van compromis de faciliteiten in de Grondwet verankerd, ook wel eens 'betonnering' genaamd. Afschaffen of wijzigen zou voortaan alleen mogelijk zijn met een 2/3 meerderheid én een gewone meerderheid in elke taalgroep.

1989

Oprichting Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussel wordt een gewest met een eigen parlement en regering, waar telkens twee Vlaamse ministers en één staatssecretaris in moeten zetelen. Een parlementaire meerderheid moet er in beide taalgroepen zijn.

Later zouden de Vlamingen een gewaarborgde 17 zetels in het parlement krijgen. Zou wou men vermijden dat, door de demografische evolutie van de hoofdstad, nauwelijks nog Nederlandstaligen verkozen zouden raken.

1993

Sint-Michielsakkoord. België wordt formeel een federale staat. Voortaan staat ook in de grondwet geschreven dat België een federale staat is. Deze staatshervorming breidde ook de bevoegdheden van gewesten en gemeenschappen uit. Zo krijgen deze de mogelijkheid zelf verdragen af te sluiten. De parlementen van de deelstaten worden van nu af ook rechtstreeks verkozen.

Jean-Luc Dehaene

2012

Zesde staatshervorming. Splitsing BHV. Het dossier Brussel-Halle-Vilvoorde was al lang een anomalie in de staatsstructuur, overigens een dossier waar ook volgens het Grondwettelijk Hof een oplossing voor gevonden moest worden. Onder Elio di Rupo (PS) kwam het tot een splitsing van het kiesarrondissement. Voortaan kunnen Franstaligen uit Halle-Vilvoorde niet langer voor Franstalige kandidaten stemmen die in Brussel opkomen.

“AANSLUITEN BIJ BRUSSEL? NO WAY!”

Burgemeesters van Wezembeek-Oppem en Wemmel

MICHAËL VANDAMME & WINNY MATHEEUSSEN

foto's Tim Dirven

Jarenlang vormden de facilititeitengemeenten het decor voor communautair getouwtrek en provocaties, die dan weer bitsige tegenreacties veroorzaakten. Vandaag lijken de omstandigheden veranderd, maar hoe rustig is het er werkelijk? We vroegen het aan de burgemeesters van Wemmel en Wezembeek-Oppem: Walter Vansteenkiste en Frédéric Petit.

Kan u kort schetsen hoe u burgemeester werd?
Frédéric Petit: 'Het begon allemaal rond 2006, toen ik voorzitter was van een lokale vereniging die actie voerde tegen het toenmalige spreidingsplan van de luchthaven van Zaventem, het zogenaamde plan Anciaux. Ik werd benaderd door voormalig burgemeester van Hoobrouck met de vraag op zijn lijst op te komen voor de verkiezingen van dat jaar. Dit werd intern binnen onze vereniging AWACSS (Association of Wezembeek-Oppem against Aircraft Contraventions to Silence and Security, red) besproken. En waarom ook niet, dachten we?'

Hierdoor zou onze stem op beleidsniveau gehoord worden. Ik werd als Chinese vrijwilliger naar voor geschoven (lacht). De verkiezingen van 2006 waren een succes. Onze lijsttrekker-burgemeester François van Hoobrouck haalde zomaar 3.200 voorkeurstemmen op een totaal van 8.000, ikzelf stond met 800 stemmen op de tweede plaats, waardoor ik recht-

“ **Walter Vansteenkiste** streeks schepen werd. Ik werd bevoegd voor financiën. Na de verkiezingen van 2012 was van Hoobrouck nog een jaartje burgemeester, tot hij de kaap van de 80 bereikt had, waarna ik het van hem overnam.’

U komt op onder het label van de 'lijst van de burgemeester' met een MR-signatuur, bent u nog altijd lid?

“ In 2007 was er zelfs geen begroeting tussen meerderheid en oppositie, van zo ver komen we. Vandaag is de sfeer veel beter

— **Frédéric Petit** ”

Frédéric Petit: 'Dat klopt, ook al bleef ik aanvankelijk partijloos. Van Hoobrouck had een duidelijke MR- en daarvoor PRL-signatuur. Toen ik aanvaard had op de lijst te staan, kreeg ik de vraag tot welke partij ik me bekende. 'Geen', was mijn antwoord. Ik was toen wat boos op Didier Reynders. Hij begreep de bekommernissen van AWACSS, maar liet tegelijk ook verstaan dat hij nooit een regering zou laten vallen op dit dossier. Maar goed, uiteindelijk werd ik toch lid en ik heb nog altijd een MR-partijkaart op zak.'

Hoe kwam de Wemmelse burgemeester in de plaatselijke politiek terecht?

Walter Vansteenkiste: 'Dat is een heel ander verhaal. Ik ben een geboren Wemmelaar, was actief in de Chiro en zat in het bestuur van enkele sportverenigingen. Men benaderde me vanuit een kleine kartellijst die amper 5 zetels op 23 had, W.E.M.M.E.L. genaamd. Mijn moeder komt uit een Franstalig milieu, wat mij iets meer tweetalig maakte dan de rest (lacht). Ik werd toen in 2006 met één stem overschot verkozen. Zes jaar later groeiden we naar 12 zetels, precies evenveel als de andere kartellijst. Het aantal te verdelen zetels was inmiddels door de bevolkingsgroei tot 25 gestegen, wat een absolute patstelling creëerde. De bal lag eigenlijk in het kamp van één verkozenen van Défi, maar die wou met niemand in zee gaan. Ik was de burgemeesterskandidaat voor W.E.M.M.E.L., maar bij de andere lijst waren er drie die zich geroepen voelden. Uiteindelijk hebben we dan toch enkele van hun verkozenen kunnen overtuigen om zich achter ons project te scharen. En zo werd ik in 2013 burgemeester, om in 2019 mezelf op te volgen.'

Mijnheer Petit, u ben geen geboren Wezembeekenaar. Speelde het feit dat het een facilititeitengemeente betreft een rol in de beslissing u hier te vestigen?
Frédéric Petit: 'Nee, dat was bijzaak. Ik kom uit Ukkel. Toen ik hier kwam wonen was ik voldoende tweetalig om me in elke Vlaamse gemeente uit de slag te trekken. Het ging me vooral om de ligging. Ik werkte toen in Verviers en Wezembeek lag aan de 'goede' kant van de stad. Het had evengoed Tervuren kunnen worden, waar dan weer geen

faciliteiten zijn. Ik kende mensen in Wezembeek, kwam kijken en hier werd het dan (lacht).
In het verleden stelden zich problemen met de benoeming van een aantal burgemeesters, ook in Wezembeek-Oppem. Samengevat: in strijd met de taalwetgeving hadden ze Franstalige opvoeringsbrieven voor de verkiezingen verstuurd, wat hen in aanvaring met de Vlaamse minister bracht. Anders dan uw voorganger raakte u vlotjes benoemd?

Frédéric Petit: 'Omdat ik me strikt aan de wet heb gehouden en zal blijven houden! Ik ben geen inciviek. Tijdens mijn gesprek met de gouverneur kreeg ik die vraag voorgelegd. "Uiteraard", antwoordde ik. Maar ik verwacht ook hetzelfde van de toezichhoudende overheden. Spreekt de Raad van State zich uit, dan moet iedereen dat arrest volgen, ikzelf op de eerste plaats, maar de voorgedijminister evengoed.'

Nederlands als evidentie

We hebben de indruk dat de faciliteitengemeenten communautair rustiger zijn geworden. Vroeger kon het er soms stevig aan toe gaan, zeker in hotspots als Linkebeek of Kraainem. Wat is er veranderd?

Walter Vansteenkiste: 'De belangrijkste verschuiving is dat de aandacht veel meer op het bestuurlijke is komen te liggen. Waar vroeger de dingen taalkundig op de spits werden gedreven, is er nu meer aandacht voor wat het beste voor de gemeente is. Ik zou willen dat men ons niet het stempeltje faciliteitengemeente zou opplakken, maar ons als een randgemeente beschouwt waar dan toevallig historisch faciliteiten werden ingevoerd. Bestuurlijk is het net een voordeel om in Vlaanderen te liggen, terwijl men dit vroeger verwierp en zich afsloot en vele kansen liet liggen, niet in het minst op het vlak van subsidies. Onze lijst van de burgemeester is daar duidelijk in: wij zijn voor een Vlaams model. De lijst Intérêts Communaux richt zich meer op Brussel en de daar geldende bestuurscultuur. Wij halen met onze lijst het dubbele aan zetels dan zij, 12 tegenover 6, een duidelijk signaal. Toch kan je zeggen dat 60 à 65% van het kiespubliek als Franstalig bestempeld kan worden. We hebben intussen ook meer dan 80 nationaliteiten in onze gemeente. Dat zijn vooral nieuwkomers die weinig affiniteiten hebben met dat verleden dat zo eigen is aan onze gemeente.'

Is ook in Wezembeek-Oppem, met een lange traditie van communautaire bitsigheid, een evolutie merkbaar?

Frédéric Petit: 'Weet u, in 2007 was er zelfs geen begroeting tussen meerderheid en oppositie, van zo ver komen we. Vandaag is de sfeer veel beter, wat veel met het betoonde respect heeft te maken. Er wordt naar de oppositie geluisterd en gedialogeerd, dat werkt een constructieve opstelling in de hand. Het aspect taal komt eigenlijk bijna nooit aan bod. Een minimale kennis van het Nederlands wordt een belangrijke voorwaarde voor iedereen die volgend jaar op onze lijst zal staan. Anders kan je je mandaat niet op een ernstige ma-

nier uitoefenen. Je begrijpt de stukken niet, verstaat niet wat er gezegd wordt. Dat is niet werkbaar. Men is intussen gaan beseffen dat goede relaties met de Vlaamse overheid en administratie voordelen heeft voor iedereen. Wij kregen een cadeau van de Vlaamse regering: geluidsschermen langs de E40, goed voor een kostenplaatje van 18 miljoen euro. We zijn daar heel dankbaar voor. Maar zoiets is alleen mogelijk als je goede betrekkingen nastreeft. Kies je voor de ramkoers, zoals in het verleden vaak gebeurde, dan gaat dat ten koste van je gemeente en dus de eigen bevolking.'

Hoe is het gesteld met de kennis van het Nederlands van de Wemmelse raadsleden?

Walter Vansteenkiste: 'Er zijn wel eens verkozenen die me vragen om stukken in het Frans te ontvangen, wat niet kan natuurlijk. Dat neemt niet weg dat ik informeel wel bereid ben hen in sommige gevallen te helpen, maar ook niet meer dan dat. Verder reiken mijn persoonlijke faciliteiten niet (lacht). De wet scheidt een vermoeden dat ze Nederlandskundig zijn, einde verhaal. De

mentaliteit verandert, en dat is goed. Vroeger was het wel anders. Het is niet meer dan normaal dat je verwacht dat men de bestuurstaal beheerst van de regio waarin men mandataris is. Die gunstige

“ Als we morgen een referendum houden over de aanhechting bij Brussel, dan ben ik er zeker van dat een ruime meerderheid van 70 à 80 procent dat idee wegstemt — **Walter Vansteenkiste** ”

evolutie zie je ook in andere gemeenten. En bij de burgemeesters. Frédéric is een mooi toonbeeld van tweetaligheid. Alexis Calmeyn, burgemeester van Drogenbos, is perfect tweetalig. Net als Bertrand Waucquez van Kraainem. In Linkebeek heeft men dan weer afstand genomen van de harde lijn

van Damien Thierry die steeds radicaler werd. Die evolutie is duidelijk.'

U noemt daar de overige faciliteitengemeenten in deze trend, maar niet Sint-Genesius-Rode?

Walter Vansteenkiste: 'Dat is een buitenbeentje. Ik ging ze niet vernoemen, maar u doet het (glimlacht). Laat ons zeggen dat Rode nog wat weg heeft van een baronie van weleer.'

Frédéric Petit: 'No comment (lacht).'

Onafwendbare fusie

Kenmerkend voor de zes randgemeenten met faciliteiten is hun omvang, geringer dan de buurgemeenten. Jullie 'ontsnaptten' aan de fusiebeweging van 1977. Wat denken jullie van de plannen van de Vlaamse regering om naar grotere entiteiten te streven?

Walter Vansteenkiste: 'Ik hoor regelmatig dat die plannen klaarliggen. Of ze ook worden uitgevoerd, zal afhangen van de volgende Vlaamse regering. Ik ga er van uit dat dit zal gebeuren, zeker met de N-VA in de meerderheid die een sterke pleitbezorger van fusies is. Op sommige plaatsen zie ik dat vlot verlopen. Neem het Pajottenland. Dat zijn vergelijkbare gemeenten, met veelal vergelijkbare politieke meerderheden. Op andere plaatsen zal het natuurlijk wat stroever verlopen.'

Frédéric Petit: 'Hoezeer ik samenwerking tussen gemeenten ook bepleit, ik sta sceptisch tegenover een fusie. Uit peilingen die we bij onze bevolking organiseren, weten we dat ze de nabijheid van de gemeentelijke diensten erg appreciëren. Hoe kan je dat behouden in een grotere entiteit? Dat is een draak van een uitdaging. Vandaag werken we samen met Kraainem en baten we eenzelfde containerpark uit. Maar fuseren? Door ons apart statuut is dat niet haalbaar. En vandaag zou dezelfde moeilijkheid zich voordoen, zelfs al mochten we met Kraainem willen samengaan, toch ook een faciliteitengemeente. Zij hebben grote faciliteiten, wij kleine. Voor mij is het essentieel dat de bevolking geraadpleegd wordt.'

Walter Vansteenkiste: 'Uiteraard moet je dat democratisch spelen, maar laat ons eerlijk zijn: wie gaat dat meenemen in een programma waarmee hij naar de kiezer trekt? De vraag stellen is ze beantwoorden. Dat dit een top-down-operatie gaat worden is onvermijdelijk, vrees is.'

Brussel kreeg er de voorbije twintig jaar een pak inwoners bij, meer dan 200.000. Het is een druk die overal gevoeld wordt. Hoe gaan jullie daar mee om?

Frédéric Petit: 'Ik denk dat hier toch een verschil bestaat tussen onze beide gemeenten. Spreek me tegen als ik me vergis Walter, maar de druk die Wemmel ondergaat is toch gevoelig groter dan wat wij in Wezembeek kennen. Ook al is die er natuurlijk wel. Je ziet dat ook aan het bevolkingsaantal dat bij ons relatief stabiel blijft, maar zich in Wemmel als een scherper curve aftekent. Historisch hebben we een belangrijke aanwezigheid van Europeanen, vooral Duitsers en Fransen, die in onze gemeente wonen.'

Walter Vansteenkiste: 'Het is een gegeven waar we - zoals de hele rand - mee geconfronteerd worden en waar we niet veel kunnen aan doen. Ik kan toch geen slagbomen aan de grenzen van mijn gemeente plaatsen? Inzetten op inburgering is het motto. We trachten ervoor te zorgen dat deze nieuwkomers hun draai vinden in onze gemeente.'

'Brussel? No way!'

Wezembeek-Oppem grenst als enige van de faciliteitengemeenten in de rand niet aan Brussel. Wemmel is er tegen geklemd. Hoe is jullie relatie met de Brusselse buurgemeenten, wetende dat het dossier rond het eurostadion op Parking C nog maar net verteerd is?

Walter Vansteenkiste: 'Dat stadion zou een ramp voor ons geweest zijn, laat daar geen twijfel over bestaan. En veelzeggend was de manier waarop men dit aangepakt heeft. Toen de bal aan het rollen ging, was men zich in Brussel zelfs niet bewust van het feit dat Parking C op grondgebied van Grimbergen lag. Ik zag plannen met een gewestgrens die Parking C omvatte. We hebben verschillende dossiers die ons met Jette rond de tafel deden zitten. Vaak is onbekend ook onbemind. Als je de dingen goed uitlegt, kan het vertrouwen groeien. Maar als je dan vaststelt dat Brussel zonder enig overleg op de rand met onze gemeente woontorens bouwt, wat een weerslag op ons parkeerbeleid heeft, dan stemt dat toch tot nadenken.'

“ Ik kan toch geen slagbomen aan de grenzen van mijn gemeente plaatsen? Inzetten op inburgering is het motto

— Walter Vansteenkiste ”

De relatie blijft moeilijk. De Brusselse geluidsnormen zijn heel streng, wat nefast is voor het vliegverkeer boven de Noordrand. Als men in Brussel beslist dat de A12 een stadsboulevard wordt, dan creëert dat enorme files bij ons. Jullie hebben een probleem maar wij moeten het oplossen, gooi ik hen wel eens voor de voeten. Dat is de essentie van de scheeftrekking van die relatie.'

Frédéric Petit: 'Wij hebben inderdaad geen grens met een Brusselse gemeente, dat klopt. Maar de afstand is niet groot en we merken dat mensen uit Brussel naar onze gemeente komen, precies omdat ze die stad willen ontvluchten. De stempel van Ecolo op hoe die stad bestuurd wordt is enorm groot geworden. Automobilisten worden op alle manieren gepest. Een gewone mobiliteit is er niet meer nodig. En dan die algemene zone 30, daar doen wij bewust niet aan mee (kijkt boos). Door die keuze te maken, kiest men ook voor beter bestuur in Vlaanderen. Het maakt die keuze des te makkelijker.'

Is dat geen groot verschil met vroeger toen Franstalige Brusselaars zich in die rand kwamen vestigen, de blik gericht op Brussel en met dedain voor de lokale bevolking? Logisch toch dat zoiets een Vlaamse tegenreactie veroorzaakte?

Walter Vansteenkiste: Absoluut. Ik heb die tijd goed gekend. Zonder te willen veralgemenen, mogen we - zoals Frédéric net aanhaalde - gerust zeggen dat een wel overwogen keuze voor Vlaanderen wordt gemaakt. We hebben de reputatie beter te besturen. Of dat waar is laat ik in het midden, maar de perceptie is er wel. Dit is geen ex-

“ Heel wat mensen kiezen er bewust voor om Brussel de rug toe te keren en voor Wezembeek-Oppem en dus Vlaanderen te kiezen

— Frédéric Petit ”

clusief verschijnsel voor de faciliteitengemeenten. Je merkt dat in de ruime rand, of het nu Dilbeek, Asse of Sint-Pieters-Leeuw betreft. De mensen komen hier niet wonen, gedreven door een of ander radicaal politiek militantisme.'

Vroeger was het een constante Franstalige eis om de faciliteitengemeenten bij Brussel aan te hech-

ten, en als het even kon nog een rits andere gemeenten erbij. Dat discours lijkt weggeëbd, enkele obligate uitspraken van Défi buiten beschouwing gelaten. Leeft dit nog in jullie gemeenten?

Frédéric Petit: 'Brussel? No way! Ik kan het niet voldoende duidelijk en ondubbelzinnig stellen. Dat leeft ook niet bij de bevolking. Sterker nog: heel wat mensen kiezen er bewust voor om Brussel de rug toe te keren en voor Wezembeek-Oppem en dus Vlaanderen te kiezen.'

Walter Vansteenkiste: 'Als we morgen een referendum houden over de aanhechting bij Brussel, dan ben ik er zeker van dat een ruime meerderheid van 70 à 80% dat idee wegstemt. Voor de volledigheid moet ik erbij zeggen dat het ooit anders was. Ook op dat vlak zie je die evolutie.'

Afschaffing faciliteiten

Jullie leggen sterk de nadruk op het bestuurlijke, terwijl vroeger de kristallisatie rond taal erg groot was waardoor goed bestuur vaak naar het achterplan verdween. We begrijpen dat er een nieuwe wind waait. Hoe staan jullie tegenover de afschaffing van de faciliteiten? Aan Vlaamse kant was er altijd al de overtuiging dat ze op termijn uitdovend waren.

Walter Vansteenkiste: 'De heisa die dit zou veroorzaken is het niet waard. Het zou onze gemeenten weer op de federale politieke agenda plaatsen, met alle gevolgen van dien. Ik voel me niet geroepen de rol van Happart te spelen (lacht). Luc Deconinck, jarenlang N-VA-burgemeester van Sint-Pieters-Leeuw, maar ook voorzitter van het Halle-Vilvoorde Komitee, is overigens diezelfde mening toegedaan. De commotie zou contraproductief zijn. Ik wil geen nationale belangstelling, ik wil een rustige gemeente die goed bestuurd wordt voor alle inwoners. Ik wil bij het Vlaamse systeem aansluiten en ik wil dat Vlaanderen interesse voor ons heeft. En laat die faciliteiten zijn wat de naam zegt: een regeling om te faciliteren en ook niet meer dan dat.'

Frédéric Petit: 'Een recent arrest van de Raad van State heeft duidelijk gemaakt hoe de faciliteiten ingevuld moeten worden, wat in de praktijk niet zo moeilijk is. Men kan, toch bij ons, de vertaling van een officieel document, bijvoorbeeld een notariële akte, in het Frans aanvragen. De oproepingsbrieven voor de verkiezingen worden uitsluitend in het Frans verzonden aan degenen die daarvoor een aanvraag hebben ingediend. Er zijn faciliteiten voor de mondelinge dienstverlening aan het loket en de verplichting om Franstalig lager onderwijs in te richten. Daar stopt het. Op een bevolking van 14.500 inwoners, hebben we er vandaag 6.000 die hun documenten in het Frans aanvragen. Vroeger waren het er ruim 8.000, wat ongetwijfeld het gevolg was van een bisisger klimaat. Zoals het nu gaat, gaat het goed.'

“ Het is evident dat hier Nederlands én Frans wordt gesproken. MAAR NIET MET DE OVERHEID ”

CHRISTOPHE DEGREEF

De Oost-Vlaamse stad Ronse is de grootste faciliteitengemeente van Vlaanderen. Al jarenlang wil de stad van die faciliteiten af. Toch komt er een barst in het Vlaamse front: oppositiepartij Vooruit houdt zich op de vlakte, Groen vindt de discussie verloren moeite. Ook tussen de V-partijen onderling zijn er interpretatieverschillen over hoe om te gaan met het Frans.

In 2017 stemde de gemeenteraad van Ronse nog eendrachtig een motie goed om de taalfaciliteiten voor Franstaligen af te schaffen. Alleen oppositiepartij Vooruit onthield zich. Die motie bereikte het federale parlement, waar ze een stille dood stierf. Zelfs met N-VA in de federale regering bleek het onmogelijk een discussie over de faciliteitenregeling op te starten.

Al sinds het ontstaan van de faciliteiten wil het stadsbestuur in Ronse af van die faciliteitenregeling. Ronse ziet zichzelf immers als een Vlaamse stad. Maar de faciliteiten zijn een federale regeling, waardoor Ronse bestuurskundig niet volwaardig Vlaams is. Faciliteiten organiseren kost veel. Bovendien is Ronse beperkt in wat het als Vlaamse gemeente kan. Fusioneren met een buurgemeente is onmogelijk.

Door de faciliteiten trekt Ronse ook al lang migranten aan uit Brussel en Wallonië. Het is er niet alleen goedkoop wonen in een beter georganiseerd Vlaanderen. Het is er ook in het Frans wonen.

Goeiedag/bonjour

Voor Vlaams Belang-voorzitter Joost Hysselinx staan de sterren gunstig om de afschaffing van de faciliteiten op de politieke agenda te houden. Ooit stond het VB heel sterk in Ronse, met 7 van de 27 gemeenteraadszetels. Later werden dat er 4. Sindsdien zijn die zetels allemaal naar bestuurscoalitie N-VA-CD&V gegaan. Het VB is tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 niet opgekomen. 'We willen de vier verloren zetels van voor 2018 terug', zegt Hysselinx. 'Pas dan zal er opnieuw politieke druk komen om te taalfaciliteiten af te schaffen.'

'CD&V en N-VA voeren tegenwoordig een "taalfaciliteitsbeleid" voor Franstaligen en migranten. Je bent dan zogezegd hoffelijk en verwelkomend door het gebruik van het Frans. Ik vind dat onzin. Taalfaciliteit wil zeggen dat wij altijd moeten overschakelen naar een andere taal. Dat is verkeerd. Het is bij een deel van de jeugd zelfs de regel aan het worden dat Frans de eerste aanspreektaal is in Ronse, en dan pas Nederlands. Waarom zouden wij hoffelijk moeten zijn als wij geen hoffelijkheid terugkrijgen?'

'Hoe taalfaciliteit dus concreet evolueert? Wel, vroeger hoorde je in de winkel alleen "goeiedag" en werd er pas overgeschakeld op het Frans als de klant echt geen Nederlands kon of wou spreken. Nu is "goeiedag/bonjour" al de standaard. Dat is nog zo'n opstapje naar Frans als voertaal.'

Vlaamse onafhankelijkheid

Dat de taalzeden in Ronse verzachten, wijt Hysselinx aan het feit dat N-VA bestuursverantwoordelijkheid opneemt.

'N-VA wil er na 2024 opnieuw bij zijn, liefst opnieuw met CD&V, en wil daarom CD&V niet bruusken. Ook niet wat betreft de faciliteiten. CD&V hanteert al meer dan twintig jaar een politiek van pappen en nathouden. Ze zijn tegen de faciliteiten, maar slagen er niet in om ze federaal af te schaffen. Daar komt nog eens bij dat CD&V en N-VA de stem van de migrant opzoeken.'

'Er zijn natuurlijk ook migranten die goed Nederlands spreken, vooral jonge meisjes', zegt Hysselinx. 'Het nadeel is dat die vaak een hoofddoek en traditionele klederdracht dragen. Zelfs de niqab duikt al op in ons straatbeeld.'

'De traditionele Franstalige die hautain weigert Nederlands te spreken, die bestaat bijna niet meer in Ronse. Het probleem is nu dat de overgrote meerderheid van migranten automatisch Frans spreekt met ons. Een flink deel van de migratie komt uit Brussel, maar ook uit Wallonië en zelfs Noord-Frankrijk. Het Sociaal Huis voert een te verwelkomend beleid. Twintig jaar geleden waren er twee sociale werkers in Ronse, nu zijn het er al veertien. Die houden zich intensief bezig met de geïmporteerde armoede wegwijs te maken in onze stad.' 'Ik denk dat er binnen het stadsbestuur meer

mogelijkheden zijn om de instroom van nieuwe Franstaligen af te remmen. Er moet allereerst een gedeelde mentaliteit ontstaan die zonder veel scrupules meegeeft dat er al genoeg mensen in Ronse wonen. We kunnen niet meer vreemdelingen aan, ook al klinkt dat te negatief voor sommigen. Zoals vroeger is het opnieuw tijd voor meer burgerlijke ongehoorzaamheid. Als de Franstaligen

“ Waarom moeten wij hoffelijk zijn als we geen hoffelijkheid krijgen? ”

— Joost Hysselinx (VB) —

in Brussel naar hartenlust de taalwetgeving mogen negeren, waarom zouden wij dan nog braafjes faciliteiten voor Franstaligen moeten organiseren?'

Volgens Hysselinx is er nog één erg grote stok achter de deur in 2024: 'Het Vlaams Belang is nog altijd consequent voorstander van de Vlaamse onafhankelijkheid. In een onafhankelijk Vlaanderen rekenen we erop dat de taalfaciliteiten verdwijnen.'

Rechtbank

N-VA-schepen Brigitte Vanhoutte erkent dat de strijd allerm minst is gestreden. Zij blijft de faciliteiten op de korrel nemen. Ook al moet ze als schepen de wet volgen en toepassen.

'Ons standpunt is duidelijk en zal ook duidelijk blijven volgend jaar: de faciliteiten moeten worden afgeschaft. Dat staat niet ter discussie. Dat er niets gebeurt om de verfransing tegen te gaan, wil ik tegenspreken. Het gemeentebestuur is naar de Brusselse rechtbank van eerste aanleg getrokken om aan te tonen dat Ronse door de Belgische staat gediscrimineerd wordt. We willen graag fusiegesprekken met de ons omringende gemeenten aangaan. Door de faciliteiten gaat dat niet. De rechtbank heeft ons in eerste aanleg ongelijk gegeven. Vervolgens zijn we naar het hof van beroep getrokken. Die zaak loopt nog. Maar ik vrees dat die uitspraak pas na de verkiezingen zal komen.'

'In 2017 hebben de federale parlementsleden Peter De Roover, Kristien Van Vaerenbergh en Hendrik Vuye de taalfaciliteiten op de agenda van het parlement gezet. Maar de andere partijen sprongen niet mee op de kar. Om de faciliteitenregeling te veranderen, is een tweederdemeerderheid nodig. Dat blijkt onmogelijk. Nochtans hadden Bart De Wever en PS-voorzitter Paul Magnette in 2020 een akkoord bereikt over de afschaffing van de taalfaciliteiten. Maar de Vivaldiregering heeft er anders over beslist.' Door de realiteit van haar ambt is voor Vanhoutte niet alles flamingante politiek. 'In

▲ Joost Hysselinx
Foto © Ronny De Coster

Ronse staat taalhoffelijkheid voorop. Dat klopt. Het is de evidentie zelf dat er in Ronse Nederlands én Frans gesproken wordt. Ronse ligt op de grens met Henegouwen. Walen komen hier graag winkelen. We zijn een streek die heel wat te bieden heeft. Privé doen mensen ook nog altijd wat ze willen. Als een winkelier in zijn winkel Frans wil spreken, dan behoort dat tot de privésfeer. Daar kunnen en willen we niet tegen optreden.'

'Dat wil dan weer niet zeggen dat Franstaligen hier als Franstalige moeten kunnen wonen met ruime bestuurlijke faciliteiten. We passen de taalwetgeving strikt toe. Daarom geen tweetalige straatnaam- of informatiebordjes, geen tweetalige website en geen automatisch contact in het Frans bij de stadsdiensten. Je moet eerst formeel in het Nederlands vragen of je als inwoner je administratie in het Frans kan doen. Dat is de correcte toepassing van de taalwetgeving: faciliteiten zijn op aanvraag, geen verworven recht.'

Dat de strijd niet gestreden is, wil Vanhoutte ons nog op het hart drukken. 'Net omdat de faciliteitsdiscussie in Ronse blijft aanslepen, moet Ronse Franstalig-allochtone inwijking ondergaan. Er circuleert nog vaak dat het in Ronse goed wonen is en dat je er volledig in het Frans je leven kan leiden. Zolang wij het juk van de faciliteiten ondergaan, kunnen we daar weinig tegen doen. Nederlands kennen is nochtans dé absolute springplank om het in onze regio te maken. Je kan je pas ontplooiën op school en op de arbeidsmarkt als je hier Nederlands kent. Het is de verbindende factor tussen alle 74 nationaliteiten die in Ronse wonen.'

Anders gaan kijken

Bij het ter perse gaan bleek het niet mogelijk om van CD&V-burgemeester Ignace Michaux een standpunt te verkrijgen over de faciliteiten. Michaux trad in 2022 aan als opvolger van decennialang burgemeester Luc Dupont. Die laatste was altijd voorstander van de afschaffing van de faciliteiten.

De evolutie in het Vlaamse front zit elders. Op links. Vooruit-gemeenteraadslid en voormalig schepen Gunther Deriemaker wenst niet in te gaan op vragen van Doorbraak over de toekomst van de faciliteiten. In 2017 al onthield zijn partij zich van de gemeenschappelijke motie om ze af te schaffen.

Lech Schelfout, gemeenteraadslid voor Groen, wil dat wel. Zijn partij kijkt anders naar de faciliteiten, zo blijkt.

'De faciliteiten zijn verankerd in de taalwetgeving en zullen voorlopig niet verdwijnen. De vraag is dan hoe we ermee omgaan. De discussie of ze al dan niet afgeschaft moeten worden is voor mij eerder symbolisch. Zulke discussies kosten veel tijd en energie. Daar zijn we eertijkg gezegd weinig mee in Ronse', zegt Schelfout.

'Kijk, wij gaan er gewoonweg van uit dat de faci-

“ We passen de taalwet strikt toe. Wat je privé spreekt, daar kunnen en willen we niet tegenop treden ”

— Brigitte Vanhoutte (N-VA)

▲ Brigitte Vanhoutte
Foto © Ronny De Coster

iteiten nog jarenlang zullen blijven bestaan. Ze afschaffen is institutioneel bijna onmogelijk. Dat blijkt keer op keer. Mocht het er ooit van komen, dan zullen we ons standpunt misschien wel aanpassen. Maar zolang de faciliteiten bestaan, moet je ze gewoon correct toepassen. Niet zoals vandaag in Ronse, want ze worden erg minimalistisch toegepast door het CD&V-N-VA-bestuur.'

'In 2017 heeft mijn voorganger bij Groen, toen hij nog in het stadsbestuur zat, die bewuste motie om de faciliteiten af te schaffen, mee gesteund. Groen was toen een eenmansafdeling. Maar onze partij is nooit voorstander geweest van die motie. Mocht ze nu opnieuw voorkomen in de gemeenteraad, dan zullen we ons onthouden. Wat heeft die motie eigenlijk kunnen veranderen? Ronse moet er jarenlang door procederen. Waarschijnlijk krijgen we pas in 2028 een uitspraak. Neen, dat soort moties zijn geen oplossing.'

Besparen

Schelfout zegt enkele valse waarheden over de faciliteitenlast te willen ontcrachten. 'Het feit dat we in Ronse een op de drie inwoners hebben met een

▼ Lech Schelfout
Foto © Ronny De Coster

“ Immigratie door faciliteiten? Onzin. Aalst, Vilvoorde en Denderleeuw zijn toch geen faciliteitengemeenten? ”

— Lech Schelfout (Groen)

niet-Europese achtergrond, is helemaal geen gevolg van de faciliteiten. Gemeenten als Aalst, Vilvoorde en Denderleeuw kennen evengoed een sterke immigratie. Dat zijn geen faciliteitengemeenten.'

'U zal me nooit horen zeggen dat Nederlands leren niet belangrijk is. Dat is tenslotte wat ons allen verbindt. Maar de N-VA gedraagt zich in Ronse hypocriet. Zij hameren op het gebruik van het Nederlands maar tegelijk besparen zij in de begroting fors op projecten die mensen ondersteunen om Nederlands te leren. Ik vind

het dan absurd daarop te besparen en tegelijk van nieuwkomers te verwachten dat ze onmiddellijk Nederlands spreken.'

'Dat Ronse niet kan fusioneren komt wel door de faciliteiten. Die analyse deel ik', vervolgt Schelfout. 'We zijn daar als partij federaal mee bezig. Ik ben er niet tegen dat er federaal een eerlijk debat wordt gevoerd over de problemen waarmee Vlaamse faciliteitengemeenten te kampen hebben. Problemen die goed bestuur in de weg staan.'

'Maar laat ons ook daar nuanceren: Ronse is op zichzelf al groot genoeg, groter dan veel andere Oost-Vlaamse gemeenten. Bovendien wil geen enkele buurgemeente met ons fusioneren. Ik denk dat de faciliteiten in Ronse pas echt grondig herbekeken kunnen worden wanneer Vlaamse gemeenten verplicht kunnen worden om te fusioneren. Dat zit er volgens mij wel aan te komen. Of een Vlaamse fusiegemeente dan deels taalfaciliteiten kan hebben, zal dan moeten blijken.'

Gebeten door DOORBRAAK?

Abonnementsformules?

Alle info op www.doorbraak.be/doorbraak-plus/

Elites en het bestraffen van elites GELOOFWAARDIGHEID ZOEK

PAUL DE HERT

Paul De Hert

Paul De Hert is rechtsfilosoof aan de Vrije Universiteit Brussel en Tilburg University. Hij is ook samen met Alain Grootaers Tegenwinder van het eerste uur.

In de media en ook thuis aan tafel ging het over de studentenclub Reuzegom en de rechterlijke veroordeling naar aanleiding van het overlijden van Sanda Dia. Er werd gesproken over klassenjustitie en over te lage straffen (werkstraffen), die zelfs niet op het uittreksel van het strafregister zouden vermeld worden. In *De Afspraak* (Canvas, 2 juni 2023) met een journalist van *De Tijd*, een VUB-wetenschapper en een politicus van het Vlaams Belang, leerde ik van deze laatste dat er ook vanuit rechts met afschuw naar studentedopen wordt gekeken. De wetenschapper had dan weer problemen met het niet vermelden van de namen van de veroordeelden in de media. De journalist verdedigde dan een voorzichtige berichtgeving over de identiteit van verdachten en veroordeelden. Hij herinnerde aan de heksenjacht op vermeende pedofielen tijdens de Dutrouxperiode wat leidde tot zelfmoord bij ten onrechte verdachte personen.

Ik was blij met de mondigheid van familieleden en de televisiepanelleden. Hun uitspraken waren nooit kleurloos, maar wel doordacht en met besef van alle op het spel staande belangen. Aristoteles schreef dat niet alleen de metsers en de architect, maar ook de inwoner van een huis waardevol kan

praten over een woning. Daarmee gaf hij een schot voor de boeg van de door Plato bepleitte technocratie, waarin experten het voor het zeggen hebben.

Die Aristoteliaanse wijsheid is terug te vinden in artikel 150 van de Grondwet, dat de volksjury (het hof van assisen) bevoegd maakt voor criminele zaken, politieke misdrijven en drukpersmisdrijven, 'behalve wanneer de drukpersmisdrijven door racisme of xenofobie zijn ingegeven'.

Dat laatste stukje in de tekst van artikel 150 van de Grondwet is niet van Aristoteles, maar van de leidende politieke, maatschappelijke en rechterlijke elites die in 1999 paal en perk wilden stellen aan racisme. Diezelfde elites trachten al jaren helemaal af te stappen van de idee van een volksjury, wat via de figuur van de 'correctionalisering' er voor zorgt dat ongeveer alle criminele zaken aan een beroepsrechter worden voorgelegd.

Daarbij worden evenwel zware inschattingfouten gemaakt in het licht van de wijsheid van de Grondwet. Cruciale politieke en maatschappelijke zaken belanden voortaan bij beroepsrechters, terwijl ze veel beter voor de jury gebracht worden. Denk aan de veroordeling van de drie Vlaams Blok-vzw's door het Gentse Hof van Beroep (21 april 2004). Denk aan de veroordeling van de Reuzegommers door de

Hasseltse rechter. In beide gevallen speelt de discussie over racisme in onze samenleving. Op basis van mijn wetenschappelijk werk over het nut van lekenrechtspraak, durf ik stellen dat elke mogelijke uitspraak van het hof van assisen in de Reuzegomzaak beter ontvangen zou zijn door de bevolking (de bewoners van het huis van de rechtsstaat). De werkmethode van assisen zijn grondig en transparant. Het samenspel tussen de gezwoeren en de beroepsrechter staat daarvoor garant.

“Criminele zaken met dodelijke afloop horen voor een jury gebracht te worden en niet voor een gewone strafrechter. Dat geldt des te meer in een land waar het vertrouwen in de instellingen niet wereldschokkend hoog is”

De minister van Justitie heeft het dus niet helemaal juist wanneer hij politicus Sammy Mahdi met zijn TikTok-filmpje vol kritiek op de Reuzegom uitspraak, een verwijt maakt over een 'aanval op de rechtsstaat, aanval op onze democratie'. De echte aanval zit in de drang naar efficiëntie en politieke naïviteit van de voorbije reeks Vlaamse ministers van Justitie, die vergeten dat het vertrouwen in 's lands structuren in vergelijking met Nederland erg laag is. Een zondebok zoeken (hier Mahdi), wanneer dat gebrek aan vertrouwen nog maar eens naar boven komt, vormt een knap staaltje negeren van de olifant in de kamer.

Wat zijn de straffen waarover we beschikken?

Laten we de olifant rusten en de blik werpen op twee kleinere problematische aspecten die boven kwamen drijven in de Reuzegomzaak. Beide hebben te maken met de vraag wat we nu eigenlijk bedoelen wanneer we het hebben over straffen. Allereerst, is er onduidelijkheid na de uitspraak over de vraag of de opgelegde straffen van de veroordeelde ex-studenten al dan niet op hun strafblad komen. Normaal is vermelding de regel, maar bij werkstraffen zou de regel niet altijd van toepassing zijn. Volgens Sven Mary, advocaat van de familie, zou een werkstraf in combinatie met een boete wél zichtbaar moeten zijn op het strafblad. Dat wordt dan weer tegengesproken door de Overheidsdienst Justitie die een subtiel onderscheid maakt tussen het strafblad en de uitdraaien die op vraag van de burger kunnen gemaakt worden wanneer ze voor een job solliciteren. Volgens de overheidsdienst staan de straffen van de Reuzegommers wel op het strafblad (en is dat ook zichtbaar voor politie, gerecht en veiligheidsdiensten), maar door hun licht karakter niet op het uittreksel van het strafregister (zichtbaar voor onder meer toekomstige werkge-

vers). 'De reden daarvoor is dat de werkstraf bedoeld is als resocialiserende straf waarbij de rechter de toekomst van de veroordeelde (bijv. kans op het vinden van een job) niet wil hypothekeren.' Ten tweede, is er ook onduidelijkheid over wanneer de media naam en toenaam noemt of mag noemen van respectievelijk verdachten en veroordeelden. Dat de klassieke media dat vaak doet, maar niet in deze zaak, verklaart mede de maatschappelijke deining over het proces.

Beide handelingen (vermelding op strafblad en uittreksel en vermelding in de media) vormen een voorbeeld van privacy-straffen of privacy-bestrafingspraktijken. Het is een andere pijn dan bijvoorbeeld deze die gevangenisstraf geeft, maar het doet pijn (levenslange stigmatisering via search engines, lagere jobkansen, ...). Het artikel 7 van het Strafwetboek bevat een lijst van alle mogelijke straffen in België, maar is onvolledig. De lijst vermeldt gekende straffen zoals gevangenisstraf en werkstraf, maar zwijgt over mogelijke privacystraffen hoewel deze harder en langer leed kunnen veroorzaken dan de klassieke straffen.

Niet toevallig was het privacy-expert Matthias Dobbelaere-Welvaert, die deze problematiek aansneet. Hij pleitte in Terzake 'voor een consequente houding van de media op het vlak van namen noemen van veroordeelden. Ofwel noem je ze altijd, ofwel nooit'. Hier spreekt grote wijsheid uit. Privacy wil niet zeggen dat privacystraffen niet kunnen. Omwille van de privacy moet het systeem van privacystraffen beter uitgewerkt worden, zodat de samenleving kan toetsen of de rechter en de media in Reuzegom terecht van dit soort straffen hebben willen afzien.

Er is de laatste tijd veel gesleuteld aan het Belgisch justitieel systeem, maar de Reuzegomzaak leert dat grote en kleine olifanten soms niet gezien worden, terwijl de inwoners van het huis van de rechtsstaat ze wel zien. Criminele zaken met dodelijke afloop en een groot maatschappelijk belang horen in de geest van de Grondwet voor een jury gebracht te worden en niet voor een gewone strafrechter. Dit geldt des te meer in een land waar het vertrouwen in de instellingen niet wereldschokkend hoog is. Straffen moeten tot in de puntjes in de wet uitgewerkt worden. Door niet te zien dat een vermelding op het strafblad op zich al een straf vormt en door niet te zien dat Google Search een straf voor het leven geeft, krijgen we de puzzel van een correcte bestraffing niet gelegd.

Door na te denken over hoe en wat, wordt dat wel mogelijk. Het beleid van de rechter bij het kiezen van de straf vormt een kwestie van publiek belang. Het mag niet zijn dat zelfs experten verbaasd zijn wanneer ze horen dat Reuzegommers in de toekomst blanco uittreksels kunnen tonen aan toekomstige werkgevers. Het mag ook niet zijn dat de klassieke media bij Reuzegommers wel privacygevoelig is, en bij andere niet. Zowel de wetboeken als de afspraken met de media kunnen op grond van deze zaak beter worden gemaakt. □

Als je kind van geslacht wil veranderen

“HAAR NIEUWE NAAM? DIE KRIJG IK NIET OVER MIJN LIPPEN”

FILIP MICHIELS

Vijf jaar geleden kregen Frank en Anja de eerste indicaties: hun dochter wilde van geslacht veranderen. Wat volgde, was een wervelstorm van verdriet, boosheid en onbegrip. Vandaag blikken beide ouders terug op een bijzonder zwaar traject, en daarbij wijzen ze ook het centrum voor seksuologie en gender van het UZ Gent expliciet met de vinger. “Ze duwden Evelien in de richting van een medische transitie.”

Wanneer dit verhaal écht begon? Frank en Anja kunnen er maar moeilijk de vinger op leggen en kijken elkaar twijfelend aan. We zitten aan tafel in hun woonkamer, ergens in het Antwerpse. Dit interview kwam tot stand na een aantal voorafgaande telefonische contacten en mails, en zal uiteindelijk bijna twee en een half uur duren. Soms aarzelend, en overspoeld door emoties, soms heel resoluut en overtuigend. Maar altijd sereen, en met heel veel respect voor hun dochter, die enkele jaren geleden de ouderlijke woonst verliet. Frank: ‘De diagnose genderdysforie – een sterk gevoel van onvrede met het geslacht waarmee iemand geboren is - wordt nooit door een arts gesteld. Het is de persoon zelf die daarmee naar buiten komt. Psychologen gaan achteraf de betekenis van die zelfdiagnose door hun cliënten exploreren, maar naar ons gevoel wordt die “diagnose” zelfs in het centrum voor seksuologie en gender van het UZ Gent nooit in vraag gesteld. In het geval van onze dochter – die intussen midden de 20 is - moeten we al een vijftal jaren teruggaan. Toen kregen we de eerste echt concrete indicaties.’ (om de privacy van onze gesprekspartners te garanderen, kunnen we hier niet verder over in detail gaan, red).

Echtgenote Anja vult aan: ‘Evelien was nooit een meisje-meisje. Nu, ikzelf ook niet, om eerlijk te zijn. Maar vijf jaar geleden hadden we echt het gevoel dat ze ons een eerste formeel signaal wilde geven, wellicht nadat ze voor zichzelf een zeer lastige knoop had doorgehakt.’

“ Het neutraal infocentrum zit gewoon in dezelfde gang als het centrum voor seksuologie en gender zelf. De stap is dus, letterlijk en figuurlijk, heel snel gezet ”

‘Daarop is er bij ons echt een belletje afgegaan, zonder dat ze ons op dat moment al iets had gezegd’, vervolgt Erik. ‘Maar een aantal puzzelstukjes vielen toen plots wel samen, kleinigheden van de voorbije jaren die plots een heel andere betekenis kregen. Enkele maanden later ontdekten we bij toeval een mail van het TIP, het Transgender Infopunt van het UZ Gent. Daarop hebben we haar voor het eerst ook echt de vraag voorgelegd. Ze heeft ons toen, bij wijze van antwoord, een brochure van het TIP gegeven.’

Een normaal gesprek met hun eigen dochter lukte op dat moment al niet meer, moest ook Anja vaststellen. ‘Ze sloot zich af, omdat ze zich meteen aangevallen voelde. Ze ging er immers van uit dat wij informatie zochten bij de verkeerde bronnen. Terwijl zij, in haar eigen ogen, echt wel bij een expert ging aankloppen die haar de bevestiging bood waarnaar ze op zoek was. Zo’n situatie ontaardt dan al heel snel in een heel emotioneel dovemansgesprek, waarbij rationele argumenten van geen tel meer zijn. Maar toegegeven: zij kon

ons dat uiteraard ook verwijten, en mede daardoor werd de kloof al snel onoverbrugbaar.’

Van rups tot vlinder

Het onbehagen – en bij momenten ook de regelrechte woede - van Frank en Anja over wat ze de voorbije jaren hebben meegemaakt, wortelt deels al in die TIP-brochure. Dat is, zo vertelt Frank, allesbehalve een neutrale informatiefolder. ‘In onze ogen is dit geen eerste bron van informatie die erop gericht is om jongeren die een vat vol twijfels zijn een eerste houvast te bieden. Het is pure propaganda, waarin de volledige medische transitie al in geuren en kleuren wordt geschetst en uitgelegd. Alleen de titel al: “Van rups tot vlinder”. Kan het nog gekleurd?’

Omdat de wachtlijst in het Gentse UZ behoorlijk lang bleek, kreeg Evelien via het centrum voor seksuologie en gender daar al vrij snel een afspraak bij een andere psycholoog die ook op de zorgkaart van het Transgender Infopunt stond. In eerste instantie wisten haar ouders daar niets van, tot ze op een kwitantie stootten van de psycholoog in kwestie. Met daarop niet de naam van Evelien, maar een jongensnaam. ‘Achteraf hoorden we dat ze van bij de allereerste afspraak bij die psycholoog al meteen de vraag kreeg welke jongensnaam ze wilde aannemen’, blikt Anja terug. ‘Ook daar kan je je toch flink wat vragen bij stellen. Het lijkt ons net de taak van de psycholoog om bij de eerste afspraken alle opties open te houden en heel neutraal te peilen naar de algemene psychische gemoedstoestand van de cliënt. En naar het hoe en het waarom van eventuele problemen. Niet dus, die stap wordt in Gent eenvoudigweg overgeslagen.’

Frank en Anja vroegen een gezamenlijke sessie aan met deze psycholoog, en hun toen al meerderjarige dochter ging daarmee ook akkoord. Het werd

een éénrichtingsgesprek waarbij Frank en Anja hun verhaal deden, maar noch van de psychotherapeut – die daarvoor zijn beroepsgeheim aanhaalde – noch van hun dochter een reactie kregen.

Hoge verwachtingen

Enkele maanden later namen Frank en Anja ook contact op met de klinische psycholoog in het centrum voor seksuologie en gender van het UZ Gent waar ze intussen enkele gesprekken mee had gevoerd. Opnieuw met hoge verwachtingen. 'In Gent zou ze immers écht wel bij specialisten belanden. Samen met haar zouden die hopelijk een antwoord vinden op dé hamvraag in onze ogen: waarom dacht Evelien dat ze als man gelukkiger zou zijn dan als vrouw?'

Opnieuw duurde het behoorlijk lang vooraleer er groen licht kwam voor zo'n gesprek. Intussen waren Frank en Anja wel in het bezit gekomen van enkele gespreksverslagen van eerdere sessies met de psycholoog. Wat hen daar opnieuw opviel: hun dochter werd al meteen aangesproken als jongen. En ze werd vooral opnieuw bevestigd in haar intentie om binnenkort als jongen door het leven te gaan. Een verduidelijking van het verder te volgen medische traject als het ware, zonder kritische vragen. Terwijl Evelien - onder meer door een medische voorgeschiedenis en een bijzonder lastige middelbare schoolperiode - toch extra kwetsbaar was en dus wellicht ook nood had aan een extra kritische benadering. Toen ze finaal groen licht kregen voor een therapeutische sessie bleek dat achteraf een haast traumatiserende ervaring. 'Wij konden ons verhaal alleen kwijt aan een collega-psycholoog', vertelt Frank. 'Hierdoor kon haar psycholoog een luisterende positie innemen, zonder zich zorgen te moeten maken over een mogelijke schending van het beroepsgeheim. Maar over het traject van onze dochter of de bevindingen van de psycholoog die haar behandelde, kregen we helemaal niets te horen.' Anja: 'We hebben hem verteld over haar proble-

men, over de moeilijke tijd in het middelbaar, waar ze onder meer gepest werd. Maar dat maakte weinig indruk. Op het einde van ons gesprek zei hij alleen dat hij zijn cliënte niet in de steek zou laten. Dit betekende zoveel als haar verder in de richting van een transitie duwen, al beloofde hij wel om onze bezorgdheden met haar te delen. Achteraf kregen we van hem ook het voorstel om gezinstherapie te volgen. Zo hebben we twee sessies gevolgd – met een psycholoog die tussen ons modereerde - maar eigenlijk waren dit alleen maar verzoeningsgesprekken.'

“ Het neutraal infocentrum zit gewoon in dezelfde gang als het centrum voor seksuologie en gender zelf. De stap is dus, letterlijk en figuurlijk, heel snel gezet ”

Het loopt als een rode draad doorheen het hele interview: het onbegrip om wat in hun ogen een manifest gebrek aan objectieve begeleiding is in het Gentse gendercentrum. 'Men doorloopt er welgeteld tien sessies van 45 minuten bij een psycholoog vooraleer het eigenlijke medisch traject van start gaat. Je kan toch moeilijk in alle ernst beweren dat dit volstaat voor iemand met een zware mentale problematiek? Op de koop toe worden die mensen tijdens die tien sessies ook al volop in de richting van een transitie geleid. Tijdens haar traject kreeg Evelien bijvoorbeeld al te horen hoe ze haar identiteitskaart en haar status bij de sociale zekerheid moest laten aanpassen. Wij kregen nooit het gevoel dat de zelfverklearde genderidentiteit daarbij in vraag wordt gesteld', geeft Frank aan. 'Of dat er echt onderzoek wordt verricht naar de mogelijk onderliggende oorzaken. De facto is het psychologisch traject er in onze ogen dus uitsluitend

op gericht om de cliënt te helpen bij de sociale transitie – hoe zich te outen – en de voorbereiding van de medische transitie. Kort na de tweede gezinssessie werd er al een afspraak vastgelegd met de endocrinoloog. Kan je nagaan, na welgeteld 90 minuten bij de psycholoog: hoe diep kan je in zo'n beperkte tijdsperiode dan echt gaan?'

Hamvraag in het hele verhaal: duwden de psychologen van het Gentse gendercentrum Evelien zonder al te veel onderzoek verder in de richting van een transitie? Of was het Evelien zelf die de knoop voor zichzelf al had doorgehakt vóór haar eerste sessies met de psychologen? Anja laat er weinig twijfel over bestaan: 'Wij hadden in die fase echt wel het gevoel dat onze dochter gehersenspoeld werd. Onderzoeken, aftasten: dat is wat wij van een psycholoog in die positie verwachten. Nog zoiets: TIP, dat een neutraal infocentrum zou moeten zijn, zit gewoon ook in dezelfde gang als het centrum voor seksuologie en gender zelf. De stap is dus, letterlijk en figuurlijk, heel snel gezet. De wachtzaal daar krioelt van de infolders over borstamputaties, falloplastiek (een penisconstructie op basis van huidweefsel, red) en alle mogelijke stappen in het transitieproces. Je zal daar maar zitten, als twijfelaar.'

Borsten amputeren

Evelien zelf begon eind 2021 hormonen te slikken, waarna ze vorig jaar haar borsten liet amputeren. Vandaag heeft ze amper nog contact met haar ouders, alleen Anja ziet haar nog sporadisch. (Met tranen in de ogen) 'Intussen woont ze alleen. Wanneer ik nog eens bij haar op bezoek ga, vermijd ik hét thema angstvallig. Ik wil het contact niet definitief verliezen.'

Met haar broers en Frank wil Evelien geen contact meer, omdat die zich in haar ogen te resoluut tegen de echt medische transitie hebben uitgesproken. Anja: 'Ikzelf krijg haar nieuwe naam niet over de lippen, maar uit respect probeer ik ook haar oude naam te vermijden. Maar je zal begrijpen: na meer dan 20 jaar is dat alles behalve evident. Ik heb er geen probleem mee dat ze zich kleedt als een jongen of zich zo gedraagt, maar ik weiger mee te gaan in het medische verhaal. Je lichaam definitief verminken via medicatie en operaties, dat is voor mij een brug te ver. Maar één ding houd ik haar altijd voor: hoe sterk we ook van mening verschillen, we moeten kunnen blijven praten met elkaar. Zo werkt het nu eenmaal in dit leven.'

Toen het VRT-programma Pano enkele maanden geleden een reportage wijdde aan genderdysforie en aan de exponentiële stijging van het aantal transities wereldwijd, bleek daaruit onder meer dat genderklinieken nu vooral biologische tienermeisjes zien die zich na de start van de puberteit aanmelden. Ook in het UZ Gent is dat het geval. De stijging in aanmeldingen deed zich in Gent vooral voor in de groep tussen 13 en 20 jaar. Twee derde van de jongeren die er zich vandaag aanmelden, zijn biologische tienermeisjes die in transitie willen. Vooral de enorme toename van het aantal

intake-gesprekken met minderjarigen roept vraagtekens op: waren dat er in 2007 amper vier, dan liep dat aantal in 2022 al op tot 171. Uit cijfers die Pano opvroeg, bleek ook dat de overgrote meerderheid van die jongeren uiteindelijk ook hormonale stappen zet (puberteitsremmers en/of mannelijke/vrouwelijke hormonen). Van de minderjarigen die in de periode 2007-2017 op gesprek kwamen bij het kinder- en jongerengenderteam ging in het UZ Gent uiteindelijk 74 procent door met een hormonale behandeling. De voorbije 15 jaar lieten 130 minderjarige biologische meisjes er hun borsten verwijderen. Dat kan vanaf 17 jaar. Het jongste kind dat in Gent startte met puberteitsremmers was amper 10,5 jaar oud.

Medische gevolgen op langere termijn

'Een fundamenteel probleem in onze ogen is dat we hier in België alleen maar succesverhalen horen', geeft Frank aan. 'Over de mogelijke schaduwzijden en medische gevolgen van zo'n transitie op langere termijn, die wereldwijd nochtans almaar beter gedocumenteerd worden, blijft het oorverdovend stil. Hoe kan je je dan, ook als ouders, een goed onderbouwde mening vormen? Op basis van de getuigenissen die in almaar meer landen opduiken – waar men vaak al enkele jaren op ons land vooroploopt – weten we dat het vaak vijf tot tien jaar duurt alvorens mensen die spijt kregen daar ook effectief mee naar buiten durven treden. Onder meer in de VS en in Finland wordt het nu duidelijk dat heel wat meisjes die in transitie gingen al een

Nieuwe wet viseert ook psychologen

Frank en Anja wijzen ook de politiek met de vinger, zeker als het over de behandeling van minderjarigen gaat. Vanaf de puberteit kan er in ons land gestart worden met puberteitsremmers, en vervolgens ook met genderbevestigende hormonen. Die behandelingen worden standaard volledig terugbetaald. Daarnaast werd eind vorig jaar in ons land ook een verbod op conversietherapie goedgekeurd, op initiatief van toenmalig staatssecretaris voor Gelijke Kansen Sarah Schlitz (Ecolo). Op basis daarvan kunnen in theorie ook psychologen veroordeeld worden wanneer ze mensen die twijfelen aan hun genderidentiteit na onderzoek ervan trachten te overtuigen om af te zien van een medische transitie. In essentie is de wet vooral bedoeld in de strijd tegen conversiepraktijken naar homoseksuelen toe, bijvoorbeeld in streng religieuze milieus. Maar ook naar de 'conversie' van transgenders toe kan ze dus worden toegepast.

uitgebreide voorgeschiedenis van psychische problemen hadden. Die werden nooit echt onderzocht. Vaak blijkt dan dat zo'n transitietraject die problemen ook niet oplost, integendeel soms.'

Enkele maanden geleden publiceerde een BBC-journaliste daarover ook een onthullend boek: Time to Think: The Inside Story of the Collapse of the Tavistock's Gender Service for Children. Daarin bracht ze aan het licht dat de Engelse Tavistock-kliniek jarenlang bewijs had genegeerd dat zomaar eventjes 97,5 procent van de kinderen die om geslachtsverandering vroegen met autisme, depressie of andere problemen kampten. In het boek laat de journaliste een klokkenluider aan het woord: 'Het personeel van de kliniek was zo vastbesloten om een pro-transgenderbeleid te voeren dat kinderen die misschien helemaal niet trans waren, werden behandeld als "bijkomende schade". Artsen bestempelden die twijfelaars ook als "transfobisch". Zeven of de 10 kinderen hadden meer dan vijf zogenaamde geassocieerde kenmerken, zoals misbruik, angst, eetstoornissen of pesten. Kinderen vanaf 10 jaar werden er doorverwezen naar specialisten met het oog op het voorschrijven van puberteitsremmende medicijnen, sommigen al na amper 20 minuten.'

Tavistock, 's werelds grootste pediatrie genderkliniek, moet binnenkort trouwens de deuren sluiten op bevel van de Britse nationale gezondheidsdienst NHS. Behoorlijk onthutsend, maar wie er de website van het Gentse Transgender Infopunt even op naslaat, krabt zich na het lezen van dat boek wellicht toch ook even in de haren. Onder 'Mentale gezondheid' lezen we: 'Bijzondere aandacht voor deze psychische moeilijkheden tijdens de gespreksbegeleiding is belangrijk en noodzakelijk, maar dit mag volgens de internationale zorgstandaarden voor transgenderzorg echter geen belemmering vormen voor toegang tot medische transgenderzorg. Vaak worden deze moeilijkheden gezien als iets waar men moet van "genezen" voordat men toegang kan krijgen tot een genderbevestigende behandeling of ingreep. Integendeel, deze interventies kunnen de mentale gezondheid van een persoon in grote mate ondersteunen en verbeteren.'

Geen neutrale benadering

Tonen Frank en Anja zich unisono bijzonder kritisch voor het gebrek aan informatie en begeleiding in het Gentse UZ, dan wordt in de loop van het gesprek ook duidelijk dat ze de transitie van Evelien deels ook verschillend ervaren. Op de vraag of ze, mocht binnen vijf jaar blijken dat Evelien perfect gelukkig is in haar nieuwe lichaam, dit ook zouden kunnen aanvaarden, blijft het dan ook even stil. 'Ik vind dit een bijzonder lastig te beantwoorden vraag', doorbreekt Anja finaal de stilte. 'Voor een trans-persoon zelf blijft het altijd bijzonder moeilijk te erkennen dat iets waarvoor hij of zij zo lang gestreden heeft, en zo'n zwaar traject heeft moeten afleggen, uiteindelijk niet het verwachte resultaat zou hebben opgeleverd. Een eventuele terugkeer is bovendien nog veel zwaarder. Dat maakt het voor buitenstaanders – ook voor ons als ouders – nog

een pak lastiger om in te schatten of iemand op een bepaald moment nu effectief ook gelukkiger is dan vroeger. Het blijft, dat geef ik grif toe, ook altijd opletten met eigen projecties. Daarom kan ik nu niet correct inschatten of Evelien nu ook echt een gelukkiger mens geworden is. Wat me wél opvalt, is dat ze nog altijd heel defensief is. Dat wijst in mijn ogen toch ook op een grote mate van onzekerheid.'

“ Het stoort mij helemaal niet dat jongens met poppen spelen, maar moet je kinderen van 5 jaar doen twijfelen aan hun biologische identiteit en aan zichzelf? ”

'Op het moment dat je diepongelukkig bent, kan je volgens mij geen rationele keuzes maken', zegt Frank. 'En dus zou ik ongetwijfeld heel anders aankijken tegen haar transformatie mocht daar een veel langer, ernstiger en intenser psychologisch traject aan zijn voorafgegaan. Moeten we ons als maatschappij geen ernstige vragen stellen bij de spectaculaire toename van het aantal jonge meisjes dat zich nu aandient met zogenaamde genderdysforie? Heel wat pubermeisjes voelen zich effectief slecht in hun lichaam, maar hoe ga je daar als psycholoog dan mee om? Zowel uit het behandlingsverslag van Evelien als uit het antwoord dat wij ontvingen van haar psycholoog in het Gentse gendercentrum blijkt toch vooral dat de psychologen daar al heel snel gaan "meepraten" met hun cliënten. Een diepgaand, echt explorerend gesprek blijft uit.'

In een uitgebreide mail aan beide ouders maakte de behandelend psycholoog van het Gentse gendercentrum ook duidelijk dat een neutrale benadering van cliënten wat hem betreft ook geen optie is: 'Met onze kijk pretenderen we geenszins neutraal te zijn. We zijn er ons terdege van bewust dat deze op bepaalde ideeën berust. Ons werk, dat hieruit voortvloeit, proberen we binnen onze mogelijkheden met veel zorg te doen. Dit is niet zoveel mogelijk mensen die zich als transgender identificeren zo snel mogelijk een medische transitietraject te laten doorlopen. Wel hangen we een bepaald idee aan over de werkelijkheid, met name dat gender ruimer is dan de binaire man-vrouwopdeling, dat mensen in de mogelijkheid zijn om zich hieromtrent te positioneren en dat genderdysforie bestaat. Een last die in sommige gevallen om een medische tussenkomst vraagt.'

Medische risico's

Net die lucratieve medische tussenkomsten – en de vaststelling dat transgenders na hun transitie levenslang hormonen moeten blijven slikken en dus ook altijd 'patiënten' blijven – zorgden de voorbije jaren internationaal voor almaar meer controverse. Niet in het minst omdat de bezorgdheid over de langere termijnevolgen en gezondheidsrisi-

co'svan bijvoorbeeld puberteitsblokkers toeneemt. Zo nam Finland in 2020 na een systematische review als eerste land ter wereld afstand van de richtlijnen van de World Professional Association for Transgender Health (WPATH). De Gentse endocrinoloog Guy T'Sjoen was ooit voorzitter van de Europese afdeling van WPATH. Het toonaangevende Zweedse Karolinska-instituut besloot begin 2021 om puberteitsblokkers voortaan te verbieden.

Uitgerekend die drie landen die intussen al een systematische beoordeling van het beschikbare onderzoeksmateriaal lieten uitvoeren – naast Finland en Zweden nu ook Engeland – beslisten intussen om afstand te nemen van de WPATH-richtlijnen. 'Ze kwamen tot eenzelfde conclusie', zegt Frank. 'Er bestaat vandaag onvoldoende bewijs om een gemedicaliseerde behandeling van minderjarigen te blijven ondersteunen. En het lijkt er dus op dat de opstellers van die richtlijnen eerder een ideologische dan een wetenschappelijke agenda volgden.' In de VS gingen 18 staten nog een stap verder: ze beslisten de medische transitie voor minderjarigen te verbieden.

Frank en Anja hekelen ook het 'gender-activisme', waarvoor ze onder meer de farmaceutische sector met de vinger wijzen. 'Progressief-links heeft het thema de voorbije jaren opgepikt. Zelfs kleuterscholen kunnen in Vlaanderen al omkaderend lesmateriaal aanvragen, onder meer de toolkit "Gender in de kleuterklas", die gratis aangeboden wordt door vzw Rosa en ook gepromoot wordt in het onderwijsblad Klasse. Ook voor de lagere en mid-

delbare scholen bestaan er tal van programma's, zoals het parse pakket of de genderkoek, die dan als "informatief" worden bestempeld. Ik heb niets tegen informatie, en het stoort mij helemaal niet dat jongens met poppen spelen, maar dit soort initiatieven gaat al een heel eind verder. Moet je kinderen van vijf jaar dan echt al doen twijfelen aan hun biologische identiteit en aan zichzelf, vraagt Anja zich af. 'Het probleem is dat heel wat mensen hierin meegaan omdat ze denken dat het zo hoort, terwijl ze zich nauwelijks verdiept hebben in de wetenschappelijke achtergrond. Daarbij laten ze zich misbruiken door mensen met een overduidelijk trans-activistische agenda. Dat merkten we zelf ook aan de antwoorden van de politieke partijen die we hierover al aangeschreven hebben.'

'Online wemelt het van de fora en zelfhulpgroepen voor zogenaamde detransitioners, mensen die spijt hebben van hun transitie, met daarop al duizenden getuigenissen. Die worden opmerkelijk genoeg maatschappelijk én politiek volledig genegeerd. Terwijl ze ons net aan het denken zouden moeten zetten. Hoe hoog is de prijs die we de komende jaren willen betalen voor mensen die we zonder veel psychologisch onderzoek hormonen zijn gaan toedienen en eventueel ook chirurgisch behandeld hebben? In mijn ogen is dat niet meer of niet minder dan roekeloos medisch gedrag.'

Frank, Anja en Evelien zijn schuilnamen om de privacy en integriteit van de geïnterviewden te beschermen.

UZ Gent: "Het blijft een moeilijke evenwichtsoefening"

'In het centrum voor seksuologie en gender vertrekken we vanuit het principe dat elke jongere met gevoelens van genderdysforie recht heeft op hulp', reageert Karlien Wouters, persverantwoordelijke van het UZ Gent. 'Een multidisciplinair team luistert naar de hulpvraag. Doorheen het zorgtraject gaan de jongere en de ouders aan de slag met een team van psychologen, psychiaters, sociaal werkers en endocrinologen. Dat resulteert in een zorg op maat die gaat van informatie-uitwisseling en een luisterend oor over psychologische begeleiding tot medische behandelingen. Aan elke stap in het zorgtraject gaan verschillende lange gesprekken

vooraf. De voor- en nadelen worden zorgvuldig afgewogen. Vaak willen jongeren sneller gaan, maar het tempo wordt bepaald door hun hulpvraag, hun lijden en hun maturiteit.' Wouters ontkent dat er sprake zou zijn van een vast aantal afspraken met een psycholoog. 'We volgen geen standaardtraject maar bekijken per persoon hoeveel psychologische ondersteuning er nodig is. Er ligt ook geen informatie over de medische transitie in de wachtzaal. We waken erover dat er alleen infolders van hulplijnen en praatavonden en algemene magazines liggen.' (dit wordt tegengesproken door foto's die Anja en Frank ons voorlegden, red).

De woordvoerder van het UZ Gent erkent dat de aanpak in het centrum voor seksuologie en gender soms op kritiek stuit. 'Voor de een zijn we te voorzichtig, voor anderen zijn we dan weer niet voorzichtig genoeg. Transpersonen hebben er alle baat bij om hun behandeling zo vroeg mogelijk op te starten, en door het voorzichtigte, lange traject kunnen we ook minder mensen helpen. Daar staat tegenover dat we het over jongeren hebben, en dat het dus een moeilijke evenwichtsoefening blijft, die we zoveel mogelijk objectiveren op basis van wetenschappelijke data.'

MR-voorzitter Georges-Louis Bouchez

WAAR NAARTOE MET BELGIË, DE PS EN BART DE WEVER?

CHRISTOPHE DEGREEF

foto's Selina De Maeyer

MR-voorzitter Georges-Louis Bouchez gelooft in België. Niet uit nostalgische overwegingen, maar omdat het voor Vlamingen en Franstaligen de beste schaalgrootte biedt om op internationaal niveau iets te betekenen. Daarbij maakt hij er geen geheim van dat hij samen met N-VA wil regeren. 'De Waal is niet gedoemd om links te blijven. Trouwens: hebt u het linkse verkiezingsprogramma van het Vlaams Belang al eens bekeken?'

Georges-Louis Bouchez (1986) heeft dit jaar al moeten incasseren. Eerst moest hij schoorvoetend een politiek compromis sluiten met de PS omdat die laatste ermee had gedreigd de Franse gemeenschapsregering te laten vallen over het uitblijven van een nieuwe opleiding geneeskunde in Bouchez' thuisstad Bergen. Bouchez vond zo'n opleiding niet nodig omdat Wallonië al genoeg geneeskunde-opleidingen heeft. Alsnog moest hij aanvaarden dat er toch één extra kwam. Het compromis: de opleiding wordt deels gesubsidieerd door privébedrijven. En er komt een evaluatie.

'Men ergert zich graag aan mijn woorden, aan mijn zagezeggd weinig constructieve houding tegenover mijn coalitiepartners. In december vorig jaar heb ik daarom eens een poosje gezwegen, in de hoopvolle overtuiging dat de kernuitstap snel zou worden teruggeschroefd onder niet-aflatende druk van de media. Die zouden dan alle tijd en ruimte krijgen om zich niet meer op mijn woorden te moeten focussen. Hetzelfde met de pensioendeal en de hervorming van de arbeidsmarkt. Helaas moest ik tot de conclusie komen dat er, toen ik opnieuw begon te praten, nog altijd geen oplossingen waren', zegt Bouchez.

Daarna nam Bouchez slechts twee keer deel aan het VTM-programma Special Forces, waaruit voor de Vlaamse media bleek dat hij vooral een praatjesmaker en een egoïst was die niet met anderen kon samenwerken. 'Ik was niet fysiek voorbereid door mijn werk en heb me mispakt. Ik zou weleens willen zien hoe de gemiddelde criticaster het er op zo'n militaire training vanaf brengt. Maar spijt van mijn deelname heb ik niet. Van die leugens

↑ **Georges-Louis Bouchez**
Foto © Selina De Maeyer

dat mijn communicatiemedewerker mijn koffer moest dragen klopt ook al niets. Het is jammer dat zulke zaken aanleiding blijken om mijn karakter te proberen schetsen.'

Maar waar is de Bouchez die vrank en vrij in debat gaat met Vlaams Belang-voorzitter Tom Van Grieken, op de Vlaamse tv? Is als puntje bij paaltje komt het water uiteindelijk toch te diep om de Vlaming te overtuigen?

'Ik verzet me nog altijd tegen het cordon médiatique. Ik neem mijn verantwoordelijkheid als partijvoorzitter, maar als het van mij afhangt, wil ik in debat blijven gaan met Tom Van Grieken. De andere Franstalige partijen zouden dat ook moeten doen. Ze kunnen niet blijven beweren dat ze voor België zijn terwijl ze zo 25% van de Vlamingen negeren. Een cordon médiatique is maar nuttig om te vermijden dat nieuwe extreme partijtjes groeien. Zo zou ik nooit in debat gaan met een extreme partij van 1%.'

Wat als N-VA en Vlaams Belang samen een meerderheid halen in Vlaanderen, en besluiten om samen te regeren?

Georges-Louis Bouchez: 'Ik zal nooit bereid zijn met het Vlaams Belang samen te werken. Ook niet met de PTB. Partijen die dat wel doen, steken een grens over. De grens van het populisme. Laat dat duidelijk zijn. Ik richt me nu duidelijk tot zowel de N-VA als de PS.'

'Maar ik denk niet dat de PS met de PTB wil regeren. Regeren met de PTB is geen politiek vraagstuk, maar een kwestie van leven of dood voor Franstalig België. Ik hoop dat men dat bij de PS voldoende beseft. Zoniet is het een kwestie van tijd vooraleer het IMF en de Europese Commissie hier langs komen met een af te vinken lijst van te privatiseren diensten. Dat betekent dat Franstalig België failliet zal zijn. Trouwens: als het VB aan de macht zou komen, betekent dat ook het faillissement van Vlaanderen.'

'Het probleem is dat ik niet altijd weet of men bij de PS wel voldoende beseft dat regeren met PTB een rit richting afgrond is. Mandatarissen van die partij zeggen me in de wandelgangen weleens: "Ach, ik hoor al 40 jaar dat we failliet gaan. Het zal wel meevallen". Maar het gaat niet meevallen deze keer. Wat dat betreft denk ik dat Elio Di Rupo de slechtste nog niet was: dat is een socialistische generatie die weet dat er bovenal bestuurd moet worden. Di Rupo vermijdt grote avonturen. Van Magnette en Thomas Dermine ben ik daar zo zeker nog niet van.'

Over wat kan er in België eigenlijk nog samengewerkt worden?

'Ik ben geen nostalgicus. Ik vind dat er gewoon altijd een "best mogelijk" niveau is om bevoegdheden uit te oefenen. Neem nu de gezondheidszorg: sommigen willen ook de gezondheidszorg gewestelijk maken. Voor mij blijft de gezondheidszorg maar beter federaal geregeld. De gezondheidsverschillen tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel zijn toch niet zo verschillend? Ja, er zijn

meer ouderen in Vlaanderen, en ja, er zijn specifieke zorgen in de armere delen van Wallonië en Brussel. Maar dat zijn toch geen onoverkomelijk grote verschillen die een Belgisch gezondheidszorgsysteem niet kan opvangen?'

'Daarmee kom ik tot de kern van het probleem, tot de knoop der knopen: er zal nooit een dubbele politieke meerderheid worden gevonden om de sociale zekerheid te splitsen. Het houdt bijgevolg ook geen steek om extra bevoegdheden over te hevelen naar de gewesten als daarmee ook geen financiële responsabilisering gepaard gaat. Zelfs de N-VA wil de sociale zekerheid Belgisch houden, in ruil voor confederalisme. Mooi. Maar dat betekent dat de N-VA ermee instemt dat Vlaams geld zal blijven gebruikt worden om socialistisch beleid in het zuiden van het land te financieren. Ik denk dan: als de sociale zekerheid een federale

aangelegenheid blijft, hou de gezondheidszorg dan ook federaal. Zo kan je meer op de bestedingen in de sociale zekerheid blijven wegen dan wanneer je bevoegdheden weggeeft. Dat is voor mij de kern van de representatieve democratie. Geen belastingen zonder vertegenwoordiging, geen vertegenwoordiging zonder verantwoordelijkheid.'

“ Als de sociale zekerheid federaal blijft, hou de gezondheidszorg dan ook federaal ”

Wie zal in uw Belgische model de bovenhand houden? Als Vlaanderen en Wallonië het niet eens worden over de beleidsrichting, zoals nu, dan loopt het als België toch voor geen meter?

'Dat klopt. In een toekomstig België zal ook niet iedereen plots akkoord gaan over de te volgen richting. Daarom wil ik een permanent federaal beslissingscomité met een duidelijke afspraak: wat het comité beslist, wordt uitgevoerd. Daar bestaan verschillende formules voor: we kunnen afspreken dat in het geval van blokkeringen, de deelstaten eenzijdig mogen uitvoeren waar zij aan vasthouden. Of we spreken af dat onder een roterend voorzitterschap de voorzittende deelstaat beslist. We kunnen stemmen. Ik stel me open over de oplossing.'

Op Vlaams niveau is het gegeven "deelstaat" eenvoudig: gewest en gemeenschap vallen samen, behalve in Brussel. Voor Franstalig België en Wallonië is de verdeling ingewikkeld: een Franse en Duitstalige gemeenschap, een Waals gewest, om het niet over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en de Franse- en Gemeenschappelijke gemeenschapscommissies te hebben. Welke Franstalige deelstaten schuiven aan in uw beslissingscomité?

'Ik heb me al het hoofd gebroken om op een wit blad een ideale federale Belgische staatsarchitectuur uit te tekenen. En ik kom altijd vrij dicht uit bij de huidige situatie. Daarom denk ik dat, als we een beslissingscomité instellen waaruit een duidelijke beleidsrichting kan blijken, het huidige model van gewesten en gemeenschappen zo slecht nog niet is.'

“ België is door Franstalig links gelijkgesteld aan een grote spaar- en transferkas. Dat heeft de relaties vertroebeld ”

'Bovendien ga ik ermee akkoord dat de Franstaligen het met minder politiek personeel kunnen doen. De Franse gemeenschap kan wat mij betreft slechts uit één minister bestaan, die bevoegd is voor onderwijs en cultuur. De overige ministers voor de Franstaligen kunnen bestaan uit Brusselse en Waalse ministers die hun bevoegdheden uitoefenen. Daar is dan geen afzonderlijke Franse

Gemeenschapsregering meer voor nodig. Ook het aantal parlementsleden voor Franstaligen kan verminderd worden, net als het aantal Waalse gemeenten, het aantal overheids-vzw's, de provincies, enzovoort.'

Geen België met vier gewesten?

'Een België met vier gewesten zou het stomste zijn dat de Franstaligen kunnen doen. Wallonië heeft Brussel nodig, anders stelt het internationaal niets voor. En Brussel heeft Wallonië nodig, want de helft van het Brusselse Bruto Binnenlands Product wordt gegenereerd door pendelaars. Vlaanderen beseft dat goed, want het pompt flink wat geld in de Vlaamse gemeenschap in Brussel, die veel meer mensen bedient dan alleen het strikte aantal Brusselse Nederlandstaligen. De Franstaligen hebben dan nog het voordeel dat Brussel de facto een Franstalige stad is.'

Kunnen we niet de vraag stellen: nu België geen Franstalig land is zoals het ooit was bedoeld, hebben de Franstaligen de Vlamingen eigenlijk nog nodig?

'Alle Belgen hebben elkaar nog nodig. Verdeeldheid versterken is nu net wat we in de wereld van vandaag niet nodig hebben. Migratie, sociale dumping, de energiecrisis, noem maar op... Al die problemen kunnen we pas aanpakken als we ze samen aanpakken. Ik begrijp die reflex niet om, in het aanschijn van alle crises, plots erg geconcentreerd te zijn op het eigen dorp. Daarmee gaan we het probleem van onze tanende industrie niet oplossen, om maar een voorbeeld te geven.'

'Ik ontken daarmee niet dat de Franstaligen er vaak een rommeltje van hebben gemaakt. Het probleem van de onderlinge relaties in België, is dat Franstalige linkse ideeën te vaak een aanslag hebben gepleegd op de Belgische sociale zekerheid zonder er verantwoordelijkheid voor te willen opnemen. België is door zulke ideeën gelijkgesteld aan een grote spaar- en transferkas. Dat is een arme visie op België. België is voor mij nodig omdat het zowel Vlamingen als Franstaligen de nodige schaalgrootte biedt op Europees en internationaal niveau.'

'Alle Franstalige politici die menen dat de sociale zekerheid het cement van België is, dát zijn de werkelijke doodgravers van dit land. Met zo'n mensen is het moeilijk samenleven, want over een door de middenklasse rijkelijk gesubsidieerde kas beschikken, is geen politieke visie die de dingen vooruit doet gaan.'

De PS heeft inderdaad al enkele keren toegegeven dat, als het met de sociale zekerheid gedaan is, België geen meerwaarde meer heeft. Toch blijft PS-voorzitter Paul Magnette, die de sociale zekerheid niet wil splitsen, de favoriete gesprekspartner van N-VA-voorzitter Bart De Wever. Hoe komt dat volgens u?

'Paul Magnette en Bart De Wever hebben veel gemeenschappelijk. Het zijn allebei boekenmensen, theoretici die zich niet goed thuis voelen in de echte wereld. Beide willen koning in hun eigen ko-

ninkrijke zijn. Natuurlijk is het confederalisme een godsgeschenk voor de PS. Want dan kunnen ze ongestoord hun gang blijven gaan in Charleroi, Bergen en Luik. Hetzelfde voor De Wever: in een confederaal België behoudt hij de macht in Vlaanderen.'

U beseft toch dat er tussen Vlaanderen en Wallonië ook culturele verschillen bestaan? Neem nu de gezondheidszorg die u eerder al hebt aangehaald: Vlaanderen wil die niet zomaar splitsen om te splitsen, maar omdat Franstaligen minder een eerstelijns cultuur hebben dan de Vlamingen, en omdat de Franstaligen desondanks meer huisartsen willen. Waarom het bevoegdheidsniveau daar dan niet aanpassen?

'Dat heeft nu eens niets te maken met cultuur, maar met sociaaleconomische verschillen!'

Is cultuur dan niet met economie verbonden?

'Arm zijn is geen cultureel gegeven. Als in Brussel 50% van de inwoners geen vaste huisarts heeft, dan komt dat omdat mensen arm en weinig geschoold zijn. In Wallonië gaan sommige mensen inderdaad voor een griepje naar de spoedafdeling. Omdat ze zo dan niet onmiddellijk de dokter moeten betalen.'

'Maar waar er een gigantisch cultureel verschil bestaat, is in de media. Vlaanderen is er mede dankzij zijn ondernemerscultuur in geslaagd om het belang van werken en ondernemen in de media te kunnen benadrukken. Voka is een organisatie die in Vlaanderen weegt op het mediadebat. In Franstalige media wordt economie niet als volwaardig gezien. Bijgevolg laten ze vooral alerhande gesubsidieerde vzw's aan het woord die een eenzijdig links discours op de kijker of lezer mogen afvuren. Dat onevenwicht in het openbare discours werkt in op de bevolking.'

PS en PTB zijn in Franstalig België machtige partijen omdat ze de steun van de bevolking krijgen. U mag misschien gelijk hebben in uw economische analyses, maar u vertegenwoordigt 20% van de Franstaligen. De rest stemt voor linkse partijen, wat wil zeggen dat ze vinden dat vooral de overheid veel taken moet uitvoeren. Waarom zou 'links zijn' dan geen cultureel Franstalig gegeven zijn?

'Dat is een abstract debat dat in de media al te vaak verkeerd wordt gevoerd. Als je de partijprogramma's van Vlaams Belang, Vooruit, Groen en PVDA samen legt, dan zouden we ook tot de conclusie kunnen komen dat bijna de helft van de Vlamingen links is, want alle genoemde partijen hebben sociaaleconomisch linkse partijprogramma's.'

'De media vinden het Vlaams Belang rechts. Dat is niet zo. VB is tegen het beperken van de werkloosheidsuitkering in de tijd, voor een jonge pensioenleeftijd en voor behoorlijk hoge belastingen voor succesvolle mensen. Net daarom is ook Vooruit opnieuw succesvol: zij combineren net als de Scandinaviërs een streng migratiebeleid met een links sociaaleconomisch programma. Alleen N-VA, delen van Open Vld en een heel klein deel van CD&V zijn in Vlaanderen nog echt economisch rechts. Nauwelijks de helft van Vlaanderen is bijgevolg rechts.'

Mensen denken verkeerdelijk dat ze in Vlaanderen rechts stemmen als ze op het Belang stemmen. Maar ik zeg dan toch ook niet dat Vlamingen een rechtse of linkse cultuur hebben?'

'Laat me nog wat verder gaan. Uit peilingen blijkt dat 60% van de Franstaligen de werkloosheid wil beperken in de tijd, en een nog groter percentage voorstander is van kernenergie. Rechtse thema's dus. Mijn partij gaat vooruit omdat we de neu-

“ Een Waalse Marine Le Pen zou het succes van de PTB evenaren ”

traliteit van de staat hoog in het vaandel dragen en politieke, religieuze of filosofische tekenen niet kunnen vinden aan het loket. Een groot deel van de Franstaligen is het dus eens met rechtse thema's. Dat het debat niet juist wordt gevoerd, ligt voor een groot deel ook aan de media. Die voeden al te vaak een vooringenomen perceptie, omdat ook zij willen kunnen zeggen wat goed en slecht is voor de mensen.'

'Maar om op uw vraag te antwoorden: er zijn inderdaad succesvolle linkse partijen in Franstalig België, wat echter niet noodzakelijk wil zeggen dat ze ook een onverdeeld linkse bevolking vertegenwoordigen. De PTB is wat mij betreft een partij die meer aan populisme uiting geeft, dan aan een diepgewortelde linkse overtuiging van de Waal. Mocht er in Wallonië een partij als die van Marine Le Pen in Frankrijk ontstaan, dan zou die het succes van de PTB evenaren. Voor mij zijn dat inwisselbare fenomenen.'

'In Franstalig België is het partijlandschap wel verstaend. We zijn politiek conservatiever dan Vlaanderen. Kijk hoe succesvol kleine partijen als N-VA en Lijst Dedecker in weinig tijd kunnen worden. De voorbije veertig jaar is het politieke landschap in Vlaanderen sterk veranderd. Franstalig België ver-

“ Bart De Wever is een paradox. Twintig jaar lang één terechte boodschap: de PS is de doodgraver van België. Laat u niet strikken! Om dan de voorbije drie jaar een groot akkoord met de PS te willen. *Il faut le faire* ”

andert trager: in de jaren '80 kreeg de PS 40% van de stemmen, nu iets meer dan 20%. De PTB kan nu groeien omdat de PS minder succesvol is. Vele andere opties zijn er niet, tenzij de MR. Ik heb al vele mensen die altijd links hebben gestemd kunnen overtuigen van mijn zaak. Maar dat kan alleen omdat ik veel tijd steek in het face-to-face overtuigen van mensen, in kleine dorpszaaltjes. Via de media

krijgen de Walen toch een te eenzijdig beeld van mijn partij. Maar dat de Waal gedoemd is om links te zijn, daar ben ik het dus absoluut niet mee eens.'

Waarom komt u eigenlijk niet overeen met Bart De Wever?

'Bart is een paradox. Hij fundeert zijn carrière twintig jaar lang op één terechte boodschap: de PS is de doodgraver van België. Laat u niet strikken! Om dan de voorbije drie jaar radicaal te keren en een groot akkoord met de PS na te streven. En vol te houden dat ik het probleem ben. *Il faut le faire.*'

Wat hebt u dan gedaan om het gesprek onmogelijk te maken?

'Niets, buiten koppig vasthouden aan mijn standpunten, net zoals hij aan de zijne. Dat maakt deel uit van onze job. Na 20 juli 2020 verkondigt De Wever fier bij TerZake dat hij niet met mij wil regeren. Tijdens de nationale feestdag condoleert iedereen ons. En een maand later regeren wij. Zonder de N-VA. Dat is wat ik heb misdaan. De Wever heeft zijn zin niet gekregen en kan niet tegen zijn verlies.'

In de pers verschijnen verhalen dat u tijdens de onderhandelingen al schertsend uw autosleutels naar hem hebt geworpen met de vermelding: "Wil je ook nog mijn auto, Bart?" toen De Wever iets vroeg. Waarop hij overigens schertsend antwoordde met: "En uw vrouw ook, als 't kan". Vandaar is het nog een lange weg naar het openlijke misprijzen tussen u en hem. Wat is er nog gebeurd?

'Hij heeft dat van die sleutels slecht opgenomen omdat hij dacht dat ik hem aan het uitlachen was. Maar misprijzen langs mijn kant? Mijn ervaring is dat ik vanaf juni 2020 met hem, Vooruit, CD&V en Open Vld over een coalitie aan het praten was zonder de PS, en hij nadien achter onze rug de PS in Antwerpen ontbood. Ik begrijp echt niet waarom ik dan de verrader ben. Niet alleen mij heeft De Wever toen verraden, maar ook CD&V-voorzitter Joachim Coens en Open Vld-voorzitter Egbert Lachaert.'

'Ik was altijd een grote voorstander van regeringsdeelname van de N-VA na de verkiezingen van 2019. Dankzij mij is de N-VA ook tot de zomer van 2020 in de running gebleven. Dat hij er niet bij is, is alleen de fout van Bart De Wever zelf. Het kan me echt niet schelen wat hij over mij persoonlijk allemaal zegt. Maar hij moet de feiten onder ogen zien. En die zijn dat hij, om wat voor reden dan ook, liever de PS verkiest als gesprekspartner. Daardoor kan hij geen degelijk sociaaleconomisch rechts beleid uittekenen. Jammer, want als de grootste democratische partij van Vlaanderen heeft de N-VA zeker het recht dat voor België te doen.'

'Kijk, ik wil nog altijd samen regeren met de N-VA. Onze sociaaleconomische programma's zijn nagenoeg identiek. Over veiligheid en migratie hebben we dezelfde mening. Voor mij zijn onze overeenkomsten belangrijker dan onze kleine verschillen. Mijn telefoon staat dan ook altijd aan.' □

De leveranciers van ons laatste stukje ongemanipuleerd voedsel

WINNY MATHEEUSSEN

Is er nog een toekomst voor onze Vlaamse vissersvloot? In Nederland verdwijnt door de stikstofcrisis het ene na het andere schip onder de sloophamer. Daar lijkt het einde nabij. Maar Vlaanderen innoveert. Ook op zee.

Foto © Pedro Rappé
Het Zeebrugse visserschip Z483 Jasmine

De jaren '90 van de vorige eeuw waren topjaren voor de Vlaamse visserij. Bij scheepswerven De Graeve in Zeebrugge liep er om de negen maanden een nieuw schip van stapel en stond het orderboek gevuld tot aan de eeuwwisseling. De brandstofprijzen waren enorm laag en zonen volgden met plezier hun vaders op in het vissersberoep. Daar kwam abrupt een eind aan met de gasoliecrisis in 2006, toen de prijzen van brandstof meer dan verdubbelden. Er volgde een saneringsronde waarbij veel rederijen de handdoek in de ring gooiden.

Na de financiële crisis van 2008 daalden de prijzen alweer, maar de overgebleven vissers hadden hun les geleerd. Om de gevolgen van een volgende brandstofcrisis te vermijden, schakelden ze over op zuinigere schepen. In ruil voor subsidies werden pk's en de daaraan gekoppelde visquota ingeleverd om de toekomst te verzekeren. In 2010 was het brandstofverbruik van de Vlaamse vissersvloot gehalveerd.

Toch volgen de crisissen elkaar steeds sneller op: we hadden de coronacrisis, gevolgd door de oorlog in Oekraïne. En nu weer de stikstofcrisis. Bovendien ziet onze visserij visgronden verdwijnen door het inplannen van 30.000 windmolens en de uitbreiding van natuurparken op zee.

Authentiek beroep onder groene druk
De toekomst is dus verre van zeker. Dat beseft Pedro Rappé, visser op rust, zeeфотограф en bezieler van een uniek en innovatief dataproject voor de visserij, maar al te goed. 'In 1985 begon mijn carrière als visser. Ik heb meer dan 35 jaar wel en wee

► **Pedro Rappé**
Visser op rust, zeeфотограф en bezieler van een uniek en innovatief dataproject voor de visserij
Foto © Winny Matheussen

◄ De vangst wordt aan boord gehaald.
Foto © Pedro Rappé

gedeeld met mijn collega's op zee. Het vissersberoep is hard, maar ook mooi en authentiek. Wij leveren als vissers het laatste stukje ongemanipuleerd voedsel. Dat brengt enorm veel voldoening, al is de opoffering groot. Visser is het gevaarlijkste beroep in onze contreien. Ik heb in al die jaren zeker 40 collega's verloren op zee, en ik ken er nog veel meer die zware letsels overhielden aan ongelukken.'

Volgens Rappé komt de zwaarste bedreiging voor de Vlaamse visserij uit de groene hoek. 'Wij spreken van de Groene Gekke. Samen met die andere voedselproducenten, de boeren, liggen de vissers al geruime tijd onder vuur. We worden afgeschilderd als eco-criminelen en ze zien ons het liefst verdwijnen. Eerst was er het verhaal van de overbevissing. Maar daar is sinds de saneringen van 2006 geen sprake meer van op onze Noordzee of verder afgelegen wateren. Daarna kwam het stikstofverhaal. Wij hebben het brandstofverbruik al gehalveerd door over te schakelen op lichtere en efficiëntere motoren. Ook de hydrodynamica heeft voor innovatie gezorgd. We gebruiken nu geoptimaliseerde schroeven die echt gericht zijn op het trekken van onze netten. En wij blijven inzetten op innovatie om dat verder te optimaliseren.'

'Op het gebied van ecologisch bewustzijn kan men de Vlaamse vissers niets verwijten. Zo dragen we ook ons steentje bij tot het proper houden van de zee. Met het project Fishing for Litter brengen we al het afval dat in onze netten belandt voor verwerking aan wal. Vanop onze schepen belandt er geen vuiligheid in zee, integendeel.'

De Scholbox

'Waar ze ons nu op aanvallen is de zogenaamde bodemberoering. Wij vissen voornamelijk op platvis, zoals schol en tong. Die zitten in en op de zandbodem van de Noordzee en wij halen die boven met sleepnetten die zogenaamd de bodem beroeren. Maar die beroering is helemaal niet zo desastreus als men de mensen wil doen geloven. Integendeel zelfs: een boer ploegt zijn land. Ook de zeebodem moet geploegd worden. Wij halen niet alleen vis boven, maar halen ook voedsel voor die vis uit de grond, zodat er terug nieuwe bijkomt.'

'Een mooi voorbeeld daarvan is het verhaal van de Scholbox. Dat is de broedkamer van onze schol, een gigantisch gebied dat zich uitstrekt van het noorden van de Waddeneilanden tot aan Denemarken. In 1994 werd de Scholbox gesloten om de scholpopulatie te beschermen. Het resultaat is dat die hele strook nu quasi dood is. Daar zit geen vis meer. Dat heeft ons doen nadenken. Hoe komt het dat die plek, enkele jaren nadat we stopten met vissen, uitgestorven is? Daar kan niemand ons op antwoorden.'

Offshore-industrie

Een andere bedreiging voor de visserij komt van de offshore-industrie, meer bepaald de windmolenparken. Volgens Rappé verdringt die de visserij niet alleen ruimtelijk maar aast ze ook op het menselijk kapitaal. 'Jongeren die kiezen voor maritiem onderwijs volgen nu vooral de opleidingen die gericht zijn op de offshore-industrie, terwijl daar

◀ De Fishing for Litterzakken worden aan wal afgezet voor recyclage en verwerking. Foto © Pedro Rappé

◀ De windmolenparken drukken de vissers weg van hun visgronden. Verboden te betreden. Foto © Pedro Rappé

◀ De Connector van Jan De Nul werpt zijn schaduw op de Vlaamse Visveiling en vissers: 'We worden door de offshore-industrie weggedrukt'. Foto © Winny Matheeußen

▶ De crew transportvessels slikken 600 liter gasolie per uur. Foto © Winny Matheeußen

vroeger vooral visserskinderen studeerden om door te stromen naar de visserij. Vissers stappen ook al maar meer over naar de offshore-business. Ik kan dat begrijpen, want het betaalt zeer goed en het is ook beter voor je sociaal leven. Daarnaast bouwen ze de windmolenparken vaak op visgronden waar de vissers dan niet meer kunnen komen. Ze moeten er omheen varen om verder gelegen visgronden te bereiken.'

'Het verhaal van de windmolenparken op zee is overigens een onderdeel van de Groene Leugen. De bevolking wordt voorgelust dat ze goedkope en ecologisch verantwoorde energie gaan leveren, maar niets is minder waar. Goedkoop is het alleszins niet. Om een windmolen te bouwen heb je drie grote schepen nodig: een trenchdigger die de geulen graaft voor de bekabeling, een kabellegger en dan het schip dat de windmolen zelf plaatst. Toen ik hoorde wat dat laatste schip kost viel ik om: 750.000 euro per dag! En dan heb je nog de crew transportvessels die de bemanning af en aan voeren. Die slikken 600 liter per uur.'

Onbekende kost

'Ecologisch of CO2-neutraal zijn die windmolens dus ook niet. Want ze zorgen ook nog eens voor een verstoring van het maritiem leven. Naast de bodemberoering - u weet wel, wat men ons altijd verwijt - produceren die dingen enorm veel trillingen en lawaai, die door het water veel verder dragen. Het meest verstorend zijn misschien nog wel de elektromagnetische velden rond de kabels. Vissen oriënteren zich op magnetische velden en ondervinden daar ongetwijfeld ernstige hinder van. Maar dat is allemaal nooit ernstig onderzocht.'

'Een andere grote onbekende is de kost van het onderhoud en vooral de afbraak. Want na vijftien jaar moeten de windmolens terug afgebroken worden. Geen mens weet wat de kostprijs daarvan gaat zijn. Wat we wel weten is wie dat uiteindelijk gaat betalen. Dat zal de bevolking zijn. De jeugd die onder invloed van Greta Thunberg en Anuna De Wever heeft gespijbeld en in klimaatmarsen meeloopt, zal daar in de toekomst een zware prijs voor betalen.'

Hoopvol

Maar het is niet allemaal kommer en kwel. Vissers blijven niet bij de pakken zitten. 'Ik wil hier geen klaag- en jammerverhaal van maken', zegt Rappé stellig. 'Er is zeker een toekomst voor de Vlaamse vissers. In tegenstelling tot Nederland liggen de kaarten voor ons wel goed. We werken door aan innovatie en kunnen rekenen op goede relaties met de overheid en de wetenschappelijke wereld. De samenwerking met minister Crevits is goed, evenals met het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) en het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ).'

'We hebben in Vlaanderen maar één erkende producentenorganisatie, de Rederscentrale, met zeer competente mensen die zich hard inzetten voor de visserij. In Nederland hebben ze er verschillende die onderling in concurrentie gaan. Daar zitten ze ook met diverse natuurverenigingen die de visserij onder vuur nemen. In Vlaanderen hebben we één natuurvereniging, Natuurpunt, waar we een goede relatie mee hebben en afspraken mee kunnen maken. Dat zorgt ervoor dat we goed kunnen samenwerken en projecten kunnen ontwikkelen om aan de toekomst te bouwen.'

Fishing for Data

Rappé is de bezieler van zo'n innovatief project: Fishing for Data. 'Ik ben al sinds mijn jeugd geïntrigeerd door computers en informatietechnologie. Ik was aan boord altijd de computerman die instond voor alle IT-apparatuur. In 2017 kregen we op zee toegang tot internet via de satelliet. Ik ben toen gaan nadenken over al die data die we aan boord via allerlei apparatuur genereren: GPS, gyrokompas, trekkrachtmeter, touwlengtemeter, AIS, Dopplerlog,... Al die systemen spreken dezelfde taal: NMEA 0183. Mochten we nu al die data kunnen bundelen en naar de cloud sturen, dat zou toch mooi zijn. Ik ben dat idee verder gaan uitwerken, samen met het ILVO. Op dit moment hebben we een marine monitoring system dat al die data verzamelt en beschikbaar stelt voor wetenschappelijk onderzoek, maar ook voor de traceerbaarheid van de vis, van de vangst tot bij de consument.'

▲ Vissers sorteren de vangst: sint-jakobsschelpen op het menu. Foto © Pedro Rappé

▶ Het nieuwe gebouw van het ILVO en het VLIZ in Oostende. Foto © Winny Matheussen

▲ De 'Stop de Groene Leugen'-vlag siert de mast van veel vissersschepen. Foto © Winny Matheussen

▼ Samen met de Jan Van Gent zijn onze vissers thuis op zee. Foto © Pedro Rappé

'We zijn met dit systeem een echte pionier op wereldniveau. Overal waar we het voorstellen - laatst nog in Griekenland, Italië en Noorwegen - laten we een diepe indruk na. Ondertussen rusten we ook de Nederlandse vloot uit en commercialiseren we het systeem onder de naam DBMatic samen met De Boer Marine uit Urk, waar ik sinds een paar jaar ook woon. Iedereen wint dankzij de digitalisering van de visserij: de vissers die veel efficiënter kunnen werken omdat ze alle parameters zoals brandstofverbruik en visbestand kunnen monitoren, de wetenschap die data van onschatbare waarde aangeleverd krijgt, de overheid die betere controle kan uitvoeren, de vismijn en de handelaars die gedetailleerde informatie aangeleverd krijgen. En als kers op de taart beschikken we nu ook over data waarmee we ons kunnen verdedigen tegen de Groene Leugen.'

Geen nepvis

'Op die manier werken we aan de toekomst. Ze zeggen wel eens dat data het nieuwe goud zijn. Voor onze visserij is het dat ook. We halen er hoop uit, hoop op een toekomst op de Noordzee en andere wateren. Want visser is een mooi beroep. En onze noordzeevis is het laatste stukje ongerept voedsel. Maar we moeten alert blijven. Want de groene indoctrinatie is diep doorgedrongen aan onze universiteiten. De jonge generatie daar ziet geen toekomst meer voor de traditionele visserij. Zij zien meer in aquacultuur en 3D-geprinte "vis" op basis van algen.'

'Geef mij dan maar een mooi stukje verse vis uit onze eigen Noordzee. Ik blijf vechten voor onze vissersvloot. Want ik pas voor uit China of Vietnam aangevoerde diepvriesvis, kweekvis of op basis van algen geproduceerde nepvis. Het zou toch jammer zijn mocht ons laatste stukje authentiek voedsel van ons bord verdwijnen?'

Dweilen met de kraan open aan de Italiaanse riviera

De helaasheid van het Europese migratiebeleid

FILIP MICHIELS

Een enkeltje Ivoorkust, Tsjad of Guinea richting Frankrijk of België. Al dan niet met tussenstop in Tunesië of Libië. Voor steeds meer Afrikaanse migranten eindigt die tocht minstens tijdelijk in een opgedroogde rivierbedding in Ventimiglia, op een boogscheut van de Frans-Italiaanse grens. 'Ons hoofd draait zot, zie ons hier nu zitten met twee kinderen.'

Het station van Ventimiglia, een gezapige badplaats, oogt op deze druilerige donderdagmiddag zoals een doorsnee Belgisch station. Aftands en uitgeleefd, met woekrend onkruid dat zich een weg zoekt tussen de treinsporen. Bovenaan de trap die naar spoor drie leidt, staan vijf Italiaanse carabinieri. Ze houden alle treinreizigers die zich naar het perron begeven nauwlettend in de gaten. In het stationsgebouw en in de ondergrondse gang naar de perrons hangen tientallen zwarte jongeren rond, maar zij houden zich opvallend gedeisd. Alsof ze zelf ook wel beseffen dat ze op dit moment geen schijn van kans maken om ongezien op een trein richting Frankrijk te komen. Een koppel met enkele koffers, de vrouw gesluierd, neemt wél de trap en wordt prompt grondig gecontroleerd.

Een tiental minuten later, wanneer de trein richting het Franse Grasse effectief zijn opwachting maakt aan het perron, krijgen de carabinieri nog het gezelschap van enkele agenten in burger. Zodra de trein het station uit is, blazen ook de carabinieri de aftocht en verdwijnen ze opnieuw een halfuurtje in de overvalwagens die voor het station geparkeerd

staan. Het kat- en muisspelletje zal zich later die dag nog talloze keren herhalen. Wanneer we in het stationsgebouw een tweetal opvallend jonge zwarten aanspreken, reageren ze aanvankelijk afwijzend. Na enig aandringen toont de oudste zich toch bereid om een praatje te slaan.

Ze zijn afkomstig uit Ivoorkust, zeggen ze, en kwamen amper twee dagen geleden in Ventimiglia aan. Vandaag wagen ze een eerste poging om op een trein richting Frankrijk te raken. Hoe ze dat precies willen aanpakken, daar hebben ze zelf duidelijk

nog geen idee van. Misschien hebben ze al contact gehad met één van de vele passeurs die opvallend onopvallend in de stationsbuurt rondhangen en die migranten tegen betaling de grens over trachten te smokkelen, maar dat zullen ze alvast niet aan onze neus hangen. Het tarief schommelt tegenwoordig rond 300 euro, zullen we later die dag te horen krijgen van een habitué. Mensensmokkel, desnoods bij klaarlichte dag, in het hartje van de EU: in Italië kijken ze er intussen al lang niet meer van op.

Idyllisch stukje Azurenkust

Dat er massaal migranten uit de rest van Italië toestromen, zijn de inwoners van Ventimiglia intussen ook al even gewoon. In 2015 al, ten tijde van de grote migratiecrisis, besloot de Franse regering de grensovergangen met Italië 'tijdelijk' volledig af te sluiten om de migratiestroom vanuit Italië zoveel mogelijk in te perken. Volgens de Schengen-regels is dat nochtans alleen tijdelijk en in uitzonderlijke situaties toegestaan.

Acht jaar later blijft de Frans-Italiaanse grens nog altijd gesloten voor wie niet over de juiste papieren beschikt. En onlangs stuurde Parijs nog maar eens 120 extra agenten ter versterking naar dit idyllische stukje Azurenkust. Vooral aan de Italiaanse kant van de grens ging de humanitaire situatie de voorbije maanden steil bergaf. Dat heeft alles te maken met de spectaculaire stijging van het aantal migrantenboten richting Zuid-Italiaanse kusten. De eerste vier maanden van dit jaar lag het aantal aankomsten er al viermaal hoger dan dezelfde periode vorig jaar. Het merendeel van die migranten wil liever niet in Italië blijven en trekt dus door richting Frankrijk of verder naar België, Duitsland of Nederland. Aangelokt door de taal, maar vooral door het vooruitzicht op een permanente verblijfsvergunning (zie kaderstuk) of een veel guller sociaal opvangsysteem.

'Pas sinds begin mei zien wij ook hier het aantal migranten fors toenemen', vertelt Serena Regazzoni, de lokale coördinatrice van Caritas Internemia in Ventimiglia. 'Vooral het aantal West-Afrikanen, afkomstig uit onder meer Guinee en Ivoorkust zit momenteel flink in de lift. Dat stemt perfect overeen met de data van de registraties in een aantal Zuid-Italiaanse havens en op Lampedusa. We delen hier dagelijks 170 maaltijden uit, maar ik schat er dat er momenteel al zowat 250 migranten op doorreis in Ventimiglia verblijven. Daar komen er nu elke dag minstens vijftig bij, maar intussen raken er dagelijks ook enkele tientallen de grens over natuurlijk.'

Flessen urine

Serena, al sinds 2005 actief in de opvang van veelal illegale migranten in Italië, zag de situatie de voorbije jaren naar eigen zeggen almaar verergeren. We spreken haar in een achterkamertje van wat ooit een statig herenhuis was, vlakbij een oude spoorweg. Intussen hebben onder meer een aantal ngo's zoals Caritas of Save The Children hier onderdak gevonden. Dakloze migranten krijgen

“ Van het zogenaamde gemeenschappelijke Europese migratiebeleid valt op het terrein bitter weinig te merken ”

Zowel in het station van Menton als in Ventimiglia doorzoeken agenten de treinen

er elke ochtend een maaltijd aangeboden en kunnen er ook terecht voor medische en juridische bijstand.

Op het braakliggende terrein rondom liggen rondslingerend afval, voedselresten en tientallen plastic flessen vol urine als stille en stinkende getuigen van de snel verslechterende situatie in het Italiaanse kuststadje. Tot medio 2020 bood een officieel opvangkamp net buiten Ventimiglia nog onderdak aan een duizendtal migranten. Dat werd toen gerund door het Rode Kruis, maar de pandemie was voor het lokale stadsbestuur het gedroomde excuus om dat opvangkamp te sluiten. Naast de overlast, veroorzaakt door de honderden migranten zelf, waren ook de tientallen mensensmokkelaars hen een doorn in het oog. Velen van hen overnachtten gratis in het opvangkamp, waarna ze overdag hun lucratieve handelje draaiende hielden.

De migranten die de voorbije jaren in Ventimiglia bleven toestromen, koesteren maar één grote droom: Italië zo snel mogelijk achter zich laten. De Dublin-regels maken dat in theorie nochtans onmogelijk: zodra ze na hun aankomst in Italië geregistreerd worden, moeten migranten daar ook een asielaanvraag indienen. In afwachting van de beoordeling daarvan, kunnen ze niet verder doorreizen naar andere EU-lidstaten. Die regel geldt niet voor minderjarigen, en dus verscheuren ook meerderjarige migranten massaal hun papieren – als ze die al hebben – en proberen ze zo toch la douce France binnen te komen. Maar volgens Italië sturen de Fransen massaal minderjarigen terug. Ook de blijvende grenscontroles zetten de voorbije maanden extra spanning op de lijn tussen beide buurlanden. Italië is het zat dat het als Europese grensstaat wel het merendeel van de nieuwe migranten te verwerken krijgt, maar dat andere landen weigeren om ook hun deel daarvan op te nemen.

Eind vorig jaar verspreidde de Italiaanse politievakbond COISP nog een persbericht, waarin secretaris-generaal Domenico Pianese de schrijnende toe-

stand aan de grens tussen Italië en Frankrijk scherp aan de kaak stelde. 'De strenge en systematische controles die Frankrijk daar intussen al enkele jaren opnieuw instelt, zorgen voor een fors verhoogde werkdruk aan de Italiaanse zijde van de grens', zei hij. 'In de omgekeerde richting, vanuit Frankrijk richting Italië, is er van dergelijke controles, die ook volledig indruisen tegen de Schengen-akkoorden, helemaal geen sprake.'

Ook de Franse burgerbeweging Tous Citoyens, die zich het lot van jonge migranten in de grensstreek aantrekt, beweert dat de Fransen dagelijks tientallen minderjarige migranten opnieuw de grens overzetten. Met het argument dat ze eigenlijk meerderjarig zijn. Nochtans verbieden zowel de Franse wet als de Europese regels dit uitdrukkelijk. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties die in de regio actief zijn, zouden er sinds 2017 al 27 doden gevallen zijn bij de vaak risicovolle oversteeek van Italië naar Frankrijk. Deze cijfers kregen we bij geen enkele overheidsbron bevestigd. Wat wél als een paal boven water staat: van het zogenaamde gemeenschappelijke Europese migratiebeleid valt hier op het terrein weinig te merken. Het non-beleid laat zich het best samenvatten als dweilen met de kraan open.

Anti-migratiesentiment

'De meeste migranten blijven hier hooguit enkele weken. Sommigen zijn in Frankrijk al tienmaal opgepakt, maar ze blijven het proberen', vertelt Serena. 'Via het spoor, via de kustweg, maar net zo goed via het gevaarlijke bergpad hogerop – bij de streekbewoners bekend als de passo della morte – of via de autosnelweg. Te voet welteverstaan, wat uiteraard levensgevaarlijk is. Enkele weken geleden nog kwam een jonge Afghaan zo aan zijn einde, toen hij op de autostrade werd opgescheept door een vrachtwagen. Intriëst. Bovendien is de humanitaire situatie hier nu veel slechter dan enkele jaren geleden. Toen het opvangkamp nog bestond, konden mensen daar tenminste een douche nemen en hadden ze toegang tot een behoorlijk toilet. Nu hebben ze niets: ze zwerven hier hele dagen rond en overnachten even buiten het centrum onder de brug en in de droogstaande bedding van de rivier Roia, die iets verderop in ze

◀ Vlakbij het Caritas-hoofdkwartier in Ventimiglia hangen tientallen Afrikaanse migranten rond. Foto © Filip Michiels

uitmond. We beleven hier een humanitaire noodsituatie, ik heb er geen andere woorden voor.'

Volgens Serena komt dat ook de Italiaanse regering bijzonder goed uit. 'Zo creëer je immers een anti-migratiesentiment in bredere lagen van de bevolking. Omgekeerd heb ik intussen ook geleerd dat de meerderheid van de migranten die hier in Italië aankomen geen flauw idee heeft van wat hen hier te wachten staat. Zij kennen de Italiaanse of Europese wetgeving niet, en beseffen doorgaans ook niet wat voor leven hen hier wacht, zonder geldige papieren. Zeker de West-Afrikanen, afkomstig uit landen zoals Ivoorkust of Guinee, die vroeger Franse kolonies waren, gaan er nog altijd min of meer van uit dat ze in Frankrijk met open armen ontvangen zullen worden.'

▶ Sultan ontvluchtte naar eigen zeggen het geweld in Tsjaad. Foto © Filip Michiels

Parallel met de stijgende aanvoer aan 'klanten' is

er in Ventimiglia ook een lucratief circuit van pas-seurs ontstaan. Mensenhandelaars, vaak zelf van Afrikaanse origine, die nieuwkomers voor de ronde som van 300 tot soms 500 euro helpen de grens over te komen, doorgaans in kleine bestelwagens. Voor jongere vrouwen – die volgens de lokale hulporganisaties hooguit tien procent van het totale aantal migranten in het grensstadje uitmaken – geldt vaak een ander tarief: dat van hun eigen lichaam. 'Af en toe arresteert de politie hier iemand, maar in het algemeen laten ze hen gewoon doen', klinkt het. Serena laat er ook maar weinig twijfel over bestaan dat ze het onderscheid tussen economische gelukszoekers – de meerderheid van de mensen die vandaag in Italië aankomen – enerzijds en echte asielzoekers anderzijds ook maar niets vindt. Terwijl dat uiteraard wel de basis vormt van het hele Europese migratie- en asielstelsel. 'Vertel me eens: wat betekent dat precies, een economische vluchteling,

Waarom Frankrijk het beloofde land blijft

Dat zoveel – vaak ook meerderjarige migranten – hemel en aarde bewegen om vanuit Italië tot in Frankrijk te raken, heeft alles te maken met de Franse wetgeving. Die garandeert namelijk dat minderjarigen – nadat ze minstens zes maanden opvang en een minimum-opleiding gekregen hebben in Frankrijk – haast altijd automatisch een verblijfsvergunning krijgen eens ze meerderjarig worden. Met andere woorden: word je in Frankrijk geregistreerd als minderjarige migrant, dan levert je dat doorgaans ook een permanent ticket voor de EU op. 'De Franse wet bepaalt uitdrukkelijk dat elke niet-begeleide minderjarige die in Frankrijk aankomt niet mag worden uitgewezen. Bovendien heeft zo iemand dan ook recht op opvang en begeleiding tot de dag waarop hij of zij 18 wordt.

Minderjarigen kunnen hier dus niet als illegaal worden bestempeld, en ze moeten al evenmin asiel aanvragen,

zelfs niet wanneer ze 18 worden. Dan ontvangen ze een verblijfsvergunning', vertelt David Nakache. Hij is bezieler van de burgerbeweging Tous Citoyens, die in 2016 het daglicht zag in Nice. De organisatie bekommert zich voornamelijk om het lot van minderjarige migranten die in de Zuid-Franse grensstreek vanuit Italië toestromen. 'We begeleiden hen bij aankomst op het politicommissariaat en we wijzen hen op hun rechten.'

Volgens Nakache is het dus ook niet aan de politiediensten om te oordelen over de leeftijd van de migranten die ze oppakken. Dat is de exclusieve bevoegdheid van de Franse jeugdbescherming. 'Maar die dienst is zwaar onderbemand in de grensstreek, en we hebben weet van heel wat gevallen waarin de politie op eigen houtje migranten opnieuw de grens overzette, wat dus illegaal is'. Uit eigen onderzoek van Tous Citoyens eerder dit jaar moet blijken dat

er begin februari al ruim honderd vermoedelijk minderjarige migranten opgevangen werden in de twee jeugdopvangcentra die het departement rijk is. Zij zaten daar in afwachting van een definitieve uitspraak over hun leeftijd. Intussen zouden er ook al tientallen jonge migranten tijdelijk in hotels worden opgevangen. 'Ze worden hier vaak slecht behandeld door de politie én door de Franse administratie. Bovendien is er doorgaans ook geen geld voor psychologische begeleiding, terwijl het vaak om zwaar getraumatiseerde jongeren gaat'. Volgens Nakache – die zelf ook politiek actief is voor een lokale linkse lijst in Nice – is dit alles het gevolg van een welbewuste politiek van de voornamelijk rechtse meerderheden in de hele regio Alpes-Maritimes. Die zouden de migratiecrisis handig misbruiken voor eigen politiek gewin.

wanneer je zelfs geen geld hebt om pakweg een doodziek familielid deftige medische verzorging aan te bieden? Ik denk dat we in Europa voldoende werk in de aanbidding hebben om die mensen hier beter te ontvangen dan we vandaag doen.'

Nadarhekkens

'Waarom we naar hier gekomen zijn? We zijn op zoek naar een veilig leven. Maar zeg me eens, waarom zouden we praten met journalisten? Jullie kunnen niets voor ons doen.' Hij moet eind de twintig zijn, is uitgedost in een wit voetbaltruitje met daarop reclame voor Tunisie Câbles, en kijkt ons uitdagend aan. Om vervolgens dicht te klappen en ons geen blik meer te gunnen. Rondom de hulppost hangen nog tientallen andere jonge en uitsluitend mannelijke migranten rond. Ze liggen er op kapotte matrassen en tokkelen lusteloos op hun smartphone. Of ze trachten onder een oude slaapzak, die tussen enkele nadarhekkens gespannen werd, beschutting te zoeken tegen het nog altijd bijzonder wisselvallige Italiaanse lenteweer.

Sultan, een 28-jarige jongeman die naar eigen zeggen uit Tsjaad is gevlucht en bij Caritas als vrijwilliger meedraait, wil wél praten. Hij doet dat in relatief vloeiend Frans, al klinkt zijn relaas niet altijd even geloofwaardig. Negen maanden geleden kwam hij vanuit Libië per boot in Malta aan, vertelt hij. 'Mijn geboorteland ben ik al in 2008 ontvlucht. Helemaal alleen. Ik was het onrecht en het geweld in Tsjaad zat. Ik heb lang in Libië gewoond en gewerkt, maar toen de situatie ook daar bijzonder onveilig werd, heb ik duizend euro betaald om mee te kunnen op een bootje richting Malta. Daar heb ik een vliegtuig richting Bologna genomen.' Hoe hij daar dan precies in geslaagd is, zonder geldige papieren, daar wil hij niets over kwijt.

Intussen heeft hij naar eigen zeggen in Italië al zes maanden een asielpcedure lopen. In tegenstelling tot de overgrote meerderheid van de zwarte migranten in Ventimiglia wil hij wél in de laars blijven, om er als activist en journalist aan de slag te gaan. 'De meeste mensen die je hier nu ziet zijn afkomstig uit West-Afrika, en zijn hier na een tussenstop in Tunesië of Libië beland. Haast niemand die ik ken, wil hier ook echt blijven, tenzij ze al in een asielpcedure zitten. Ze hopen op een goede dag op een trein richting Frankrijk te raken, maar

nu de controles stevig aangescherpt zijn, wordt dat elke dag nog een stukje lastiger.'

“ Ze verstoppen zich overal waar ze maar een gaatje vinden, zelfs in de rubberen afscheidingen tussen de treinwagons of op het dak van de trein ”

Of Europa voor hem nu echt een droom is die uitkomt, gezien de erbarmelijke levensomstandigheden hier? 'Ik heb Europa nooit als dé droom beschouwd, maar één ding is zeker: in vergelijking met de situatie in Afrika is het leven hier onvoorstelbaar veilig.'

Ronduit vijandig

Van frustratie over verbittering tot onvervalste woede: ook enkele honderden meters verderop lopen de emoties al snel hoog op. Onder een brug en in een uitgedroogde rivierbedding net buiten het stadscentrum van Ventimiglia, ontpoppen zich voor onze ogen ronduit apocalyptische taferelen. Duzenden lege flesjes, stukken karton, kapotte kledingstukken en ander afval vormen de voorbode van nog veel meer menselijke ellende. Honderden zwarten staan, zitten en liggen er op half sjofele matrassen of afgedankte sofa's. Sommigen blikken ons onverschillig en met de blik op oneindig aan, anderen tonen zich ronduit vijandig.

Hier en daar warmen enkele jongeren zich bij een geïmproviseerd kampvuurtje, maar het beeld dat voor eeuwig in ons geheugen gebrand zal blijven, is dat van een gezin van vier. Terwijl de moeder en twee zoontjes van hooguit acht jaar als een hoopje ellende op een stapeltje dekens hurken, ontsteekt de vader in woede wanneer we in gesprek proberen te gaan. Pas enkele minuten later, enigszins tot rust gekomen, wil hij kort zijn verhaal kwijt. Het is een zoveelste variant op het verhaal van honderden illegalen die vandaag aan de Italiaanse bloemenkust gestrand zijn.

Twee jaar geleden het geweld in Burkina Faso ontvlucht, tijdelijk onderdak gevonden in Libië, en

Honderden migranten overleven in miserabele omstandigheden net buiten het centrum van Ventimiglia. Foto © Filip Michiels

een interview willen, neemt een kopie van onze perskaart en trekt vervolgens voor overleg naar haar supérieur. Nauwelijks vijf minuten later staan we al opnieuw op straat: *Il n'y aura pas de communication*, klinkt het even sec als kordaat.

Ook bij de communicatiedienst van de stad Menton en bij de prefectuur van het departement Alpes-Maritimes vangen we bot: geen interviews met buitenlandse media. Niet over het hoe en waarom van de grenscontroles, al evenmin over de behandeling van minderjarige migranten.

In Menton Garavan, het allereerste treinstation op Frans grondgebied vanuit Italië, hebben we meer geluk. Eerst ontroft zich voor onze ogen een gelijkaardig scenario als in Ventimiglia: voor het piepkleine stationsgebouw staan enkele combi's geparkeerd, op het perron wacht een viertal Franse agenten de trein vanuit Italië op. Van zodra die aankomt, verdelen ze zich over de verschillende wagons en kammen ze die zorgvuldig uit. Vijf minuten later stappen ze opnieuw uit, drie jongeren in hun kielzog met duidelijke Oost-Afrikaanse roots. Na een korte fouillering en identiteitscontrole op het perron worden ze afgevoerd, richting politiebureau.

Een van de agenten toont zich achteraf – anoniem – wel bereid tot een gesprek. 'We controleren hier systematisch alle treinen, de kustweg en de autosnelweg van Italië naar Nice, 24 uur per dag', vertelt hij. 'Daarvoor wisselen we elkaar af, in vier ploegen. Onlangs zijn er vanuit het hele land nog eens 120 agenten ter versterking naar de grensstreek gestuurd, en zij worden om de twee weken afgelost.' De man, zelf afkomstig uit Chamonix, herhaalt het minstens drie keer: die controles gebeuren altijd respectvol. Maar de zelfverklearde minderjarigen vormen daarbij een almaar grotere uitdaging.

'Op het politiebureau in Menton voeren we een eerste controle uit op basis van de identiteitspapieren. Heel vaak werpen de migranten die nog voor hun aankomst in Italië weg. We checken dus hun vingerafdrucken, om die eventueel te kunnen vergelijken met de registraties die in Italië al gebeurd zijn. Blijkt iemand minderjarig, dan mag die ook blijven. Het probleem is dat je op basis van die vingerafdrucken alleen onmogelijk de echte leeftijd kan bepalen. In geval van twijfel is het aan een verantwoordelijke van de lokale prefectuur om de knoop door te hakken. Die beslissing is dus niet meer aan de politie', benadrukt hij.

'Wie minderjarig is, wordt vervolgens door de Franse overheid opgevangen tot hij of zij meerderjarig is. Maar het moet gezegd: de migranten worden steeds creatiever en drierster in hun pogingen. Ze verstoppen zich overal waar ze maar een gaatje vinden, zelfs in de rubberen afscheidingen tussen de treinwagons of op het dak van de trein. Enkele maanden geleden vonden we daar nog een geëlektrocuteerde migrant. *C'est triste*, maar wij doen hier ook maar enkel onze job.'

Alle auto's die vanuit Italië de Franse grens overkomen, worden gecontroleerd. Foto © Filip Michiels

vervolgens ook daar weer op de vlucht geslagen voor nieuw geweld. 'We zijn dit leven zo beu', zucht de man uiteindelijk. 'Ons hoofd draait zot, zie ons hier nu zitten met twee kinderen. Nee, ik kan en wil nu niet langer praten.'

Wanneer we later die avond via de fraaie kustweg vanuit Ventimiglia opnieuw naar ons hotel in het al even schilderachtige Franse Menton rijden, stremt het verkeer al enkele honderden meters voor de poste frontière Saint Ludovic. Daar staan, zo stellen we vast, ook een vijftiental overvalwagens van de Franse gendarmerie geparkeerd. Elke auto vanuit Italië wordt kort tegengehouden, bussen en bestelwagens moeten opzij en worden door enkele agenten doorzocht. In onze Fiat 500 raken wij op een drafje de grens over, opnieuw het beloofde land in.

Geëlektrocuteerd

De volgende ochtend, tijdens het aanschuiven voor het ontbijt, treffen we in het hotel een tiental Franse gendarmes aan. Deel van de aangevoerde versterking, zo blijkt. Zelf mogen ze niet praten met de pers, maar ze verwijzen ons graag door naar de lokale commandant van de gendarmerie. Daar aangekomen vraagt een agente waarom we precies

CULTUURPAUS

DE VLAAMSE CULTUURSTRIJD: EEN UITZICHTLOZE CATCH22?

JOHAN SANCTORUM

▲ **Johan Sanctorum** is filosoof-publicist en Doorbraak-columnist.

Het Vlaamse politieke landschap is al sinds eind de jaren '60 opgedeeld in een (centrum-)rechtse meerderheid, en een linkse/groenlinkse minderheid. Dat is uiteraard de weerspiegeling van een ideologische polariteit die er mag en moet zijn in een democratie. Maar ik haal niet toevallig '68 aan als keerpunt: de nieuwe intellectuele elite die na mei '68 aan de fameuze 'mars door de instellingen' begon, heeft zich diep in cultuur en media verankerd, en van langsom meer opgeworpen als verlichte elite, zeg maar het geweten van Vlaanderen.

Het gros van de journalisten, kunstenaars en intellectuelen behoort tot die pedagogische bovenlaag. Daar bestaan statistieken over, niemand betwist ze: de Vlaamse cultuurelite is linksdraaiend, de VRT-monocultuur is er het beste voorbeeld van. Dat laatste zullen we geweten hebben. Op die openbare omroep wordt er consequent over gewaakt dat gelijkgezinden aan het woord komen, met name opiniemakers uit de linkse nomenklatura. Achter het duidingsprogramma *De Afspraak* zit een redactie met mensen die topics bepalen, sprekers selecteren én ook deselecteren. Het resultaat is in vele gevallen slaapverwekkend.

Cultuurmarxisme

Dat fenomeen van de pensée unique blijft verbazen in een maatschappij die de mond vol heeft over diversiteit. In theorie is de openbare omroep er voor alle Vlamingen, en wordt de beheerraad zelfs voor een deel samengesteld uit afgevaardigden die de partijpolitieke verhoudingen weerspiegelen. Daarnaast is er zoiets als journalistieke autonomie. Dat is op zich ook correct, ware het niet dat de meerderheid van de Vlamingen ondertussen gefrustreerd toeziet hoe de redacties vooral linkse opinies vertegenwoordigen én uitdragen. Een soms stuitend gebrek aan objectiviteit in de berichtgeving, en een eenzijdige belichting van politiek correcte standpunten in duiding en debat, zijn de voor iedereen zichtbare gevolgen. Ook in de geschreven pers. Als men bijvoorbeeld de lijst bekijkt van opiniestukken in *De Standaard*, dan valt deze progressief-linkse monocultuur op.

Die cultuurmarxistische opstelling van links heeft een evenredige verkramping aan de overzijde opgeleverd. Rechts (in partijpolitieke termen N-VA + VB) percipieert de cultuursector als een zootje activisten waar geen land mee te bezeilen valt.

Het grootste slachtoffer is de cultuur zelf: het intellectueel/artistische veld gunt zich nooit de ruimte om zich te ontplooien tot meta-politiek labo waar de levensvragen vrijuit kunnen opborrelen zonder politiek correcte taboes. Alles is gepolitiseerd, lees: moet beantwoorden aan de links-progressieve canon en is ingebed in de daarmee verbonden netwerken. De woke-doctrine rond 'dekolonisatie' is het nieuwste paradigma.

De canon

Ook op Vlaams niveau heeft de N-VA het cultuurbeleid naar zich toe getrokken om 'orde op zaken te stellen'. Niemand minder dan minister-president Jan Jambon zelf beheert het departement. Maar ook hier levert dat netto een blijvend spanningsveld op tussen sector en overheid, waarbij de sector het woord 'Vlaams' op zich zelfs verdacht vindt, en elke begrip van collectieve trots bijna fascistisch.

Wellicht om daaraan te verhelpen, kwam de Vlaamse regering op het idee om een cultuurcanon te laten opstellen, 'de geschiedenis van onze regio in zestig vensters, onafhankelijk samengesteld door experten'. Om de kritiek te pareren dat het louter om een N-VA-stunt ging, parachuteerde men enkele stevige vertegenwoordigers van het links-progressieve middenveld in de achtkoppige commissie, zoals geschiedenisprof en PVDA-lid Jan Dumolyn UGent (ook medewerker aan 'Het Verhaal van Vlaanderen'), en columniste van Marokkaanse komaf Hind Fraihi, gespecialiseerd in het monitoren van het 'extreemrechtse gevaar', waarvoor ze tot Commandeur in de Kroonorde werd benoemd.

Het resultaat bleek, o ironie, een postmodern amalgaam op zijn Belgisch, een minutieuze evenwichtsoefening met de allures van een staats hervorming, die niemand helemaal tevreden stelde en dus wel moest getuigen van kwaliteit.

Gezocht: cultuurpauze

Het is natuurlijk niet met dit soort evenwichtsoefeningen dat we uit de impasse geraken. Een en ander maakt dat de polarisering tussen het cultuurdomein en de Vlaamse grondstroom groter is dan ooit. Het actuele 'rechtse' cultuurbeleid ent zich op die polarisatie en toont zich gewoon niet cultuur-minded. Het gaat toch allemaal om mensen die links stemmen, het is een non-electoraat dat als pure ballast wordt beschouwd. Dat straalt af op de publieke opinie: Vlamingen houden niet van hedendaagse kunst, net door de manier waarop de culturo's zich als volks- en wereldverbeteraars gedragen. Partijen als N-VA en Vlaams Belang weten dat, en maken van die *Kulturfeindlichkeit* een vaste habitus.

We hebben dringend nog eens een echte cultuurpauze nodig, genre Jan Hoet (niet in de Vlaamse canon), iemand die zich niet ideologisch laat ingraven en het niemandsland durft te betreden. Iemand die nuchter genoeg is om met cijfers om te gaan, kwiek genoeg om de kogels van weerskanten te ontspringen, en visionair genoeg om het Lam Gods te doen vergeten.

De clash die zich vandaag nog altijd voltrekt is puur verlies van energie, en roept alleen middelmatigheid op. Zonder cultureel réveil en waarachtig intellectueel debat mogen we elke natievorming vergeten. □

“ Vlamingen houden niet van hedendaagse kunst, door de manier waarop de culturo's zich als wereldverbeteraars gedragen ”

Hand in hand

Helaas is het antwoord van rechts een zwaktebod. Sinds de N-VA in het Antwerpse schepencollege de portefeuille van cultuur beheert, in de persoon van mevrouw Nabilla Ait Daoud, heeft het beleid nooit iets anders gedaan dan robbertjes uitgevochten met de desbetreffende sector. Ooit hadden ze daar een deskundige op cultuurbeleid, Philip Heylen, en nog eerder Eric Anthonis, beiden van christendemocratische signatuur.

Met de benoeming van Nabilla Ait Daoud sloeg de N-VA twee vliegen in één klap: ze hadden hun excuusallochtoon in het college, en cultuur werd vanaf dan bestuurd door iemand die, beleefd gezegd, weinig affiniteit met de materie had en de instructies zou opvolgen van hogerhand. We herinneren ons de affaire met stadsdichteres Ruth Lasters, die een gedicht afleverde dat 'te weinig verbindend' heette te zijn, terwijl het gewoon een pleidooi was om respect op te brengen voor wie vakonderwijs volgt.

Nadat Lasters het voor bekeken hield zou de schepen het gesprek aangaan met de overige collega's. Het gesprek kwam er nooit. Of denken we aan de rel rond de inrichting van de traphal in de Arenbergsschouwburg, waar enkele historische portretten werden vervangen door hedendaagse foto's. Kon niet, volgens de schepen: 'te politiek'. De sector ging maar weer eens op haar achterste poten staan.

Let wel: de provocatie komt van beide kanten. Bij elke aanvaring roept de cultuurwereld moord en brand dat rechts de censuur instelt, en dat bij een volgende gelegenheid bruinhemden misschien boeken gaan verbranden. Linkse middenveldorganisaties als *Hart boven Hard*, opgericht in 2014, houden dat vuurtje aan de gang en blijven een rechts vijandbeeld levendig houden. Hun onbetwistbare voorman is schrijver Tom Lanoye, die ooit op een Agalev-lijst stond en tot op vandaag voluit beweert dat het Vlaams-nationalisme niets meer is dan een nageboorte van de collaboratie.

Opnieuw onrust in het hart van de Balkan

WANNEER DE SERVIËRS KOSOVO MET EEN "Z" SCHRIJVEN

CHRISTOPHE DEGREEF

Het is opnieuw onrustig in Kosovo. In het noorden ontstonden rellen tussen Serviërs en Albanen. De Verenigde Staten laten weten dat de etnische Albanen in Kosovo water bij de wijn moeten doen. Lees: het conflict met Kosovaarse Serviërs niet op de spits drijven. Een beleidsverschuiving van jewelste. Op de achtergrond spelen oude belangen, terug van nooit weggeweest. En de oorlog in Oekraïne.

'De Verenigde Staten staken alle inspanningen om Kosovo aan een erkenning te helpen door landen die het nog niet erkennen, en bij de Kosovaarse integratie in internationale organisaties.' Met deze woorden toonde de Amerikaanse ambassadeur in Kosovo, Jeffrey Hovenier, eind mei 2023 dat de Verenigde Staten de eigenzinnige houding van Kosovo beu zijn. In één adem kondigde Hovenier aan dat het Kosovaarse leger ook niet zou mogen deelnemen aan gezamenlijk geplande militaire oefeningen. Hovenier reageert daarmee op de onlusten tussen Serviërs en Albanen die in mei de kop opstaken in het noorden van Kosovo. Maar die eigenlijk al jarenlang aanstapten.

Het is niet de eerste keer dat de Amerikaanse ambassadeur zich kritisch uitlaat over zijn missieland. Enkele maanden geleden al liet Hovenier verstaan wat hij van de huidige Kosovaarse regering vindt: 'Alle akkoorden, ook die over de Gemeenschap van Servische Gemeenten in Kosovo, moeten worden uitgevoerd', sneerde Hovenier toen naar de Kosovaarse regering van eerste minister Albin Kurti (48). Die Amerikaanse houding is nieuw. Tot voor het

aantreden van de regering van Albin Kurti boden de Verenigde Staten onvoorwaardelijke steun aan het jonge land Kosovo. Zij intervieneerden tijdens de Kosovaarse oorlog in 1999 ten voordele van de Albanen en stopten daarmee naar alle waarschijnlijkheid een langdurige nieuwe Balkan-oorlog. Zij bouwden Kosovo na de oorlog mee op en stonden toe dat het land in 2008 eenzijdig zijn onafhankelijkheid mocht uitroepen.

Maar in wezen is er sinds 1999 in Kosovo niets veranderd. En dat beseffen de VS met hun sneer richting Kosovaarse regering over het uitblijven van de Gemeenschap van Servische Gemeenten (GSG) maar al te goed.

Merelveld

Waarover gaat dat allemaal? Kosovo werd in 2008 onafhankelijk van Servië. Het land is nu etnisch vrij homogeen: 92% van de bevolking bestaat uit etnische Albanen. 4 Procent zijn Serviërs. Vroeger waren er meer, maar velen vluchtten na de oorlog in 1999 het land uit richting Servië. Die oorlog werd veroorzaakt door de drang naar autonomie van de Kosovaarse Albanen. Joegoslavië en later Servië stonden daar vanaf de jaren '80 van de vorige eeuw weigerachtig tegenover en voerden er een repressieve en gewelddadige politiek tegen, met etnische zuiveringen van Albanen gebieden. Die 4 procent Serviërs die na de oorlog bleven, erkennen doorgaans de Kosovaarse onafhankelijkheid niet. Voor hen is en blijft Kosovo een provincie van Servië. Dat heeft onder meer te maken met de geschiedenis: een belangrijke Servische veldslag tegen de Turken werd in de 14de eeuw in Kosovo uitgevochten. Hoewel de Serviërs verloren, blijft die veldslag bij het "Merelveld" (Kosovo Polje) belangrijk in de Servische mystiek.

Na de oorlog en de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo bleef de Servische kwestie in Kosovo onopgelost. Ook buurland Servië erkent de Kosovaarse afscheiding niet. Wel erkent Servië de resolutie van de Verenigde Naties die stelt dat Kosovo meebestuurd wordt door de internationale gemeenschap – de VN, de NAVO en de Europese Unie. De Albanen Kosovaren zien de kwestie anders: voor hen zijn de Serviërs in Kosovo een (lastig) onderdeel van het onafhankelijke Kosovo. Lastig, omdat die Serviërs eigenlijk niet bij het onafhankelijke Kosovo willen horen.

Nummerplatendiscussie

Daarom dringt Servië aan op de creatie van de "GSG": vier gemeenten in het noorden van Kosovo en enkele enclaves met een meerderheid aan Serviërs moeten een afzonderlijke gemeenschap kunnen vormen. Een gemeenschap met verregaande bevoegdheden.

Hoe die bevoegdheden concreet moeten worden ingevuld, is nog voorwerp van onderhandelingen. Maar voor hun burgeradministratie blijven Serviërs in die Kosovaarse gemeenten nu afhankelijk van

Servië. Bijvoorbeeld voor autonummerplaten: zij weigeren nummerplaten van het onafhankelijke Kosovo te gebruiken en houden vast aan Servische.

De internationale gemeenschap erkent het recht van de Serviërs op een soort federale oplossing binnen Kosovo. Vandaar ook de Amerikaanse ambassadeur Hoveniers uitspraak over 'akkoorden die moeten worden nageleefd'. Door de Albanen-Kosovaarse regering. Sinds de linkse Albanen-nationalist en activist Albin Kurti in Kosovo aan de macht kwam in 2020 en later opnieuw in 2021, is de uitvoering van die akkoorden geen sinecure meer.

“ De 4 procent Serviërs die na de oorlog bleven, erkennen doorgaans de Kosovaarse onafhankelijkheid niet. Voor hen is en blijft Kosovo een provincie van Servië ”

Corruptie

Kosovo werd sinds de oorlog, en ook nog geruime tijd na zijn onafhankelijkheid, bestuurd door de traditionele partijen LDK en PDK. Die sloten met de internationale gemeenschap een akkoordje af: jullie moeien ons niet met onze interne zaakjes, en in ruil daarvoor zullen wij altijd lippendienst bewijzen aan de gedachte dat Kosovo binnen de westerse invloedssfeer moet blijven. Dat het land ondersteund wordt door de Verenigde Staten, en zonder zorgen ooit deel mag gaan uitmaken van de Europese Unie, met andere woorden.

▼ **Albin Kurti**
Ook de Kosovaarse eerste minister kan de Servische gemeenten niet integreren in zijn land. Foto © Alamy

Dat resulteerde in een bevroren conflict. De partijen LDK en PDK beschouwden Kosovo als hun persoonlijke bezit. Corruptie, criminaliteit en nepotisme waren de regel. Pijnlijk voor een land dat mee door de Europese Unie en Amerika is heropgebouwd en als een parel op de westerse Balkan-vredeskroon schitterde.

Tot Albin Kurti kwam, dus. Kurti is een activist die in 2005 zijn beweging "Vetëvendosje" (Albanees voor "zelfbeschikking") uit de grond stampte. Met een radicaal programma: Kosovo moest onafhankelijk worden en zich zoveel mogelijk ontdoen van buitenlandse invloeden. Kurti was en is nog altijd een aanhanger van het Groot-Albanese gedachtegoed: Albanen in Kosovo, Albanië, Noord-Macedonië, Montenegro, Servië en Griekenland moeten zich verenigen in één land.

Radicaal

Kurti is een radicaal, maar wil naar eigen zeggen op vreedzame wijze te werk gaan. Voeg daar nog eens zijn nultolerantie voor corruptie aan toe, plus oproepen tot transparantie, directe democratie en sociale rechtvaardigheid, en Vetëvendosje werd een succesrecept. In 2021 behaalde Vetëvendosje 50% van de stemmen in Kosovo en brak de heerschappij van LDK en PDK definitief. Toch kon

Kurti's partij ook maar verkiezingen winnen omdat zij zich wat Servië betreft flinks opstelden. Gedaan met pappen en nathouden van de traditionele partijen LDK en PDK, die volgens Kurti zelfs bereid zijn om desnoods de GSG aan Servië te geven. 'Servië', aldus Kurti, 'moet zichzelf in de spiegel kijken en maar eens erkennen dat het in 1999 een genocide heeft gepleegd op de Albanen'.

“ Het Westen ziet Kosovo wegglijpen. En daarmee het vredesproces dat na 1999 moeizaam tot stand kwam ”

Daarbij draait Kurti de redenering om: Servië moet Kosovo leren loslaten. Want Kosovo heeft dat al lang gedaan en kan niet blijven onderhandelen met mensen die hen niet erkennen. De GSG kunnen voor Kurti onder geen beding naar Servië overgeheveld worden. Het Kosovaarse grondgebied is één en ondeelbaar, en daar moet Servië zich bij neerleggen.

Kurti beschouwt zichzelf als een linkse nationalist die strijdt tegen 'dekolonisatie'. Hij is bereid tot

Whisky, WOIII en de opdeling van Kosovo

Juni 1999. Na de vredesovereenkomst tussen Servië, het Kosovaarse bevrijdingsleger, de NAVO en Rusland, rukken de Russen op naar de luchthaven van de Kosovaarse hoofdstad Prishtina. Zij willen wel deelnemen aan de stabilisering van Kosovo. Maar alleen onder eigen bevel.

Wanneer de Russen die luchthaven eerst bereiken buiten de afspraken, is de Amerikaanse opperbevelhebber van de NAVO in Europa, Wesley Clark, woedend. Hij beveelt het Britse bataljon dat in de buurt is om de luchthaven af te sluiten, zodat de Russen niet per vliegtuig kunnen bevoorrad worden door Russische troepen. Clark suggereert op een bepaald moment zelfs gewelddadige escalatie tegen de Russen. De Russen van hun kant zijn doodsbang. Bang dat zij door de Albanees-Kosovaarse rebellen van het Kosovaarse bevrijdingsfront als bondgenoten van de Serviërs zullen gezien

worden. En beschoten. Dat zou de hele vredesmissie in gevaar brengen.

Met een fles whisky als cadeau in de hand negeert de flegmatieke Britse generaal en aanvoerder van het Britse bataljon, Mike Jackson, het NAVO-opperbevel om eigenhandig op de Russische generaal Viktor Zavarzin in te praten. Tegen Wesley Clark spreekt Jackson de ondertussen beroemd geworden zin uit: 'Ik ga de Derde Wereldoorlog niet beginnen voor jou.' In Ruil voor Britse bescherming tegen het Kosovaarse bevrijdingsfront, weet Jackson de Russen te ontdooien.

Maar de Russische aanwezigheid in Kosovo is niet gewenst. Zoveel is duidelijk. Zij zijn er ook maar bij omdat de Serviërs dat wilden. De Russen waren toen, in 1999, bevreesd om onder NAVO-bevel geplaatst te worden tijdens de Kosovo-vredesmissie, waardoor zij als eersten oprukten

▲ De Britse generaal Michael 'Mike' Jackson. foto © Belga

naar de luchthaven. Het NAVO-bondgenootschap vreesde toen dat een noordelijke, door de Russen gecontroleerde Kosovaarse sector, een opdeling van Kosovo met zich zou meebrengen. Een opdeling in een Servisch en een Kosovaars deel.

weinig compromissen met de oude orde. De huidige eerste minister heeft dan ook meermaals in de gevangenis gezeten, tot 2001 zelfs in een Servische wagens 'terrorisme'. Zijn activisme gaat terug tot de onafhankelijkheidsoorlog, toen hij bij de Kosovaarse bevrijdingsbeweging UCK was. En ook nadien: Kurti is als parlementslid veroordeeld wegens het verstoren van een zitting van het Kosovaarse parlement met traangas in 2015. Omdat zijn tegenstanders niet wilden luisteren.

Nummerplaten bis

Recent nog besloot Kurti om de Serviërs in de GSG toch tot Kosovaarse nummerplaten te verplichten. De burgemeesters van de GSG weigerden dat, en stapten gezamenlijk op. Kurti gooide toen olie op het vuur door meteen lokale verkiezingen uit te

“ Servische Kosovaren weigeren nummerplaten van het onafhankelijke Kosovo te gebruiken ”

schrijven. Omdat die verkiezingen door de Serviërs van de GSG geboycot werden, raakten er alleen maar Albanen verkozen. Met als gevolg dat er, toen die nieuw verkozen Albanese burgemeesters in mei 2023 hun ambt wilden opnemen, onlusten uitbraken. De nog altijd aanwezige internationale NAVO-troepenmacht moest tussenbeide komen. Meer dan 30 voornamelijk Italiaanse en Hongaarse soldaten raakten daarbij gewond. Het waren de ergste onlusten in jaren.

Het Westen ziet Kosovo wegglijpen. En daarmee het vredesproces dat na 1999 moeizaam tot stand kwam. Een vredesproces waarvan op het einde van de 20ste eeuw gedacht werd dat het een blauwdruk zou zijn voor een meer democratische en vreedelievende Balkan, in een wereld onder westerse hegemonie. Vandaar de recente uitlatingen van ambassadeur Hovenier. Nationalisme is terug van nooit weggeweest. En nu doen de Kosovaarse Albanen die in 1999 nog gered werden door Europa en de VS, mee aan het opbod.

Rusland en China

Niet dat Kurti de VS en de Europese Unie weg wil. Maar hij wil Kosovo een onafhankelijker en assertievere koers laten varen. Niet hij, maar Servië speelt volgens Kurti een perfide geopolitiek spel door het conflict rond Kosovo niet te willen oplossen. Zo blijft Kosovo onderhevig aan buitenlandse invloeden. Wie Servië zegt, zegt voor Kurti immers Rusland en China.

Nu al investeren China en Rusland veel geld in de Balkan. Een te duur afgekochte vrede met Servië via autonome Servische gemeenten brengt te veel invloed van Rusland en China met zich mee, zegt Kurti. Dat betekent niet alleen dat het Servische

deel van Kosovo economisch wordt losgeweekt. Het is ook lippendienst aan het orthodox-mystieke wereldbeeld dat de Serviërs doet hechten aan de hele provincie Kosovo. Zeker met de orthodoxe Russen als bondgenoot.

Dat werkt ook op dezelfde manier voor de Serviërs. Dat de Amerikaanse ambassadeur Jeffrey Hovenier nu Kurti en de Albanen op de korrel neemt, heeft te maken met het feit dat Servië voor de Amerikanen koste wat kost binnen de westerse invloedssfeer moet blijven.

De Servische president Aleksandar Vučić kan nu immers zeggen dat het voor een keertje niet de Serviërs zijn die oude dromen over grote etnisch homogene gebieden koesteren, maar dat Kurti dat wel doet met zijn Groot-Albanese droom en zijn radicaal discours. Vučić kan achteroverleunen en naar waarheid zeggen dat hij alleen spijkerharde garanties wil voor het zelfbestuur van de Serviërs in Kosovo. Zelfbestuur dat trouwens door de Kosovaarse grondwet en de internationale gemeenschap erkend wordt.

Servië kan ook met gemak stellen dat, als de internationale gemeenschap Kurti's radicaliteit niet tempert, de Serviërs de westerse politieke akkoorden rond Kosovo ook niet meer moeten respecteren. En zich evengoed naar Rusland of China kunnen richten. Net zoals Kurti vreest.

“Z”

Deze innige verstrengeling van tegengestelde en gelijklopende belangen wordt steeds concreter. Tijdens de protesten in de GSG tijdens de lente van dit jaar, schilderden Servische manifestanten al de letter "Z" op voertuigen van de internationale troepenmacht. Daarbij verwijzend naar de oorlog in Oekraïne, waar Russische troepen zich van dezelfde letter bedienen in hun strijd tegen een te westers bevonden Oekraïne.

Hoe meer zulke zaken gebeuren, hoe meer Albin Kurti en Albanese nationalist overtuigd raken dat de Russen met behulp van de Serviërs Kosovo willen destabiliseren, of mee willen opbreken. En hoe meer Kurti zich zal aangetrokken voelen tot een groot-Albanese staat.

Met die groot-Albanese staat komt een andere invloed. Hoewel Albanië zelf een believer is van de Europese gedachte, kent het land evenzeer corruptie, emigratie van jonge mensen en economische problemen. Turkije staat klaar met geld, evenals andere rijke landen in het Midden-Oosten. Turkije en de Albanen delen de soennitische islam, ook al is Kosovo religieuzer dan Albanië. Hoewel dat hier niet de enige motivator is, wordt toch de Russisch-Servisch orthodoxe vrees voor een door de islam bezette Balkan bewaarheid. De Balkan, waar het hart ligt van het orthodoxe christendom. Waar de islam zich op het Europese continent kon verankeren. Onder meer na de slag op het Merelveld.

Jonathan Holslag over het leiderschap van Bart De Wever, de blamage genaamd Charles Michel en Primark.

“WE ZIJN EEN HEEL LUIE EN DECADENTE DEMOCRATIE GEWORDEN”

FILIP MICHIELS

Foto's © Tim Dirven

Maar weinig Vlaamse academici genieten internationaal een zo luisterend oor als docent internationale politiek en China-expert Jonathan Holslag. Of het nu over het Europese migratiebeleid, de lafheid tegenover China of het verval van de westerse samenleving gaat: vrolijk word je niet van zijn analyse, maar ze snijdt wel hout. “Echt politiek leiderschap zou vandaag betekenen dat je onze decadente samenleving een spiegel voorhoudt.”

Een onderschatte parel, zo omschrijft Jonathan Holslag de stad waar hij enkele jaren geleden met zijn gezin kwam wonen in een prachtig historisch pand. Dat blijkt op deze haast zomerse lentedag niet overdreven. Het marktplein van Tienen ademt sfeer en geschiedenis uit, maar Holslag doorprijkt die ballon van gemoedelijkheid al meteen vakkundig. ‘Ook in het landelijke Vlaams-Brabant laat de impact van de globalisering en migratie zich almaar nadrukkelijker voelen. Zelfs hier gaat het nu echt wel razendsnel’, vertelt hij. ‘In nauwelijks tien jaar tijd is het aandeel inwoners van buitenlandse afkomst hier van 17 naar nu bijna 25 procent opgeklommen. En het Tiense Citribel, één van de grootste fabrieken ter wereld in zijn soort, heeft zwaar te lijden onder de concurrentie uit China die zwaar onder de prijs gaat. Het zou een les moeten

zijn voor iedereen: het debat over de grote globale thema's van vandaag, is al lang geen politieke veran-ons-bedshow meer. Iedereen wordt er altijd maar meer mee geconfronteerd.’

De pandemie, de oorlog in Oekraïne en de klimaatcrisis lijken Europa plots wel de ogen geopend te hebben. Het besef dat we voor tal van strategische producten en grondstoffen veel te afhankelijk zijn van een handvol derde landen stuurt vandaag ons beleid mee aan. U toont zich meestal niet bepaald onder de indruk: is het allemaal *too little too late*? **Jonathan Holslag:** ‘We hebben de voorbije drie jaar wel wat crisissen moeten doorspartelen, dat klopt uiteraard, maar zo nieuw is dat allemaal niet. De belangrijkste schokgolven die op het Westen hebben ingewerkt, dateren zelfs al van 20 tot 25 jaar geleden. Ik denk daarbij in de eerste plaats aan de terreuraanslagen in New York. Die waren in mijn ogen een eerste duidelijk signaal dat er iets grondig fout aan het lopen was. Het werd toen duidelijk dat we met de miljarden dollars die we aan de oliestaten betaalden ook mee de terreur tegen het Westen hadden gefinancierd. Vervolgens kwam de financiële crisis van 2008 en de crisis van de eurozone, die ons hele financiële model in vraag stelde. En *last but not least* was er de vluchtelingen crisis van 2015, die de enorme kwetsbaarheid van de Europese zuidflank blootlegde. Rode draad in heel dit verhaal? De voorbije 25 jaar zagen we een reusachtig kantelpunt in de globale machtsbalans. We worstelen vandaag met een snelle verwatering van de westerse macht, waardoor we veel kwetsbaarder worden voor allerlei schokken.’

De EU probeert nu met nieuwe wetgeving een antwoord te bieden op een aantal van die schokken en kwetsbaarheden. Denk maar aan de *raw materials act* en de *chips act* – die onze afhankelijkheid van zeldzame grondstoffen en van Aziatische chips moeten aanpakken – en aan het assertievere China-beleid. Zijn we dan niet op de goede weg? ‘Daar ben ik lang niet van overtuigd. Ik hoor politici, op nationaal én op Europees niveau, wel de juiste dingen zeggen, maar het blijft toch vooral bij woorden. Neem nu het energiebeleid: we hebben de ene afhankelijkheid gewoon ingeruild voor de andere. Ons huidige energiebeleid zal ons op middellange termijn quasi even afhankelijk houden van de VS en de Golfregio als we tot voor kort van Rusland waren. Voor fossiele brandstoffen, en als het ooit zover komt ook voor waterstof.’

‘Of nog, onze militaire opbouw. Het klopt dat sommige Europese landen vandaag forse inspanningen leveren, maar dat geldt zeker niet voor België. Ons defensiebudget zal dit en volgend jaar zelfs nog dalen. Om u een idee te geven: alleen al het aanvullen van onze munitievoorraden zal 7 tot 8 miljard euro kosten. Hét grote probleem vandaag is dat onze politieke leiders de illusie wekken dat ze het eindelijk begrepen hebben en dat ze het geopolitieke beleid nu echt op een andere leest gaan schoeien. Terwijl de realiteit aantoonde dat dit vaak niet meer dan een rookgordijn is, net zoals dit

de voorbije twee of drie decennia het geval was. We nodigen onze bevolking uit om languit in de zetel te blijven liggen, en geven hen het gevoel dat we onze enorme kwetsbaarheid kunnen aanpakken zonder al te veel opofferingen en inspanningen.’

“ We nodigen onze bevolking uit om languit in de zetel te blijven liggen, en geven hen het gevoel dat we onze enorme kwetsbaarheid kunnen aanpakken zonder al te veel opofferingen en inspanningen ”

In een van uw Knack-columns las ik dat 20 procent van de Belgische invoer van buiten de EU uit China afkomstig was. Intussen zou dat aandeel opgelopen zijn tot 23 procent, voor hoogtechnologische producten bedraagt het zelfs ruim 30 procent. Lig het aan onze onverzadigbare honger naar goedkope consumptiegoederen? Is het omdat we simpelweg niet meer in staat zijn heel wat producten zelf te produceren? Of is het gewoon kortzichtig beleid, en dus een politiek falen?

'Er spelen tal van factoren. Om te beginnen hebben we dertig jaar lang bijna onze volledige productiecapaciteit naar China verplaatst. Daar zijn dus zowat alle bedrijven medeplichtig aan, en zo'n productieketens bouw je niet zomaar snel even opnieuw op. Onze Europese economieën kunnen bijna niet opboksen tegen de Chinese combinatie van lage productiekosten, een grote toegang tot cruciale grondstoffen én zeer hoge overheids-subsidies. Ons beleid van open grenzen blijft intussen aanhouden, en dat is bijzonder riskant.'

'Onze overheden zouden het economisch beleid veel meer moeten sturen: in plaats van het blinde multilateralisme en de ongebreidelde globalisering te blijven steunen, zouden we onze eigen belangen moeten verdedigen. Daar komt nog bij dat de meeste multinationals die in Europa aanwezig zijn – denk maar aan de Antwerpse haven – zelf ook zeer globalistisch zijn. Zij dringen er dus bij overheden op aan om de deuren open te blijven zetten, puur uit eigenbelang. *Last nut not least* weigeren Europese consumenten ook de offers te brengen die noodzakelijk zijn om opnieuw in Europa te kunnen produceren. Daar hangt op kortere termijn een prijskaartje aan vast, maar de Europese middenklasse is nog niet bereid om die prijs te betalen. Die verkiest een mooi huis met een dikke wagen op de oprit, drie vakanties per jaar én spotgoedkoop shoppen bij de Primarks of Actions van deze wereld.'

'Let wel: ook de politiek draagt daarin een grote verantwoordelijkheid. Jarenlang hebben onze politici de middenklasse naar de mond gepraat, ze hebben die consumenten nooit een spiegel voorgehouden. Ik vrees dat we met onze nationale politiek echt in derde provinciale spelen, in vergelijking met een aantal grote wereldmachten. Ook buurlanden zoals Frankrijk of Nederland pakken het een stuk beter en strategischer aan. Zelf een partij zoals N-VA is in wezen gewoon een neoliberale partij met een heel dun identitair laagje, die de opendeurpolitiek die Guy Verhofstadt ooit gestart is netjes verderzet.'

Pleit u dan voor een protectionistisch en ook meer identitair economisch beleid?

'We moeten vooral de naïviteit overstijgen. Ik ben een grote voorstander van vrijhandel, op voorwaarde dat die ook écht vrij is. Zodra je handel begint te drijven met staatskapitalisten zoals China of Qatar is er van echte vrijhandel geen sprake meer. En we moeten stoppen met grote multinationals achterna te hollen en hen zomaar naar Vlaanderen te lokken. Een écht economisch beleid is lastiger

en kost meer moeite, maar onze huidige aanpak getuigt vooral van heel veel luiheid en hypocrisie.'

“ Het ontbreekt ons niet aan macht, wel aan moed en verantwoordelijkheidszin om de toekomst van onze kinderen veilig te stellen ”

In EU-kringen hoor je altijd opnieuw hetzelfde argument: de EU vertegenwoordigt een consumentenmarkt van 450 miljoen mensen. Houdt dat vandaag nog altijd steek, vindt u?

'Absoluut! Alleen zijn die consumenten heel erg zwak tussen de oren. Ze zijn niet bereid om een deeltje van hun koopkracht op te offeren om hun eigen economische toekomst veilig te stellen. En onze grote bedrijven pompen liever meer geld in China dan in onze eigen economie. Zo kom je natuurlijk nergens. Het ontbreekt ons niet aan

macht, wel aan moed en verantwoordelijkheidszin om de toekomst van onze kinderen veilig te stellen. We zijn een heel luie en decadente

“ Mocht China Taiwan binnenvallen, dan zullen de Amerikanen daar de kastanjes uit het vuur moeten halen, waardoor er niemand meer overblijft om ons hier te beschermen ”

democratie geworden, die daardoor ook bijzonder kwetsbaar is geworden. En bovendien zitten we op alle bestuursniveaus ook met veel te veel mensen van echt ondermaats niveau. Iemand zoals Charles Michel als voorzitter van de Europese Raad, eigenlijk is dat een pure blamage voor ons land. Op nationaal niveau houdt Alexander De Croo zich vooral bezig met de schone schijn, en op Vlaams niveau is dat niet anders.'

Hebben we dan nog een nieuwe geopolitieke schok nodig om echt tot inkeer te komen? Een Chinese inval in Taiwan bijvoorbeeld?

'Ik vrees dat we niet meer de luxe hebben om nog veel langer op zo'n grote schok te wachten. We kunnen onmogelijk nog tien jaar blijven aanmodderen en onze militaire slagkracht blijven ondergraven. Mocht China ooit Taiwan binnenvallen – en dat staat in de sterren geschreven – dan zal de economische impact daarvan ronduit ongezien zijn. We belanden dan in een economische ijstijd, ook al omdat we nog altijd niet de minste moeite doen om onze weerbaarheid te vergroten en onze afhankelijkheid van China af te bouwen. Het verval is ingezet, maar ik voel me vaak een roepende in de woestijn. Je bouwt geen performante industrie van halfgeleiders of een innovatieve batterijsector op enkele jaren tijd. Aan de oppervlakte blinkt alles nog, maar intussen vervallen de fundamenten razendsnel. Kijk daarvoor ook naar ons onderwijs: onze scholen staan eerder voor opportunisme en vermarkting dan voor een maatschappelijke missie.'

Kan de EU ons nog redden?

'Ik vrees dat we dat Europese momentum gemist hebben. Zowel de noord-zuid breuklijn als de kloof tussen Oost- en West-Europa is de voorbije jaren fors groter geworden. Daarin nog een gemene deler vinden, wordt almaar lastiger. Het idee van een soort Verenigde Staten van Europa, dat vertrekt vanuit een aantal gedeelde waarden, is niet langer haalbaar. Ik geloof ook niet in een "Europa van verschillende snelheden", zoals nu hier en daar geopperd wordt. Dan zit het spel pas echt op de wagen, vrees ik.'

Om het nog even over de Chinese dreiging te hebben: komt er binnen afzienbare tijd een aanval op Taiwan?

'Ik vrees dat die onvermijdelijk is. Voor de Chinezen is de hereniging van China een soort van religieuze missie. Elke Chinees krijgt dat idee ook met de paplepel ingegeven. Daarnaast doen de Chinezen stilaan ook de militaire machtsbalans in hun voordeel kantelen. In combinatie met de wat vertragende binnenlandse economische groei kan dat heel gevaarlijk worden. Wij benaderen het risico op zo'n Chinese agressie ook nog altijd veel te rationeel, vanuit de geest van de Verlichting: zullen de Chinezen dat wel aandurven, wanneer er dan ook voor henzelf grote economische consequenties dreigen? Als de geschiedenis ons één ding leert, dan is het dat politieke argumenten het altijd halen van economische. De kans dat we binnen dit en tien jaar een groot militair conflict in Azië krijgen, is dus bijzonder reëel.'

Het besef dat we opnieuw zwaar moeten investeren in ons militair apparaat lijkt nu stilaan overal in Europa doorgedrongen. Hoe lang duurt de inhaaloperatie waar we nu voor staan?

'Minstens tien jaar. Alleen al met onze defensie-industrie lopen we een generatie achter op de VS, en dan zwijg ik nog over de enorme voorsprong die de Amerikanen hebben qua operationele ervaring. Dat is overigens ook geen puur financiële kwestie: waar

vind je vandaag nog Europeanen die zich in het kaki willen hijsen met het oog op echte gevechtsoperaties? Mocht China effectief Taiwan binnenvallen, dan zullen de Amerikanen daar de kastanjes uit het vuur moeten halen, waardoor er ook niemand meer overblijft om ons hier te beschermen. Het zijn niet de Fransen of de Duitsers die Poetin vandaag afschrikken, wél de Amerikanen. We zullen dus onze eigen boontjes moeten leren doppen, zowel naar Eurazië toe als om de stabiliteit in de Middellandse Zee te waarborgen. Dat zal gigantische militaire inspanningen vragen.'

Hoe staat u tegenover het discours om voor de inperking van de migratiestromen richting Europa vooral in te zetten op de niet-Europese landen langs de boorden van de Middellandse Zee?

'Dat getuigt van een reusachtig groot geopolitiek analfabetisme. Je toekomstige veiligheid in de handen leggen van landen die ofwel nu al heel onstabiel zijn ofwel geleid worden door onbetrouwbare dictators, dat is ronduit idioot. In Afrika zal de bevolking de komende tachtig jaar met minstens twee miljard zielen aanzwellen. Welke politicus gelooft nu echt dat pakweg Tunesië, Libië of Turkije daartegen een buffer zullen kunnen vormen? Dat is je reinste politieke façade van politici die op korte termijn herverkozen willen worden en bij hun kiezers de indruk wekken dat ze echt bekommerd zijn om hun veiligheid. Ik was twee maanden geleden nog in Noord-Afrika. Daar zag ik hoe mensen letterlijk op hun teenclippers uit de woestijn kwamen aanwandelen, richting de bootjes aan de kust.'

Bestaat er wel een oplossing voor het migratieprobleem?

'Nee. We moeten het idee laten varen dat wij voor Afrika nog een oplossing zullen vinden. Dat is niet zwartgallig, dat is de harde realiteit. De bevolkingsgroei is daar bijzonder explosief, en in combinatie met de economische ontreddeering, het gebrek aan stabiele staatsstructuren en de impact van de klimaatopwarming valt dat niet meer te beheersen. Op korte termijn zullen we even met de Noord-Afrikaanse landen moeten samenwerken om wat tijd te kopen, maar op lange termijn kunnen we niet anders dan de Middellandse Zee veel beter te beveiligen met militaire middelen. Dat is een geopolitieke arena die door Europa beheerst moet worden. We kunnen niet anders: de bereidheid van de Europese bevolking om nog meer Afrikaanse migranten op te vangen is bijzonder klein.'

'Het gaat gewoonweg te snel. Niet alleen in onze grootsteden, maar nu ook in de kleinere steden, waar meer en meer parallelle gemeenschappen ontstaan. Wat dan weer tot veel onbehagen en een gevoel van vervreemding leidt. Die boodschap komt overigens niet alleen van "oude blanke mannen", maar ook van nieuwkomers zelf, dat hoor ik zelfs hier in Tienen. Europa moet de buitengrenzen beter beschermen. Als dat de wil is van een grote meerderheid van de bevolking, dan kan ook de EU daar niet blijven tegen ingaan. Tegelijk moeten we hier binnen onze samenleving veel meer inspanningen doen om mensen aan elkaar

te binden. Door nieuwkomers te verplichten om de taal te leren, door mensen te activeren richting arbeidsmarkt, noem maar op. Maar iedereen zal zijn vooroordelen moeten overstijgen.'

“ Kijk naar ons onderwijs: onze scholen staan eerder voor opportunisme en vermarkting dan voor een maatschappelijke missie ”

Eigenlijk is de wereld er vandaag geen haar beter aan toe dan begin jaren negentig, toen de economische globalisering en de val van het communisme nochtans tot een golf van optimisme leidden? De welvaart zou overal toenemen, dictatoriale regimes zouden massaal sneuvelen, grenzen zouden stilaan verdwijnen. Vandaag lijkt net de tegenovergestelde trend zich door te zetten: hoe is het zover kunnen komen?

'Decadentie. Ik heb daar geen andere verklaring voor. Een samenleving op de piek van haar kunnen en welvaart, die vervolgens die welvaart als een vaststaand feit is gaan beschouwen. De macht wordt ontkoppeld van de deugdzaamheid en de verantwoordelijkheid, en dat typeert onze generatie. Op politiek niveau, maar net zo goed bij de meeste bedrijfsleiders en bij de brede bevolking. We zijn economisch boven onze stand gaan leven, hebben onze veiligheid uitbesteed aan een aantal concurrenten en van burgerschap is hier haast geen sprake meer. De politici die vandaag beweren dat ze daar, met een zekere zweem van conservatisme, tegen ingaan, die doen alsof. En ik vind het bijzonder grappig dat mensen die dwepen met Cicero en het Romeinse rijk daar maar zo beperkt naar handelen.'

“ In die zin is Bart De Wever voor mij een mislukte leider. Seneca wist dat al: een goede leider die een corrupte staat probeert te bedienen, wordt een slechte leider ”

U heeft gemakkelijk praten natuurlijk, als academicus. Kan je in een democratie wel zo radicaal tegen die tijdgeest en volkswil ingaan?

'Wat Cicero en Seneca net verdedigden, is dat je als leider niet achter de kudde aanloopt, maar voorop probeert te lopen. Leiderschap zou vandaag betekenen dat je de decadente samenleving een spiegel voorhoudt. In de jaren negentig hebben de liberalen, hier onder meer in de persoon van Guy Verhofstadt, een historische

kans verprutst om de Verlichting wereldwijd te verspreiden. In de plaats daarvan vervielen ze in plat opportunisme. Daarna was het Di Rupo die vooral deed alsof, en vandaag zie je bij de Vlaams-nationalisten eenzelfde fenomeen: ze houden de schijn op. In hun geval de schijn van patriottisme, maar zonder de bevolking te appeleren aan hun verantwoordelijkheid. In die zin is Bart De Wever voor mij een mislukte leider. Seneca wist dat al: een goede leider die een corrupte staat probeert te bedienen, wordt een slechte leider.'

Oké, maar kan je in onze verweerde samenleving wel aan de macht blijven als je echt stevig aan de boom probeert te schudden?

'Dat is ontzettend moeilijk, absoluut, maar blijf dan tenminste niet beweren dat de dingen goed gaan en dat je als politicus de samenleving verbetert. Wat voor mij in het geval van Bart De Wever van echt heroïsche politieke moed zou getuigen, is dat hij de Vlaamse bevolking eens echt zegt waar het op staat. Zo'n aanpak staat dan wel mijlenver van de combinatie van plat neoliberalisme en wat nostalgisch gezwaai met vlaggen.'

Wil deze samenleving het hoofd boven water houden, dan zal ze daarvoor stevig aan welvaart moeten inboeten?

'Op korte termijn zeker en vast. Hopelijk kunnen we dan op wat langere termijn onze welvaart en levensstandaard doorgeven aan onze kinderen. We leven al jarenlang boven onze stand, en hebben zo onze democratie van binnenuit laten verrotten. Natuurlijk rust er in dit land ook een grote verantwoordelijkheid aan de overkant van de taalgrens. Zij zullen een veel grotere inspanning moeten doen dan wij in Vlaanderen, anders is samenblijven een illusie. Maar het probleem ligt dus even goed hier. En laten we ons geen illusies maken: als de volgende jaren radicaal-rechts of radicaal-links nog aan invloed winnen of zelfs mee aan de macht komen, dan gaan ook zij aan politieke zelfbediening doen en hun eigen grote gelijk blijven verdedigen.'

Ziet u dan geen enkel lichtpuntje?

'Toch wel. Ik merk almaar meer introspectie bij onze kleine en middelgrote ondernemingen, omdat zij bijzonder goed beseffen dat de huidige koers voor hen op een catastrofe zal uitdraaien. En omdat zij ook nog een behoorlijk groot verantwoordelijkheidsgevoel torsen tegenover de eigen samenleving. Tegelijk zie ik bij de jongere generaties ook een soort van nieuw realisme binnensijpelen, zij beseffen almaar beter dat het echt de verkeerde kant uitgaat. En *last but not least*: technologisch én organisatorisch staan we als samenleving toch al heel ver om grote uitdagingen aan te pakken. Dat merk je vandaag nog vooral op lokaal niveau, het komt er nu vooral op aan om die aanpak en expertise ook breder én politiek geïmplementeerd te krijgen.' □

“Als iedereen zich laat vaccineren **ROEIEN WE COVID UIT**, zei de arts”

CHRISTOPHE DEGREEF

Schade na covidvaccinatie wordt vaak geminimaliseerd. Als ze al erkend wordt. Doorbraak zocht en vond vier getuigen die vertellen over hun problemen na covidvaccinatie. ‘Pas toen ik mijn bijwerking meldde, gaf mijn huisarts toe dat ik niet de enige was.’

‘In het ziekenhuis zei een specialist dat ik me alles inbeelddde. Er werd mij dan ook aangeraden om naar een psycholoog te gaan. Men vond niets lichamelijks. Nochtans was ik onwel geworden seconden na mijn Pfizer-vaccinatie. Voorheen had ik nooit mentale problemen. Ik was niet bang voor naalden. Ik was niet bang voor covid. Toen ben ik kwaad geworden.’

Aan het woord is Michiel*, 22 jaar jong. In de zomer van 2021 liet Michiel zich vaccineren tegen covid met een mRNA-vaccin van Pfizer. Michiel deed dat omdat hij op reis wou kunnen gaan. Vandaag heeft Michiel hartproblemen.

Michiel: ‘Er werd in het vaccinatiecentrum onmiddellijk hulp bij gehaald toen ik plots heel erg misselijk werd na mijn spuit. Mijn bloeddruk en suikerspiegel werden onderzocht. Zonder afwijkend resultaat. Mijn misselijkheid ging maar niet weg. In het vaccinatiecentrum kon men niets voor mij doen. Ik werd naar huis gestuurd met de boodschap dat ik naar het ziekenhuis moest als mijn symptomen zouden verergeren. Men vertelde me

dat het waarschijnlijk niet erg was. Sommige mensen reageerden feller op het vaccin dan anderen, zeiden ze.’

‘Die misselijkheid is een gevoel dat ik niet goed kan beschrijven. De eerste dag was nog niet de ergste. Ik had van vrienden gehoord dat ook zij ziek waren geweest na hun vaccin. Zorgen maakte ik me toen niet.’

Maar Michiels symptomen gingen niet voorbij. Ze verergerden. ‘Telkens ik iets at of een inspanning deed, werd ik kotsmisselijk, zonder dat ik moest overgeven. Daardoor moest ik vaak gaan liggen. In rust ging mijn hartslag ook vaak omhoog naar 160 slagen per minuut. Dat kwam en ging in golven.’

De hel

‘De twee weken na mijn vaccinatie waren een hel’, gaat Michiel verder. ‘Bij het eten ging mijn hartslag fors de hoogte in. Ik kreeg een beklemmend gevoel in mijn borst. Heel mijn lichaam begon pijn te doen. Ik heb zo twee weken doorgebracht waarbij ik nauwelijks at. Ik was bang.’

Toen Michiel naar een ziekenhuis ging met zijn aanhoudende symptomen, vonden ze aanvankelijk niets. ‘Als die momenten van verhoogde hartslag kwamen, waren ze meestal voorbij tegen de tijd dat een arts me uitgebreid kon onderzoeken. Toen zeiden ze dat de oorzaak psychologisch was. Dat was de druppel. Ik beeldde me die bijwerkingen niet in. Ik ben verdomme dertig kilogram vermagerd de maand na mijn vaccinatie.’ ‘Mijn ouders hebben me toen naar een groot Vlaams academisch ziekenhuis gebracht voor een uitgebreid cardiologisch onderzoek. Ik kreeg zo’n

hartslagmodule mee naar huis die continu mijn hartslag mat. Eindelijk werd daardoor bevestigd – nog eens weken later – dat ik inderdaad een hartritmestoornis had ontwikkeld. ‘Goedaardig’, zei men daar bij. Goedaardig? Om de zoveel uur ging mijn hartslag zonder enige aanleiding van 70 slagen per minuut naar 160. In rust. Om daarna even plots in één minuut tijd weer terug tot 70 te dalen. Mijn misselijkheid bleef voortduren. Vandaag ben ik nog altijd niet wie ik ooit was.’

Officieel is er nooit een verband vastgesteld tussen Michiels Pfizer-mRNA-vaccinatie en zijn hartritmestoornis. Tussen de lijnen door wel. Dat is een wekerend thema bij vaccinatieslachtoffers: erkenning blijft uit. Onzekerheid blijft. Maar altijd is er iemand die suggereert dat het vaccin er wel eens voor iets zou kunnen tussen zitten. Maar daar blijft het dan ook bij.

Michiel: ‘Mijn huisdokter is de enige die erkent dat dit waarschijnlijk wél met het vaccin heeft te maken. Ook al omdat er volgens hem meerdere gevallen zijn van mensen die hevige reacties hebben gereageerd op hun vaccinatie.’

‘Volgens mij beseffen ze het in het ziekenhuis zelf ook wel. Mij werd immers afgeraden om mijn tweede Pfizer-spuit te nemen na alles wat ik had meegemaakt. De manier waarop zal ik nooit vergeten: ‘Wat je hebt meegemaakt heeft niks te maken met de vaccinatie. Maar om zeker te zijn is het beter dat je je tweede vaccin niet neemt’. Die tegenstrijdige boodschap vond ik toen al vreemd.’ Vandaag gaat het beter met Michiel. Maar de voorbije twee jaar waren erg zwaar. ‘Ik zou zeggen dat ik nu op 20% ben van mijn kracht die ik voor mijn vaccinatie had. Ik kan een halfuur wandelen of licht sporten, maar dat is het dan ook. Vroeger kon ik zonder moeite twintig kilometer wandelen of lopen en uitgaan. Nu ben ik na elke inspanning bekaf en voel ik me soms ook nog misselijk.’

“ Telkens ik iets at ging mijn hartslag fors omhoog. Ik heb wekenlang amper gegeten. Ik was bang ”

‘Door alles wat ik heb meegemaakt heb ik wel psychologische hulp nodig gehad. Ik kom van ver. Door het feit dat ik niets meer kon, wou ik ‘s ochtends ook niet meer opstaan. Mijn psycholoog heeft me geleerd om naar de toekomst te kijken en niet in het verleden te blijven hangen. Ik mag niet denken dat het vaccin mijn leven heeft verpest. Ik ben lang kwaad geweest op mezelf, op de situatie. Elke dag was ik boos en verdrietig. Ik had dat vaccin immers niet nodig. Ik heb het alleen genomen om te kunnen reizen. De covidbesmetting die ik een tijdje terug heb opgelopen was minder erg dan wat ik gedurende twee jaar heb meegemaakt.’

Ontstoken

Michiel is allesbehalve de enige met ernstige bijwerkingen na zijn covidvaccinatie. Wie zijn oor te luisteren legt in Vlaanderen, vindt vrij gemakkelijk mensen die hun vacciverhaal kwijt willen. Een schril contrast met de officiële lijn van overheid en experten: 'De vaccins zijn veilig en getest'. Soms wordt schoorvoetend toegegeven dat er bijwerkingen zijn. Vaak met de melding: 'Elk medicijn heeft bijwerkingen'. Of: 'Het vaccin heeft nog altijd meer mensen gered dan er mensen zijn die ernstige bijwerkingen hebben'.

Het hangt er natuurlijk vanaf waarover je het wil hebben. Michiel komt niet voor in de statistieken. Zijn bijwerking is niet officieel gemeld aan het federaal agentschap voor de veiligheid van geneesmiddelen FAGG. Dat is wel het geval bij de 67-jarige Greta*. Maar of haar geval als een ernstige bijwerking wordt beschouwd?

Greta: 'Ik ben mijn eerste Moderna-mRNA-vaccin gaan halen op 22 maart 2021. Omdat mijn oudste zoon daarop aandrong. Voor de veiligheid, en ook omdat ik mijn kleinkinderen wou blijven zien. Mijn

huisarts zei me dat het geen kwaad kon. Daarvoor ben ik nog altijd kwaad op hem.'

'Daarna was ik een week ziek. Erg vond ik dat toen niet. Ik moest ook een halfuur nablijven in het vaccinatiecentrum omdat ik had aangegeven dat ik ooit al allergisch had gereageerd op een gelekoortsvaccin.'

'Een maand later kreeg ik mijn tweede spuit. Dat was erg! Ik kon toen mijn zetel niet meer uit van de pijn. Ik heb een paar weken bloed overgegeven. Er kwam bloed uit mijn neus en mijn ontlasting. Ik kon mijn evenwicht niet bewaren. Rechtstaan deed pijn, alsof mijn hele lijf ontstoken was. Toen heb ik mijn huisarts opgebeld om die klachten te melden. Waarna hij schoorvoetend toegaf dat er best wel veel van zijn patiënten bijwerkingen hadden gemeld. Als het erger werd, moest ik maar naar de spoeddienst, zei hij. Wij hebben altijd een goede band gehad. Maar dat hij me eerst had wijsgemaakt dat het vaccin veilig was, om me nadien doodleuk te melden dat hij nog mensen kende met problemen na hun vaccinatie, dat heeft het vertrouwen een deuk gegeven.'

Wim Van Impe: 'Ik wil dat mensen beseffen dat vaccinschade bestaat'

In tegenstelling tot Michiel, Greta en Rik, heeft Wim Van Impe (49) wel het geluk gehad dat een arts zijn opgelopen zenuw schade zonder scrupules in verband bracht met zijn Janssen-vaccinatie. Die arts heeft zelf dat incident gemeld aan het FAGG.

Wim Van Impe: 'Een neuroloog heeft bij mij het Parsonage-Turner-syndroom vastgesteld na mijn covidspuit. Dat is een uiterst zeldzame auto-immuunziekte waarbij het immuunsysteem zich tegen lichaamseiwitten keert. Het zenuwstelsel wordt zo aangetast. Daardoor kan ik mijn linkerschouder nog maar moeilijk bewegen. Omdat ook mijn middenrif is getroffen, beschik ik bovendien nog maar over 80% van de longcapaciteit die ik vroeger had. "Hoogstand" noemt men dat. Dat wordt als onomkeerbaar beschouwd.'
'Ik wil niet flauw doen: ik heb me laten vaccineren uit egoïsme, omdat

ik wilde reizen. Ik was niet bang van covid en ik vond ook niet dat ik of mijn omgeving groot gevaar liepen. Collateral damage ben ik, en dat neem ik niemand kwalijk, want uiteindelijk ben ik diegene die zich liet vaccineren. Maar ik wil dat de mensen beseffen dat covid-vaccinschade bestaat. Ook al wordt het in de pers doodgezwegen.'

'Het tragische van de zaak is dat het volgens mijn raadsman onbegonnen werk is om een zaak te beginnen tegen de overheid. Want het Janssen-vaccin is niet verplicht geweest. Het wordt nu zelfs niet meer gebruikt. Alle Europese lidstaten hebben de covid-vaccinproducten vrijgesteld van schadevergoedingen voor vaccinschade.'

'Doet u vooral mijn groeten aan Frank Vandenbroucke', zegt Van Impe schertsend. 'Ik had hem erg graag geconfronteerd met zijn herhaaldelijke oproepen om mensen die zich niet

wilden laten vaccineren, te straffen of uit de maatschappij te verbannen. Ik ben geen tegenstander van vaccinatie. Maar alleen al omdat er erge bijwerkingen bestaan, kan men de covidvaccinatie nooit verplichten.'

'Al in 2021 heb ik een e-mail aan journalist Bart Schols van de VRT gestuurd om mijn verhaal te mogen komen uitleggen, graag met minister en allerhande virologen erbij. Het publiek had immers toen al recht op alle elementen van het verhaal. Ik kreeg onmiddellijk een reply van Schols dat hij dit zeker ging bespreken met de redactie. Ik heb er nooit nog iets over gehoord.'

'Vandenbroucke en met hem de Vlaamse media hadden nooit het recht om de vaccinatie alleen met een bewust eenzijdig gehouden hoera-verhaal aan de bevolking op te dringen', besluit Van Impe. □

'Die huisarts is in het najaar van 2021 overleden aan covid. Dat is toen in de media geweest, omdat hij zijn besmetting had opgelopen nadat hij een patiënt met covid had gereanimeerd. Zijn dood werd toen gebruikt om het belang van het covidvaccin te benadrukken. Maar, als we eerlijk zijn: mijn huisarts was 70 jaar en had zelf gezondheidsproblemen. Of alleen covid tot zijn dood heeft geleid, daar twijfel ik eigenlijk aan.'

Allergie

Greta heeft al haar hele leven lang last van zware allergieën. Daarom neemt zij medicatie om die onder controle te houden. Twintig jaar geleden heeft zij ook een paardrij-ongeluk gehad. Vooral die plekken die meer dan twee decennia geleden gebroken en gekneusd waren, bleven erg veel pijn doen na toediening van haar Moderna-vaccin.

'Ik kon na mijn vaccinatie tegen covid niets meer. Telefoneren ging met moeite, laat staan zelf mijn medicijnen halen. Mijn oudste zoon heeft me toen voorgesteld om naar de spoedafdeling te gaan, maar daar had ik geen zin in. Die ergste fase heeft drie weken geduurd. Ook had ik continu de indruk dat ik hyperallergisch was aan alles: ik had ademhalingsmoeilijkheden en al mijn allergieën leken in één keer op te komen.'

Minstens even erg is de mentale onzekerheid over alles wat er is gebeurd, zo blijkt ook bij Greta. Een ernstige bijwerking hebben is geen op zichzelf staand feit. Vaak is het een cascade, verloopt ze in golven. Het effect van bijwerkingen blijft lang nazinderen. Mensen raken geïsoleerd.

Greta: 'Pas in de winter van 2021-2022 heb ik voor het eerst een nieuwe huisarts durven zoeken, na het overlijden van mijn vaste huisarts. Maar die nieuwe arts wilde me vooral overtuigen om mijn boosterprik te nemen. Ook al probeerde ik hem uit te leggen dat ik slecht had gereageerd op mijn basisvaccinatie, hij luisterde niet. Integendeel: "Als iedereen zich laat vaccineren, roeien we covid uit, net als tuberculose", zei hij. Dat zal ik nooit vergeeten. Ik heb die booster gelukkig niet genomen. Ik ben geen antivaxxer. Ik reis enorm graag en ben al vaak gevaccineerd, tegen allerlei tropische ziektes. Op dat voor gele koorts na heb ik nooit last gehad van een vaccin.'

'Dat ik die booster niet nam, maakte dat ik geen avondles meer mocht volgen hier in mijn dorp. Dat mocht plots niet meer, want ik had geen geldig Covid Safe Ticket (CST) meer. Dat CST heeft de mensen zot gemaakt. Want iedereen gebruikte dat als argument om zich nog verder te laten vaccineren. En om mensen die dat niet deden zwart te maken.'

Ook hier: er is uiteindelijk wel een andere huisarts die oren had naar Greta's verhaal. 'Ik bleef zoeken naar een huisarts die me zou kunnen helpen. Toen ik er een nieuwe, jonge, had gevonden, en hij mijn bijwerkingen-meldingsformulier las, zei die onmiddellijk dat ik zeker geen covidbooster mocht nemen. Hij zei me dat medicijnen dienen om mensen te genezen, niet om hen ziek te maken. Ik werd

langs alle kanten onder druk gezet om die booster alsnog te nemen. Die huisarts zei gelukkig letterlijk: "Het is jouw lichaam en jouw leven, daar hebben andere mensen geen zaken mee."

Zonder dat er een officieel verband is vastgelegd met Greta's vaccinatie, zijn er vandaag door een huisarts wel blijvende ontstekingen en allergische reacties vastgesteld. Heeft dat echt met haar vaccinatie te maken? Niemand die het definitief durft zeggen. Greta denkt van wel. Pas nu durft zij zich te laten onderzoeken.

Insectenbeet

Waar Michiel en Greta er nog goed vanaf kwamen, daar blijft Ingrid alleen achter. Haar man Rik (73) overleed vorig jaar. Na zijn covid-vaccinatie? Ingrid gelooft van wel. Maar opnieuw wil niemand het officieel bevestigen.

Ingrid: 'Vindt u het niet vreemd dat ze dat Astra Zeneca-vaccin nu niet meer gebruiken? Ik wel. Dat is waarmee Rik ook is ingeënt. Welke status geeft dat mijn overleden man eigenlijk?'

'Rik was voor zijn covidvaccinatie kerngezond. Hij had nooit problemen en was nooit ziek. Jaren geleden is dat nog intensief onderzocht omdat Rik wel drager was van het borstkankergen. Alles is toen onderzocht, zonder dat er verder iets afwijkends werd vastgesteld. Dat veranderde na zijn Astra Zeneca-vaccin in 2021. Nadien liep mijn man de deur van het ziekenhuis plat.'

'Enkele dagen na zijn eerste vaccinatie werd Rik zijn rechteronderarm blauw. Eerst dachten we aan een insectenbeet. Maar die blauwe plekken deden geen pijn, en we vergaten ze dan maar. Toen Rik zijn tweede vaccin kreeg in de zomer van 2021, is hij diezelfde namiddag nog in de zetel moeten gaan liggen omdat hij zich niet goed voelde. Dagenlang is hij toen nauwelijks die zetel uit gekomen. Hij moest vaak naar het toilet en was doodvermoeid. Die vermoeidheid bleef maandenlang duren. We zijn in het najaar van 2021 op vakantie geweest met onze camper. Pas toen bleek hoe slecht het ging met Rik. Tijdens die reis heb ik uiteindelijk mijn huisarts gebeld met de vraag om onmiddellijk na onze thuiskomst onderzoeken op te starten. Want het ging echt niet meer.'

'Eenmaal thuis werd er bij Rik een bloedklonter in de nieren vastgesteld. Hij moest toen een tijdje in het ziekenhuis blijven. Toen begon ik een verband met het vaccin te vermoeden. De dokter zei toen aan de telefoon dat die bloedklonter best mogelijk door het covidvaccin zou kunnen zijn veroorzaakt. Dat is een van de weinige toegevingen die ik ooit heb gekregen van een arts. Maar verder dan dat gaan ze nooit.'

'De bloedklonter hebben ze met medicatie weg gekregen, waarop Rik uit het ziekenhuis werd ontslagen. Tijdens het na-onderzoek werd er echter plots beenmergkanker bij mijn man vastgesteld. Dus werd er een chemotherapie-traject opgestart. Amper een maand na de behandeling voor die

**VACCINSCHADE:
DE CIJFERS**

In België werden vier anti-covidvaccins gebruikt. Twee daarvan zijn nieuwe mRNA-vaccins: Comirnaty (Pfizer) en Moderna (Spikevax). Daarnaast gebruikte men ook kortstondig Vaxzevria (Astra Zeneca) en Janssen (Jcovden), die klassiekere vectorvaccins zijn. Die laatste twee werden niet meer gebruikt na de zomer van 2021. Dat komt omdat in de loop van 2021 beide vaccins aanleiding gaven tot een aantal gevallen van trombose. Tot en met november 2022 werden er in ons land bijna 29,4 miljoen covidvaccins gezet. Dat leidde bij het federaal genesmiddelenagentschap FAGG tot 39.520 meldingen van bijwerkingen. 8 % daarvan wordt als zeer ernstig beschouwd. Op basis daarvan

leidde in België dus **1 op de 9.300 gezette vaccins tot een klacht over een zeer ernstige bijwerking.**

Er is ook de Europese database EudraVigilance. Daar waren er voor België 42.432 meldingen, waarvan 17.119 ernstig. Afgaand op die cijfers zou dus **1 op de 1.700 gezette vaccins in ons land geleid hebben tot de melding van een ernstige bijwerking.** Een ernstige bijwerking is een bijwerking die minstens leidt tot arbeidsongeschiktheid.

Duitsland

Hoewel de meeste wetenschappelijke studies zeggen dat de baten van de covidvaccinatie de risico's op ernstige bijwerkingen overtreffen, ver-

schijnen er ook publicaties die het tegendeel suggereren. Het meest bekend is de zogenaamde Fraiman-studie, die de klinische proefgegevens van Pfizer en Moderna heeft onderzocht. Daaruit zou moeten blijken dat 1 op de 800 mRNA-vaccins zou kunnen leiden tot ernstige bijwerkingen.

In Duitsland staat men het verst in het aanvaarden van vaccinschade. Daar werd federaal volksgezondheidsminister Karl Lauterbach in maart 2023 op de openbare omroep ZDF ter verantwoording geroepen. Lauterbach beweerde altijd dat bijwerkingen niet bestonden. Hij werd op tv echter geconfronteerd met getuigenissen van vaccinschade. Cijfers van het gerenommeerde Duitse

Paul Ehrlich-instituut spreken van ongeveer 1 op de 3.400 Duitse meldingen van ernstige bijwerkingen.

In België heeft volksgezondheidsminister Frank Vandenbroucke (Vooruit) nooit ontkend dat bijwerkingen bestaan. Vandenbroucke zei in juni 2021 in het parlement dat de Belgische overheid geen vaccinschade zal vergoeden. Een recente uitspraak van het Grondwettelijk Hof laat echter verstaan dat individuen via de rechtbank wel aanspraak kunnen maken op een schadevergoeding van de overheid, zelfs na een niet-verplichte vaccinatie. Tenminste, wanneer schade aangetoond wordt.

bloedklonter in de nieren. Al die therapieën hebben Rik verder verzwakt.'

'De covidcontext verergerde de lichamelijke last. Ik zou boeken kunnen schrijven over het verschrikkelijke gevoel dat je hebt wanneer je je doodzieke man voor de deur van het ziekenhuis moet afzetten. Wanneer je met hem moet mailen omdat je niet bij hem mag zijn. Rik was door zijn ziekte vaak verward, moe en onoplettend, waardoor ik na verloop van tijd de diagnose niet goed meer kon opvolgen. Zeiden ze iets tegen hem, en Rik zei dat nadien thuis tegen mij, dan was dat onbegrijpelijk. Na een tijdje werd hij apathisch voor alle diagnoses en behandelingen.'

Facemaker

'Na amper twee chemosessies zei de dokter mij dan plots dat Riks beenmergkanker bijna volledig verdwenen was. De situatie was toen onder controle, geloofde men. Ik weet niet wat ik daarvan moet denken. Wel weet ik dat Rik nog een schim was van de man waarmee ik was getrouwd. Voorheen werkte Rik veel in de tuin, zonder moeite. Nadien kon hij dat nauwelijks nog. Zijn hartslag ging vaak zonder aanleiding de hoogte in, zelfs als hij lag. Dat was aanleiding tot nog meer miserie. Toen weer een nieuwigheid erbij: plots bleek Rik een hartritmestoornis ontwikkeld te hebben, waardoor zijn hart versleten bleek.'

'Door die stoornis die plots opdook, hebben ze Rik een pacemaker willen geven. Maar die pacemaker werkte niet goed. Zijn hart was danig verzwakt. Hij kreeg dikke voeten van de vochtophoping. Uiteindelijk zou hij operatief een nieuwe hartklep krijgen. Maar door een communicatiefout in het ziekenhuis is hij aan zijn hart geopereerd terwijl

zijn hartspier ontstoken was. Wat niet mag, maar dat had men pas door op de operatietafel. Toen ik die dag 's avonds om 23 uur nog niets had gehoord, begon ik dan ook het ergste te vermoeden.' 'Het rare van de zaak, is dat Rik uiteindelijk officieel aan covid is overleden. Hij werd elke dag op corona getest, tot vervelens toe. Op de dag van zijn operatie bleek hij plots licht positief te testen. De cardiologe beweerde toen dat ik Rik had besmet. Dat kon niet, want ik testte mezelf ook elke dag. Maar dan nog: omdat zijn test slechts licht positief was geweest, werd hij alsnog geopereerd. De nacht na zijn operatie is Rik overleden, eind maart 2022. Vrienden en familie mochten hem als covid-dode niet meer groeten. Hij was gewoon een lijkzak.'

Ingrid is woedend over wat er met haar man is gebeurd. Zij zegt dat ze nooit iets zo vernederend heeft moeten ondergaan dan de lijdensgang van haar man de voorbije twee jaren. 'We dachten altijd dat ik de eerste was die zou gaan. Ik ben namelijk al jaren zelf hartpatiënt. Vandaar dat ik niet geloof dat Rik toevallig ook hartpatiënt is geworden. Ik vertrouw de medische wereld niet meer. Ze hebben ons aan het lijntje gehouden.'

'Mijn huisarts is er ook van overtuigd dat Riks overlijden met het Astra Zeneca-vaccin te maken heeft. Riks dokter niet. Daarom is er ook niets gemeld bij het FAGG. Mijn huisarts heeft me wel verteld dat er meerdere schadegevallen zijn na de covid-vaccinatiecampagnes. Ook Rik zelf was ervan overtuigd dat al zijn miserie op het vaccin terug te voeren was. Dat hij uiteindelijk aan covid is overleden, dat gelooft u toch niet?'

* Op verzoek gebruiken wij schuilnamen. Namen en adressen zijn bekend bij de redactie.

Kathleen Van Brempt: “RECHTSE PARTIJEN misbruiken het klimaatbeleid om te POLARISEREN”

FILIP MICHIELS

Foto's © Tim Dirven

Passioneel en bevlogen. Zo zit ze al 14 jaar in het Europese halfroond, zo verdedigt Kathleen Van Brempt (Vooruit) ook de Green Deal van de Nederlandse 'klimaatpaus' Frans Timmermans. “Essentieel in een goede democratie is goed leiderschap: politici moeten moeilijke keuzes ook goed durven uit te leggen.”

Vorige maand gaven zowel de Franse president Macron als premier De Croo aan voorstander te zijn van een 'pauze' in het Europees klimaatbeleid. In welke mate heeft u als Europees parlementslid begrip voor die plotse terughoudendheid van twee 'nationale' politici rond het voortvarende Europees klimaatbeleid?

Kathleen Van Brempt: 'Kijk, de Europese democratie kan alleen werken als ze ook rekening houdt met nationale bezorgdheden. Daarnaast hebben een president of een premier uiteraard ook een heel belangrijke rol te spelen op het Europese niveau: de Europese Raad maakt nieuwe wetten samen met het Europees Parlement. Terwijl in het parlement de balans wellicht iets meer doorweegt richting Europa, zal er in de raad meer rekening worden gehouden met bepaalde nationale belangen. Doorgaans levert dat dan ook een evenwichtig beleid op. Ik vind het nogal verontrustend dat zowel Macron als de Croo, die doorgaans het Europese beleid ook echt verdedigen, zich nu overgeven aan dit soort van profilering. Als politicus kan je Europa

niet alleen gebruiken als het je goed uitkomt. Ik ben dus dus echt wel boos over hun uitspraken, en heb er ook niet het minste begrip voor.'

Is het niet net de taak van de politiek om duidelijk stelling te nemen als het klimaatbeleid tot almaar meer maatschappelijke onvrede en polarisatie leidt? 'Het punt is vooral dat ze zich schromelijk vergissen. Ik zal dit niet zo gauw zeggen, omdat compromissen sluiten voor mij echt wel de essentie van politiek is. In het geval van Macron moet ik nog enige nuance aanbrengen: hij had het niet over de Fit for 55-maatregelen die nu gestemd worden, maar vooral over nieuwe, toekomstige initiatieven. De Croo bakte het een stukje bruiner: hij stelde doodleuk dat biodiversiteit – waar de natuurherstelwet op mikt – en klimaat niets met elkaar te maken hebben. Terwijl dit natuurlijk je reinste onzin is: alles hangt met elkaar samen. Je kan niet zomaar, à la carte, een aantal maatregelen uit dat Fit for 55-pakket lichten. Dan belanden we in een situatie waar iedereen zijn eigen belangen blijft verdedigen en enkel akkoord willen gaan met wat voor hen geen impact heeft. Van de boeren over de industrie tot de transportsector. Zo werkt dat natuurlijk niet.'

'De natuurherstelwet is het sluitstuk van een geïntegreerd pakket waarin iedereen zijn deel van de verantwoordelijkheid moet opnemen. Maar er wordt ontzettend veel onzin over verteld. Op zich zit een groot gedeelte van die wetgeving ook nu al in de Vogelrichtlijn en in de Habitat-richtlijn vevat. Daarnaast maakt deze nieuwe richtlijn het mogelijk voor de lidstaten om zelf eigen accenten te leggen – binnen bepaalde grenzen uiteraard – en zo meer rechtszekerheid te scheppen.'

De essentie is natuurlijk het herstel van de natuur. Maar tot in welke toestand en waar dan precies? Net die vrijblijvendheid lijkt de deur open te zetten voor willekeur, en wellicht ook voor een hele stoet aan gerechtelijke procedures?

'Het is aan de lidstaten – in ons geval de regio's – om met een concreet plan op de proppen te komen en dat vervolgens aan de EU voor te leggen. Dat zou moeten volstaan voor een solide rechtsgrond. Vlaanderen krijgt de hefbomen dus zelf in handen, en zit bovendien al stevig op het juiste pad, onder meer ook door het stikstofakkoord. Met het oog op de biodiversiteit, komt het er nu vooral op aan om zoveel mogelijk aaneensluitende corridors te maken.'

Hebt u begrip voor landbouwers die vrezen dat 'Europa' hun levenswerk op enkele jaren tijd zou vernietigen?

'Absoluut. Wanneer er dus als reactie op nieuwe wetgeving terechte bezorgdheden naar boven komen, dan moet die wetgeving ook aangepast kunnen worden. De Europese Commissie doet een voorstel, op basis van een politiek akkoord tussen verschillende politieke fracties. Maar voor alle duidelijkheid: zij zijn niet zoiets als een Europese Taliban, over zo'n akkoord wordt in het parlement achteraf ook keihard onderhandeld.'

Het Europees klimaatbeleid blijft hoe dan ook

dansen op een slappe koord. In theorie, zo blijkt bevestigingen en opiniepeilingen, is de meerderheid van de bevolking doorgaans wel te vinden voor strengere klimaatwetten. Een heel ander verhaal wordt het wanneer de concrete gevolgen daarvan zichtbaar worden. Als de onvrede bij industrie, landbouw én burger zo hoog oploopt, moet er dan niet wat gas worden teruggenomen?

'Nee, want het zijn vandaag in de eerste plaats de

“ Met het oog op de biodiversiteit, komt het er nu vooral op aan om zoveel mogelijk aaneensluitende corridors te maken ”

sociaal zwakkeren die het gelag betalen. Zij worden geconfronteerd met hoge energie- en brandstofprijzen, en zij kunnen het zich doorgaans niet veroorloven om hun huizen optimaal te isoleren of om zonnepanelen te installeren.'

Zij betalen natuurlijk net zo goed het gelag wanneer ze door Europa verplicht worden om over te schakelen op een onbetaalbare elektrische warmtepomp of een prijzige elektrische auto?

'Kijk, als we tien jaar geleden hadden gedaan wat we nu versneld moeten doen – massaal inzetten op energie-efficiëntie en op de isolatie van onze huizen – dan hadden de Vlaamse gezinnen er afgelopen winter tien keer beter voorgestaan. Hoe komt het dat onze huizen quasi even slecht geïsoleerd zijn als in het zuiden van Europa, en dat de Zweden of de Denen op dat vlak al veel verder staan? Die samenlevingen zijn een stuk beter georganiseerd dan de onze, dat klopt, maar ze zijn niet meteen zoveel welstellender. Waarom staan er anno 2023 in heel Vlaanderen maar evenveel laadpalen als in de stad Amsterdam? Dit alles vloeit voort uit politieke keuzes die we ooit zelf gemaakt hebben, het is niet de fout van 'Europa'. De EU zet algemene doelstellingen uit, het is aan de lidstaten om daarmee aan de slag te gaan.'

“ Ik denk dat een meerderheid van de Europese burgers echt wel achter die Green Deal staat, inclusief de voortrekkersrol die Europa speelt ”

Hebben Belgische politici zich de voorbije tien jaar dan te laf getoond om de moeilijke keuzes te maken die ze moesten maken?

'Soms wel. Soms zijn ze gewoonweg ook te traag en te weinig doortastend geweest, of hebben ze te weinig sociale keuzes gemaakt. Net daarom is het nu dus niet het moment om de pauzeknop in te drukken. Essentieel in een goede democratie is goed leiderschap: politici moeten moeilijke keuzes ook goed durven uit te leggen. En als er

wetenschappelijke nonsens worden verkocht rond bepaalde thema's, dan is het de verdomde plicht van de politiek om dat te weerleggen.'

Net om de ongerustheid en boosheid van de burger te counteren, besliste de EU om een sociaal klimaatfonds in het leven te roepen. Dat moet onder meer kwetsbare huishoudens en bedrijven financieel bijsprijnen. Opvallend genoeg onthield uitgerekend Europees parlementslid Sara Matthieu (Groen) zich toen bij de stemming over een nieuwe koolstofaks voor gezinnen. Dat wijst niet bepaald op een groot vertrouwen in de impact van dat sociaal klimaatfonds?

Zo'n fonds is doorgaans niet de opdracht van de EU, maar hierdoor zullen de lidstaten nu dus een pot geld ontvangen die ze kunnen investeren in pakweg beter openbaar vervoer of in de renovatie van woningen. Nu, intussen weten we dat we er met premies alleen niet komen: zelfs met zo'n premie kunnen minder kapitaalkrachtige gezinnen zich doorgaans geen grondige energetische renovatie van hun woning veroorloven. De overheid zou, onder meer via de middelen uit dit fonds, dergelijke woningrenovaties kunnen prefinancieren. Hun verlaagde energiefactuur kan gezinnen achteraf dan toelaten om die renovatie terug te betalen. Ik weet ook niet precies waarom Matthieu zich onthield bij die stemming, maar ik denk dat zij vooral vond dat het fonds te mager uitviel. Daar ben ik het ten gronde ook mee eens, maar ik ben een sociaal-democraat en vind dat we compromissen moeten kunnen sluiten. Dat hebben we in deze ook gedaan.'

Als we even het ruimere plaatje bekijken: is er op vlak van klimaatbeleid gewoon ook geen sprake van een democratisch deficit? Een belangrijke deal maak je nu eenmaal met twee, zeker als het over een pakket maatregelen met een dermate grote maatschappelijke en economische impact gaat. Wist de Europese burger in 2019 voldoende voor welk beleid hij stemde?

'Er is, dat geef ik graag toe, absoluut een probleem met de informatiedoorstroming naar de burger over waar Europa zoal mee bezig is. Met die frustratie kamp ik al jarenlang. De meeste journalisten belen me alleen nog op als er een of ander smeug schandaal op de loer ligt. Wanneer de Europese burger vooraf misschien onvoldoende geïnformeerd was over de draagwijdte van de Green Deal, dan ligt dat dus deels ook aan de media. Mijn programma op klimaatvlak was nochtans heel duidelijk. Ik heb er vóór de Europese verkiezingen van 2019 ook nog een opiniestuk over geschreven, samen met Frans Timmermans. Dat programma voeren we nu ook stelselmatig uit.'

Maar is er met die Europese burger ook echt gediologeerd over de concrete maatregelen die voortvloeiën uit dat klimaatbeleid?

'Ik denk dat een meerderheid van de Europese burgers echt wel achter die Green Deal staat, inclusief de voortrekkersrol die Europa daarin speelt. Ook als het over de concrete uitwerking gaat. Natuurlijk is niet iedereen even gelukkig met alle concrete maatregelen, maar dat is toch altijd zo in de poli-

tië? Het verzet komt vooral van kleinere groepen, en om een of andere bizarre reden hebben rechtse partijen dit thema uitgekozen om sterk rond te polariseren. Ook Vlaams minister van Klimaat Demir bezondigt zich daaraan. Zij is eurosceptisch - en dat is perfect legitiem - maar ze misbruikt nu haar afkeer voor het federale België en tegen de EU om zich ook af te zetten tegen het Europese klimaatbeleid. Dat is wat mij betreft geen blijk van politiek leiderschap.'

“ De Europese autobouwers schoten jarenlang tekort in de ontwikkeling van elektrische wagens, niet in het minst omdat ze goed geld verdienen aan hun vervuilende dieselwagens ”

Het Europese klimaatbeleid lijkt vooral de burger te viseren, ten voordele van de industrie. De uitstoot van broeikasgassen van gebouwen en wegverkeer – toch vooral een industrieel verhaal – moet tegen 2030 met 62 procent naar beneden. Als we het voorbij anderhalf jaar al iets hebben geleerd, dan is het wel dat bedrijven allerminst aarzelen om gestegen prijzen of extra kosten door te rekenen aan de consument. De burger dreigt de komende jaren het kind van de rekening te worden, nu bedrijven nog veel zwaarder moeten investeren in nieuwe klimaatvriendelijke technologie?

'Nee, de grote verdienste van de Green Deal – waarvan de impact per onderdeel volledig is doorgerekend – is nu net dat we proberen om de inspanningen zo maximaal mogelijk te spreiden. Toegegeven, dat is niet altijd zo eenvoudig, en wellicht zullen we bepaalde keuzes van vandaag later opnieuw moeten herzien. Bijvoorbeeld omdat een bepaalde technologie intussen sterk is geëvolueerd. Ik geloof dus ook niet dat alles wat we nu al beslist hebben perfect is. Maar laat ons wel wezen: de reden dat de energieprijzen het voorbij anderhalf jaar de pan uit swingden, was niét het klimaatbeleid. We raakten

“ Ik denk dat een meerderheid van de Europese burgers echt wel achter die Green Deal staat ”

de voorbij jaren verlaagd aan goedkoop Russisch gas, bouwden daar onze welvaart op en lopen nu met ons hoofd tegen de muur. Daarnaast importeerden we ook massaal goedkope brol uit China, en nu merken we plots dat dit verhaal eindig is.'

'Het is dus goed dat in Europa nu het besef groeit dat het anders moet, en dat we bijvoorbeeld op-

nieuw veel meer industrie in eigen regio moeten houden. We speelden eerder al de productie van zonnepanelen kwijt aan de Chinezen, en moeten er nu alles aan doen om te vermijden dat ons hetzelfde overkomt met de batterijen. Maar om nog even terug te komen op uw vraag: alleen de rijken toegang bieden tot hernieuwbare energie is extreem sociaal. Mijn doelstelling is dus net om ook de sociaal zwaksten mee te trekken in dit verhaal. Daarvoor moeten wij hen ook helpen om te investeren. Toegegeven, dat vereist een radicale ommezwaai in vergelijking met het beleid dat we in ons land de voorbij jaren hebben gevoerd. Er wachten de volgende Vlaamse regering op dat vlak dus gigantische uitdagingen.'

Toch lijkt enig wensdenken Brussel vaak niet vreemd. Hoe komt Europa aan de schaarse metalen die nodig zijn voor de reusachtige energietransitie? En waarom kijken we daarbij luf weg van de gore ellende die pakweg de enorme vraag naar batterijen in Afrikaanse kobaltmijnen veroorzaakt?

'Daar heb je een punt. We hebben in het verleden

al te vaak de ogen gesloten voor de vervuiling en sociale ellende die we in de rest van de wereld veroorzaakten. Sinds deze legislatuur houd ik me prominent bezig met het Europese handelsbeleid, en ik denk dat we intussen wel de omslag hebben gemaakt. Zo hebben we bijvoorbeeld het Mercosur-handelsakkoord met Zuid-Amerika on hold gezet omwille van de milieu-impact, terwijl dit voor tal van EU-lidstaten nochtans bijzonder lucratief was. Het is niet langer aanvaardbaar dat we onze vervuiling uitbesteden. Wat de batterijtechnologie betreft: dat is een lastig verhaal, omdat kobalt nu eenmaal essentieel is. Vandaag zijn we bezig met de critical materials act, net omdat we beseffen dat we voor kritische materialen veel meer moeten gaan diversifiëren, zodat we een pak minder afhankelijk worden van bepaalde landen. Daarnaast willen we ook zelf opnieuw kritische grondstoffen gaan opdelven.'

Welke Europese landen zitten nu op nieuwe, vaak ook bijzonder vervuilende, mijnen te wachten?

'Dat is geen gemakkelijk verhaal, dat klopt, maar we schrijven de brede visie daarover nu volop uit. Daarin leggen we ook de voorwaarden vast om onze grondstoffen nog buiten Europa te kunnen laten ontginnen.'

Is dat niet heel naïef? Iedereen smeekt vandaag om kobalt. Als de EU lastig doet, zullen de Chinezen of anderen met veel plezier in het gat springen?

'Dat is best mogelijk ja, maar we zullen ook ons volledige Afrika- en ontwikkelingsbeleid op een andere leest moeten schoeien, en daarbij veel meer in partnerschappen denken.'

Intussen waarschuwen een aantal Europese auto-producenten dat Chinese constructeurs de Europese markt overspoelen met goedkopere elektrische modellen, net omdat de Chinezen over veel meer kritische grondstoffen beschikken. Zo dreigt de verplichte overschakeling naar elektrische wagens duizenden banen te eisen bij de Europese autobouwers?

'Mag ik dan toch eens opwerpen dat diezelfde Europese autobouwers jarenlang te kort schoten in de ontwikkeling van elektrische wagens, niet in het minst omdat ze goed geld verdienen aan hun vervuilende dieselwagens? Waarom werd de eerste echt goede elektrische wagen overigens in de VS ontwikkeld, en niet in Europa? De voorbij jaren hebben die Europese constructeurs dan ook nog eens vooral ingezet op de ontwikkeling van elektrische wagens in het hoogste segment, waar de winstmarges ook veel hoger liggen. Dan kan je de EU nu toch moeilijk verwijten dat de Europese klimaatregels de Europese autobouwers zouden benadelen?'

Volgend jaar staan er ook Europese verkiezingen op de agenda: blik u die dan toch met enige angst tegemoet, na deze bijzonder woelige legislatuur?

'Ik hoop vurig dat er vooraf echt uitgebreid en grondig over het Europese beleid gedebatteerd wordt. Dat gebeurt nu nog veel te weinig.'

Wie is Luc Delrue?

Luc Delrue is een communicatiewetenschapper met 25 jaar ervaring in de culturele sector, vooral in bestuurs- en adviesfuncties.

'Mijn eerste stappen zette ik bij alternatieve cinema's als programmator. Van daaruit ging ik meer en meer de zakelijke kant van de cultuurwereld verkennen. Zo werd ik een tijd directeur van de Stichting voor Kunstpromotie, een niet gesubsidieerde organisatie die middelen om culturele projecten te ondersteunen zocht bij de bedrijfswereld. In die tijd hadden we meer dan 160 bedrijven die lid waren met heel wat prijzen in portefeuille, zoals de NRC-Literatuurprijs, Somatiefilmprprijs en de OC-podiumprijs, genoemd naar de bedrijven die ze sponsorden.'

Delrue was zakelijk leider van het MuHKA in Antwerpen van 2003 tot 2009. Daarna van het M-Museum in Leuven. Sinds 2016 leidt hij het Vlaamse departement Cultuur, Jeugd en Media.

Luc Delrue: "JAMBON HEEFT EEN GROOT HART VOOR CULTUUR"

WINNY MATHEEUSSEN

Foto's © Tim Dirven

Eind juni vertrekt Luc Delrue als secretaris-generaal van het Vlaamse Departement Cultuur, Jeugd en Media om te genieten van zijn pensioen. Nog één keer kijkt hij met ons graag terug op zijn carrière, zijn visie op de verhouding tussen politiek en cultuur en de kronkelende wegen van subsidies allerhande.

Als secretaris-generaal van het departement Cultuur, Jeugd en Media werkte Delrue onder Jan Jambon, bevoegd voor Cultuur, en Benjamin Dalle voor Jeugd en Media. In zijn vroegere carrière (zie kaderstuk) ging Luc Delrue vaak zelf op zoek naar middelen uit de privé voor film, musea en andere projecten, eerder dan aan te kloppen bij de overheid.

Delrue: 'Het concept "mecenaat" verloor door de jaren heen aan kracht. Het werd almaar moeilijker om middelen voor de culturele sector te werven. Toen ik bij Museum M werkte, hadden we 2 miljoen eigen inkomsten op een omzet van 7 miljoen. Ik ben daar altijd veel mee bezig geweest omdat ik het belangrijk vind dat je je inkomsten diversificeert. Maar de entiteit waar je het meeste geld van krijgt is toch de overheid.'

De belastingbetaler, dus.

'Onrechtstreeks. Het is uiteindelijk de politiek die beslist wie geld krijgt en wie niet. Daarom vind ik het ook belangrijk dat een cultuurproject een goed evenwichtig inkomen heeft zodat ze daar niet helemaal afhankelijk van zijn. Zo laat de sector zien dat ze ook moeten werken voor hun centen.'

In hoeverre bemoeit de overheid zich met de keuzes van degenen die ze subsidieert?

'Ik neem het Erfgoeddecreet als voorbeeld.

Daarbinnen moet je een aanvraag doen voor een structurele of projectsubsidie. De politiek bepaalt hoeveel en wat naar wie gaat. Je hebt commissies die adviseren, de administratie brengt die adviezen samen en legt die voor aan de minister. De finale beslissing ligt altijd bij hem.'

'De minister voert natuurlijk ook beleid. Bij erfgoed vindt hij duurzaamheid een belangrijk criterium. Door de waterbom in Wallonië en Duitsland, en de grote angst van de musea in Parijs voor de Seine die uit haar oevers kan treden, is de aandacht voor die factoren verscherpt. De minister wil dat de erfgoedspelers zich er van bewust zijn hoe de samenleving evolueert op het vlak van milieu en klimaat. Ze moeten er vooral voor zorgen dat het erfgoed niet verloren gaat.'

Komt minister van Cultuur Jan Jambon (N-VA) dan actief tussen? Houdt hij projecten tegen?

'Ik kan u verzekeren dat Jambon meestal de commissies volgt. In de Belgische traditie bemoeien de ministers van Cultuur zich niet zelf met de inhoud van de organisaties. Maar het primaat van de politiek speelt wel. Als een minister vindt dat er zaken niet helemaal lopen zoals hij het graag zou zien, dan kan hij corrigeren. Zo heeft de minister bij het kunstendecreet een aantal negatief beoordeelde organisaties terug opgevestigd om het evenwicht in de sector te bewaren.'

'Het gebeurt dus wel degelijk dat de minister ingrijpt en ingaat tegen de geleverde adviezen. Maar dat doet hij dan als hij iets belangrijk of onvoldoende zichtbaar vindt. Een mooi voorbeeld zag je in de muzieksector. Jazz heeft het moeilijk. De commissie vond de organisaties niet sterk genoeg,

maar Jambon heeft er voor gezorgd dat er een aantal toch kunnen overleven. Anders is er geen enkele jazzclub meer in Vlaanderen.'

'Als een minister zoiets doet, moet hij dat goed motiveren. Anders slikt de Inspectie van Financiën het niet.'

Hoe heeft u de samenwerking met Jan Jambon ervaren? De cultuurwereld stond direct op z'n kop toen bekend werd dat hij Cultuur naar zich toetrok. 'Er waren heel veel vooroordelen...'

“ Het is niet gemakkelijk om geliefd te zijn als minister van Cultuur. Na twee versprekingen van Joke Schauvlieghe zat het spel ook al op de wagen ”

Met Joachim Pohlmann als kabinetschef Cultuur was er nochtans iemand die op z'n minst een zweem van beschaving met zich meedraagt.

'(Lacht) Jambon draagt uiteraard ook een zweem van beschaving uit, ik zou het tegendeel niet durven beweren. Maar de angst was er. De indruk bestond dat Jambon de cultuursector niet genegen was. In de praktijk is dat helemaal anders uitgevallen. Het is jammer dat Jambon met een negatief imago blijft kampen, dat is onterecht. Ik denk dat hij een heel groot hart heeft voor cultuur maar dat hij het niet altijd goed verwoordt. Je geliefd maken in de sector betekent ook dat je een bepaald

jargon moet beheersen. Wat dat betreft zijn er ook voorgangers gestruikeld. Joke Schauvlieghe (CD&V) zei een keer 'Matthias Schoenmakers' in plaats van Schoenaerts, en 'Jef Genie' in plaats van Yevgueni en het spel zat op de wagen. Het is een zeer harde en kritische sector en het is niet evident om je aanvaardbaar te maken.'

'Ik vind dat Jambon op elk moment gedaan heeft wat ie kon voor de cultuursector. Ik ben er van overtuigd dat we niet zouden staan waar we staan qua ondersteuning mocht Jambon, naast minister van Cultuur, niet ook minister-president geweest zijn.'

Er werden nooit meer middelen voor Cultuur vrijgemaakt.

'Er is inderdaad nooit zoveel geld beschikbaar geweest. Jambon heeft op veel terreinen een inhaalbeweging gemaakt. Dat bleek al bij het opstellen van het Kunstendecreet en het ziet er naar uit dat hetzelfde gaat gebeuren met het Erfgoeddecreet, al wil ik daar niet op vooruit lopen. Maar het hart van Jambon voor de cultuursector is zeer groot. Niemand kan klagen en dat hebben ze óók binnen de sector voor 100% toegegeven, op een bepaald moment.'

Toch blijft de openlijke liefde uit. De sfeer is niet altijd even warm.

'Dat is eigen aan de sector. Ook Sven Gatz heeft dat mogen meemaken. De eerste twee jaar was hij 'dé' minister, maar daarna was het ook niet meer genoeg. De cultuursector kijkt altijd zeer kritisch naar de politiek en naar de positie van de minister. Iemand omarmen uit de politiek, dat heb ik eigenlijk nooit zien gebeuren. De enige die in de buurt van een omhelzing kwam, was Bert Anciaux (VU&ID), omdat de sector toen eigenlijk nergens stond. Door het politiek handig te spelen en door wat geluk te hebben kon hij voor veel middelen zorgen.'

'Het is als minister niet evident om je geliefd te maken. Maar als je *off the record* met de mensen op het terrein praat is er niemand die zal zeggen dat Jambon niet zijn best gedaan heeft. En dan gaat het niet alleen over de centen. Wat Jambon gerealiseerd heeft op het gebied van dossiers die al zolang ik in de sector geblokkeerd zaten, is fenomenaal. Neem nu de indenniteitsregeling (waarborgen van de Vlaamse overheid voor tentoonstellingen, red.). Die heeft hij er toch maar mooi doorgekregen. Of de regeling waardoor je door het schenken van kunstwerken een stuk van je erfbelasting kan betalen.'

'Voor kunstaankopen heeft geen enkel minister ooit zoveel gedaan. Over heel zijn legislatuur zal hij voor drie miljoen aan hedendaagse kunst aangekocht hebben. Ook klassieke topstukken. Al die werken gaan naar onze musea, zijn toegankelijk voor het publiek. Want het idee is dat we alleen aankopen als een museum zich engageert om het ook in de collectie te gebruiken. Dat is ooit anders geweest. Vroeger werd er aangekocht en kwamen de werken in de collectie van de Vlaamse Gemeenschap. Daar lagen ze dan, zonder ooit het daglicht te zien.'

Er liggen veel kunstwerken in depots. Is het geen idee om werken die het daglicht nooit zien te verkopen en met die middelen de gaten in sommige collecties te vullen of in eigen inkomsten te voorzien?

“ Er was ooit een tijd dat de VRT een bereik van amper 15% had. Om relevant te blijven moeten ze voldoende kijkers hebben, zeggen ze nu ”

'Dat is een delicate zaak. Veel musea en erfgoedspelers zeggen al langer dat ze daar eens werk van moeten maken, maar vanuit cultuur-historisch perspectief heerst er een grote angst voor fouten. Als

je nu verkoopt, kan het zo zijn dat er binnen tien jaar iemand opstaat die klaagt dat je die werken nooit had mogen verkopen.'

'In plaats van te verkopen zou je ook kunnen schenken aan andere musea. Het gaat uiteindelijk over publiek domein en over publiek erfgoed. Het is een moeilijk debat, vooral omdat de prijszetting van kunst heel gevoelig is aan schommelingen. De negentiende-eeuwse romantische kunst kreeg je jarenlang aan de straatstenen niet kwijt. Nu is dat een hype. Ook de waardering voor vrouwelijke kunstenaars zit enorm in de lift. De prijzen schieten de hoogte in terwijl er vroeger geen interesse voor was. Wat zou men nu zeggen indien we de werken van een zeventiende-eeuwse kunstenares 10 jaar geleden voor een appel en een ei van de hand hadden gedaan? Collecties uitdunnen en verkopen blijft een moeilijke zaak.'

U had het al over het belang van eigen inkomsten in een wereld waarin subsidies overheersen. Hoe zit het met de eigen inkomsten van onze culturele organisaties?

'Het decreet bepaalt dat er een deel eigen inkomsten moeten zijn. De vraag is hoe hoog je de lat legt. Momenteel is dat tien à vijftien procent. De eerder grote organisaties doen het op dat vlak beter. Voor de kleineren ligt dat anders en is het moeilijker. Je moet medewerkers hebben die full-time werken op eigen inkomsten. Kleinere organisaties durven of kunnen daar niet in investeren.'

Kan Vlaanderen niet samenwerken met Brussel en Wallonië? Vooral in Brussel is er toch veel potentieel aanwezig?

'Dat ligt politiek blijkbaar moeilijk. Wat ik persoonlijk jammer vind is dat er in Brusselse musea gigantische collecties zitten waar niets mee gebeurt. Men zou perfect veel werken kunnen uitlenen aan regionale musea in Vlaanderen of Wallonië.'

'Neem het voorbeeld van het Museum M. Dat is gespecialiseerd in middeleeuwse beeldhouwkunst. Als we de stukken die hier in Brussel in de kelders liggen zouden overdragen, al is het in bruikleen, dan zou dat voor die beelden veel beter zijn. Voor Museum M zou dat ook betekenen dat het hoger klimt in de internationale ranking, wat weer deuren opent. Maar politiek ligt dat zeer moeilijk. Die knoop raakt niet ontward.'

Subsidies krijgen ook wel eens kritiek en soms kan je dat ook begrijpen. Neem nu: Tom Naegels die voor zijn boek 'Nieuw België' in totaal 75.500 euro subsidies trok, 51.500 euro van Literatuur Vlaanderen en 24.000 euro van het Fonds pascal Decroos. De man zit in de raad van bestuur van Literatuur Vlaanderen en bij het Fonds Pascal Decroos bedient de moeder van zijn kinderen mee de subsidiekraan. Ondertussen strijkt hij dit jaar 16.800 euro op om aan het vervolg te beginnen. Dat lijkt toch sterk op zelfbediening?

'Dat is een mooi bedrag, ja... (denkt na). Er zijn natuurlijk veel meer schrijvers die subsidies krijgen dan alleen Tom Naegels. Het gaat toch snel over

een 400-tal mensen, al krijgen die wellicht niet allemaal dat soort bedragen. Ik weet niet of er in zijn geval onterecht sprake is van "dubbel subsidiëren". Als daar niet-correcte zaken gebeuren, moet men dat onderzoeken en aanpakken. Maar ik ken het dossier zelf niet.'

'Het is natuurlijk een kleine wereld waarin mensen elkaar kennen. Er is ook geen oneindig aantal mensen die in commissies kunnen zitten. Het heeft veel met ons subsidiesysteem te maken. We hebben er voor gekozen om met peer review te werken. En ja, die peers... Op den duur vind je er geen meer, is de voorraad op. Het is nooit uitgesloten dat er zich aberraties voordoen als het over geld gaat. En als dat zo is moet er debat zijn en moet dat in de pers komen.'

'Het is aan de administratie om misbruik te detecteren en te melden aan het beleid. Dat is

recent nog gebeurd. Bij mijn weten zijn wij als administratie nog nooit tegengehouden door de politiek om te op te treden. Een minister zal niet snel ingrijpen in een particulier geval maar als het nodig is, gebeurt dat wel.'

“ Het is een kleine wereld. Er is geen oneindig aantal mensen dat in de subsidiecommissies kan zitten ”

Media zit ook binnen uw departement. VRT is een belangrijke speler. De commerciële omroepen klagen dat VRT teveel op hun terrein komt, de reclamemarkt afroemt, en dingen maakt die niet tot haar opdracht behoren, zoals 'Thuis'.

'Interessante vraag... Ik vind dat de opdracht van de VRT scherper moet gedefinieerd worden, zeker nu ze almaar meer grote shows maken. Maar de politiek ging akkoord met de beheersovereenkomst, de beschrijving van wat ze moeten doen en hun positionering. Dus ook daar laat de politiek de

concrete uitvoering over aan de directie.'
'De VRT heeft altijd gezegd dat ze een voldoende aantal kijkers moet bereiken om relevant te zijn. Eenmaal je achteruit boert, kan het heel snel gaan. Er was ooit een tijd dat de VRT amper 15% bereik haalde. Daarom is het credo nu dat een publieke zender voldoende kijkers moet hebben. Zonder klantenbinding lukt dat niet, zijn ze niet langer relevant en kunnen ze hun verhaal niet brengen. Als het beleid dat volgt, hebben we ons als administratie te schikken.'

'Over de financiering kan je lang praten. Studies tonen dat er nu veel geld uit Vlaanderen verdwijnt naar buitenlandse spelers, zoals YouTube en sociale media. Die middelen gaan nu ook niet naar de binnenlandse concurrentie. De VRT eet dus niet de kaas van tussen het brood van de collega's, zeggen ze.'

'Ik ben van mening dat de VRT als publieke omroep de opdracht heeft om de complexiteit van de samenleving in beeld te brengen. De VRT is een social-profit organisatie en moet ook vanuit een maatschappelijke opdracht geleid worden. Welke rol entertainmentprogramma's daarbij spelen is een interessante discussie. Uiteindelijk is het aan het beleid om duidelijk te stellen waar dat begint en waar het eindigt.'

U zei al dat de cultuursector niet te klagen heeft over geld tijdens deze legislatuur. Hoe zit het met het departement, uw administratie, zelf?

'U bedoelt ons personeel? De druk wordt hoog. Er is een daling van het aantal medewerkers op het departement. Dat is het gevolg van politieke keuzes. Ik kan alleen vaststellen dat we het de laatste 5 jaar met 20% minder medewerkers moeten doen. We proberen dan maar efficiënter te werken.'

Zit daar nog rek op?

'Met de huidige werklast niet echt. Het werk neemt toe, het aantal subsidielijnen stijgt, en daarmee ook het aantal dossiers. Wie nog verder op de administraties wil besparen, moet daar ook de consequenties bij nemen: dat de werklast moet verminderen en dat er keuzes moeten gemaakt worden. Dat geldt voor alle Vlaamse administraties. Allemaal zeggen ze aan hun minister dat de limiet bereikt is.'

'Op dit moment zitten we in een situatie waarin elke beschikbare persoon op één dossier zit. Als iemand uitvalt, moet een ander het werk overnemen. Daardoor lopen veel dossiers vertraging op en kom je in een vicieuze cirkel. Nee, een verdere lineaire besparing is écht niet meer mogelijk. Het vet is van de soep.'

Als uitsmijter: heeft u goede raad voor uw opvolger, Bart Temmerman?

'Digitalisering wordt de grote uitdaging. Op alle niveaus. Intern, maar ook in heel de socio-culturele sector. Het wordt een hele opdracht om het brede publiek te blijven bereiken. Digitaal kunnen we onze collecties veel beter open stellen. Daar zal Temmerman zijn handen vol mee hebben.'

1983, TOEN RADIO VRIJ WAS

STEF DURNEZ

Vandaag is popmuziek er altijd en overal, en dus ook op de Vlaamse radio. Dat lijkt vanzelfsprekender dan ooit. Maar dat was het in de jaren '70 en '80 bij de toenmalige BRT-radio's nog lang niet, en zij hadden helaas een monopolie. Dus gingen stoute jongens (en een paar meisjes) iets doen wat helemaal niet mocht. Zelf popmuziek uitzenden. Eerst vanop roestige schepen op zee, en later vanuit anonieme appartementsgebouwen of verlaten villa's. Steevast met de overheid op de hielen.

Op 1 april 2023 was het exact 40 jaar geleden dat de Vlaamse openbare omroep VRT startte met Studio Brussel. Dat initiatief kwam er niet toevallig in 1983, op het moment dat de populariteit van zogenaamde 'vrije radio's' zowat zijn hoogtepunt bereikte. Die verjaardag is een mooi moment om terug te blikken op een tijd vol piraterij, inbeslagnames en dj's die, soms met gevaar voor eigen leven, eigenlijk maar één ding wilden: popmuziek uitzenden. Ok, en hun bazen: geld verdienen. Dat dan ook wel weer. Hoe kijken de 'vrije jongens' van toen naar die tijd en naar de radio van vandaag? Daarvoor moeten we eerst nog iets verder terug in de tijd.

Ambtenarenradio

Probeer het je even voor te stellen. Je bent een tiener in pakweg 1976 en als je popmuziek wil horen, dan kon je bij de toenmalige BRT-radio terecht voor de BRT 2 Top 30 op zaterdag tussen 12 en 14 uur. En dat was het ongeveer. Of je moest uitwijken naar buitenlandse zenders, als je die al kon ontvangen.

Het is waar, er kon al eens een hit langskomen in één van de andere programma's op BRT2 of BRT1 ('service en informatie'), maar de kans dat je 'een muzikale fruitmand' vol rotte vruchten van belegen crooners te horen kreeg, bleef vele malen groter.

◀ De Witte Villa in Asse, met de enorme zendmast van Radio Maeva.
Foto © Ginette de Wilde

De BRT-radio wasemde tot ver in de jaren '80 vooral een sfeer uit van belegen ambtenarij. Veelzeggend: exact om 23.40 uur stopten de radio-uitzendingen. Waarom zo'n gek tijdstip? Dan hadden de technici nog de tijd om hun stofjas weg te hangen, hun brooddoos in de boekentas te stoppen en de jas aan te trekken om nog voor middernacht het pand te kunnen verlaten. Anders zouden ze aan nachttarief moeten werken.

Radio Mi Amigo

Toch was er in die woestenij van 1976 één frequentie waarop je als popliefhebber elke dag kon afstemmen. Eén bakken van vertrouwen. En neem 'bakken' maar letterlijk. Want ergens ter hoogte van Bakken 16 in de Noordzee lag een roestig klein schip met een enorme zendmast, de 'MV Mi Amigo' voor anker. Als het tenminste niet van dat anker geslagen werd door een storm. Wat dus regelmatig gebeurde waardoor Radio Mi Amigo weer voor een tijdje uit de lucht was.

Na een inval door de BOB in hun Belgische studio's op 16 februari 1975, maakten de Mi Amigo-dj's hun programma's grotendeels vanuit Playa D'Aro in Spanje. Dat land had medewerking aan een zeezender nog niet wettelijk verboden. De grammatapes werden meegesmokkeld met de 'Europabus' (te vergelijken met de 'Flixbus' van tegenwoordig) en via kleine tenderbootjes in waterdichte vaten aan boord van het zendschip gebracht. Op die boot zat een kleine Nederlands/Vlaamse ploeg om nieuws te lezen, tapes te starten en af en toe een live programma te maken. 's Avonds werden ze afgelost door de Engelstalige ploeg van Radio Caroline.

Willy Sommers en Mi Amigo

Eén van de artiesten die veel te danken heeft aan Mi Amigo is Willy Sommers. Net als Paul Severs zat hij bij het platenlabel van Mi Amigo-baas Sylvain Tack en dus werd hij daar ook vaak gedraaid. Toch heeft hij er ook de nadelen van gehad.

In 1977 stond Willy's eerste fanreis gepland. Wellicht niet toevallig naar Playa d'Aro, de thuisbasis van Mi Amigo. Helaas, op de luchthaven, vlak voor ze zouden vertrekken, werd Willy Sommers geïnterpelleerd door de BOB, in opdracht van onderzoeksrechter D'hondt uit Gent. Die verdacht Sommers van medewerking aan de zeezender. De zanger voelde zich dusdanig geïntimideerd, dat hij zich terugtrok en de fans zonder hun idool op fanreis moesten.

▲ Jean-Luc Bostyn
Radiovisie

▲ Ton Schipper
Mi Amigo

▼ Radio Maeva
De studio in Ukkel

Verder was er een kapitein en een paar jongens om die bak ellende drijvende te houden. Dat was nog een hele klus want er stroomde continu zeewater naar binnen. Drie pompen moesten elke dag weer tienduizend liter wegwerken. Uiteindelijk zou de MV Mi Amigo alsnog zinken op 20 maart 1980. Maar toen maakte Radio Mi-Amigo al twee jaar geen gebruik meer van dat specifieke schip. Het station was er nog even in de zomer van 1979 vanop de MV Magdalena, maar een storm in september '79 betekende het definitieve einde voor de zeezender.

Een onbegrijpelijk succes

Wie vandaag oude opnames beluistert kan zich afvragen waarom Mi Amigo zo'n succes was. Om te beginnen was het geluid van middengolf radio al vele malen slechter dan FM en dan was het signaal van Radio Mi Amigo ook nog eens niet bijster sterk. Denk aan geflutter en gefwiep en gezoem en gebrom bij de ontvangst.

Daarnaast was ook de kwaliteit van de half Nederlandse, half Vlaamse dj's wisselvallig en moesten ze iets te vaak plaatjes pluggen van zangers of zelfs accordeonisten, afkomstig van het platenlabel van Mi Amigo-eigenaar Sylvain Tack. De man was rijk geworden met de befaamde Suzy Wafels.

En dan hoorde je tussen zowat elke plaat ook minstens één of twee reclamespots. 'Van de Ven in Olen', 'Vermeer Thijs & Zonen' of 'Goudhaantje.' Waarom was het station desondanks zo'n succes? **Jean-Luc Bostyn** (coördineert al vijftig jaar het maandblad Radiovisie, vandaag www.radiovisie.eu): 'De zeezender klonk eenvoudig en enthousiast. En de publieke omroep deed niet of amper aan popmuziek. Ook niet te vergeten: uitzenden was verboden. Commerciële radio mocht niet. En dus waren ze ook de sympathieke underdog.'

Technisch verschil

Ton Schipper, pseudoniem van de half Nederlandse, half Aalsterse Rainer Strummeyer, maakte ook programma's voor Mi Amigo vanuit Playa D'Aro. Hij wijst ook op de grote technische verschillen.

Ton: 'Bij de openbare omroep schreef de presentator netjes zijn teksten uit, las die op voor de microfoon en deed dan teken naar twee technici in stofjas aan de andere kant van het venster, die dan een schuif op de mengtafel openzetten en de platendraaier starten of een geluidsfragment vanop een bandopnemer afspeelden. Een enorm contrast met de dj's van Mi Amigo. Die zaten zelf aan de techniek, starten zelf hun plaatjes en hun jingles (gezongen radiologo's, red.). Wat ze vertelden was niet vooraf uitgeschreven maar geïmproviseerd op het ritme van de muziek. Dat klonk natuurlijk veel dynamischer en toegankelijker.'

Dat bevestigt ook **Bob Mertens** (Radio Antigooon en later producer bij Q-Music en Joe): 'De VRT bleef lang in de ontkeningsfase. En toen Mi Amigo uiteindelijk definitief stopte, dook er een tijdje later een landpiraat op in Asse die dat gat perfect opvulde: Radio Maeva.'

Tsunami aan vrije radio's

Op zeker moment had iedere Vlaamse stad en elk dorp, tot en met het kleinste gehucht, een lokale 'vrije radio'. De rage moet zo rond 1979 begonnen zijn. Als er ergens meer dan drie huizen en een kapelletje dicht bij mekaar stonden, was de kans groot dat er ook een lokale radio was. De FM-band tussen 100 en 108 mhz zat bij wijlen nog voller dan de Antwerpse ring op de vooravond van een verlengd weekend.

Vaak hadden de lokale stations kleurrijke namen als Radio Het Vissertje (Oostende), Radio Parasol (Merelbeke), of Radio Spoetnik (Zandvliet). Ook vrouwennamen waren populair bij de lokale radio's, zoals Radio Vanessa (Torhout), Radio Carina (Begijnendijk én Ichtegem en Sint-Katelijne Waver), Radio Carolientje (Bredene), Radio Diana (Gent). Er waren 7 stations die zich Radio Marina noemden en 10 radio's Caroline.

Amateurs en professionals

Uiteraard ging de ene al professioneler te werk dan de andere. Logisch. Hoe groot was de kans dat in elke gemeente genoeg radiotalent zat om een station kwalitatief te bemannen? Bovendien durfden de meesten in hun beginjaren geen reclame uit te zenden, want dat zou de kans op een politie-inval kunnen doen toenemen. Radioreclame was nog een taboe en reclameblokken op de VRT-radio kwamen er ook pas in 1990. Een en ander betekende

▲ **Bob Mertens**
Radio Antigooon,
producer Q-music en Joe

dat die kleine radiostationnetjes weinig tot geen budget hadden. Medewerkers werden meestal niet betaald. Sterker nog: vaak moesten ze elke maand een bedrag betalen voor de werking van het station. En verder werden luisteraars aangespoord om 'lidkaarten' van het station te kopen of inkomkaarten voor 'drive in-shows' en allerlei stickers en zonnebanden. Een fenomeen dat intussen haast verdwenen lijkt. Wie hangt er vandaag nog stickers op zijn auto? En ja... er zijn nog altijd lokale radio's. Maar hun populariteit is al lang weggespeeld door stations als MNM en Q. Velen zijn blijven hangen in de eighties. En ze vullen geen gat in de markt meer. Het is veelzeggend dat de grootste lokale radio vandaag de Antwerpse Radio Minerva is, een seniorenzender die muziek brengt die je nergens anders nog hoort.

Contact en Maeva

Wallonië en Brussel waren in de jaren '80 toleranter dan Vlaanderen tegenover het fenomeen vrije radio. Het tweetalige Brussel kende tot september 1981 zelfs een tweetalig station. Radio Contact had een zender met een hoog vermogen vanuit Vorst, 30 % Nederlandstalige programma's én de juiste politieke connecties via Freddy Neyts, toenmalig directeur van Het Laatste Nieuws en echtgenoot van de liberale politica Annemie Neyts. Ondanks de tweetaligheid, maar dankzij een sterke FM-zender werd Contact al snel populair in heel Vlaams-Brabant en tot ver daarbuiten.

Maar op 24 mei 1981 begon Radio Maeva met een vermogen van maar liefst 1.000 watt uit te zenden, en dat 24 uur per dag in het Nederlands. Eerst vanuit Ukkel, later vanuit de beruchte Witte Villa in Asse, veeleer een bouwval die de dj's met wat hulp opkalefaterden. Maar dat maakte niet uit. Maeva was ver te ontvangen en klonk eigenlijk als de zeezender Mi Amigo, maar dan op FM, dus met

▼ **Radio Maeva**
De mobiele studio
aan de kust.

veel beter geluid. Al enkele maanden na de start werd Maeva de nummer één in Vlaanderen. Alleen West-Vlaanderen en een deel van Limburg vielen buiten het zendbereik.

Radio Maeva was ook helemaal opgezet als een zeezender. Dj's als Peter Hoogland, Eric Hofman en vele anderen, namen van tevoren hun programma's op tape op. In de Witte Villa zat Ben Van Praag 's ochtends live en uiteraard iemand om de tapes te starten. Hoe dan ook: het geheel werkte. Met een mix van hedendaagse hits, Vlaamse muziek, classic hits en een ongedwongen sfeertje dat aansloeg bij de luisteraars. 'Familieradio' noemden ze zichzelf. Op 20 mei 1983 vierde Radio Maeva zijn tweede verjaardag met een vedettenparade in de Oktoberhallen in Wieze met maar liefst 20.000 fans.

Niet alleen scoorde Maeva in zijn topjaren een recordaantal luisteraars- tot 2 miljoen werd

▲ De uitgebreide dj-ploeg van Maeva poseert bij de Witte Villa.

▼ **'Zeven mannen van de RTT':**
Na heel wat inbeslagnames, namen een aantal dj's dit protestnummer op. Het werd nog een hit ook.

geschat - maar ook een recordaantal bezoeken van de RTT. Daar kwamen overigens protestacties van. Maeva verzamelde een klein miljoen handtekeningen en 8.000 luisteraars hielden een protestmars in Antwerpen.

Na de zestiende inbeslagname van zender en materieel, besloot eigenaar Van Accoleyn dat het geen zin meer had om met hoog vermogen uit te zenden. Op dat moment was het succes ook al tanende. Interne ruzies en een verworpen erkenningsdossier deden de rest. Einde Maeva.

Magic Seven Music

Toch was Maeva niet de alleenheerser met een hoog vermogen uit Brussel. Op 14 november 1981 kopte het Nieuwsblad: *Radio Seven: de vrije radio die heel Vlaanderen bestrijkt*. Niet toevallig, want achter de schermen werkte Seven samen met de VUM, uitgever van de krant, CVP

Bekende namen bij de vrije radio

Sommigen willen het misschien niet meer geweten hebben, maar nogal wat mediavolk is in de jaren '80 zijn carrière begonnen bij een vrije radio. Michel Follet, Kathy Pauwels en Alexandra Potvin werkten voor diverse stations in Antwerpen. Yves Desmet, Mark Uytterhoeven, Jacques Vermeire en Pat Donnez begonnen ooit bij Radio Reflex in Mechelen. Bij de eerder alternatieve stations noteren we Stefan Blommaert en Jan Balliauw bij de Antwerpse Radio Centraal. Bij FM Brussel zaten Marcel Van Thilt (pseudoniem: Max Alexander), Ray Cokes, Dominique Deruddere (pseudoniem: Jaak Stinkens) en Luckas Vander Taelen (pseudoniem: Lucas Losbol.) Bij de Leuvense Radio Sinjaal kon je dan weer Marc Pinte of Machteld Libert horen.

Niet iedereen kwam uiteindelijk bij de 'nationale media' terecht. Een Rudi Van Vlaanderen, Ben Van Praag of Luc De Groot bleven heel hun leven 'vrije jongens' maar waren daar zeker wel succesvol.

CULTUUR

(vandaag CD&V) en de groep Amelinckx een van de grootste aannemers uit die tijd, geleid door Koen en Peter Blijweert.

Toch bleek 'heel Vlaanderen' iets te optimistisch. De bestelde zender van 3.000 (!) watt kwam er niet omdat de leverancier onder druk stond van de Maeva-boys. En er was meer sabotage. In de nacht van 3 op 4 maart 1982 draaiden onbekenden de bouten los van de 48 meter hoge zendmast. Het

▲ **Jeroen Gorus**
Topradio

fabrieken zonder ziel, die bol staan van de automatisering en met maar één doel: geld verdienen.' **Jean-Luc Bostyn** (Radiovisie): Op landelijke radio hoor ik tegenwoordig dj's die vroeger zelfs niet op een vrije radio aan de bak zouden zijn gekomen. Te vaak geven ze de indruk dat ze hun luisteraars niet serieus nemen. Op het kinderachtige af.'

Jeroen Gorus (Topradio): Naar mijn gevoel is er minder speelruimte om te experimenteren omdat alles eerst de marketing-toets moet doorstaan.'

Ton Schipper (Contact, Seven en vele anderen): 'Zelf luister ik nog graag naar Joe omdat ik hun ochtend met Sven en Anke best kan pruimen.'

Bob Mertens: 'Ik heb te lang radio gemaakt om nog onbevangen te kunnen luisteren. En ik word gek van de taalfouten en tussentaal die veel presentatoren nu hanteren. En nog iets: wie heeft ooit bedacht dat er camera's moesten komen in een radiostudio? Radio in beeld neemt alle magie weg.'

Gat in de markt

Is er nog een gat in de radiomarkt? En zoja: welk?

Bob Mertens: 'Een 'Vlaamse' radio met Vlaamse schlagers en ongecompliceerde muziek. Die komen nu alleen aan bod in het 'foute uur' en dergelijke. Ik zou ook meer moeite steken in weekends en vakantiedagen, want die worden nu verwaarloosd, wegens minder interessant voor adverteerders.'

Ton Schipper: 'Ik zou gaan voor iets als NPO Radio 5 in Nederland, dus popmuziek voor een ouder publiek. Dat blijft nu in de kou staan. Presentatoren worden ook veel te snel afgeschreven.' Dat vindt ook **Bostyn**: 'Niemand houdt rekening met de oudere luisteraar zoals NPO Radio 5 dat wel doet.'

De prijs van DE VRIJHEID

▲ **Klasfoto van het zesde studiejaar**
Siegfried Bracke herkent u, zittend tweede van links.

SIEGFRIED BRACKE

▲ **Siegfried Bracke**
Doorbraak -columnist.
Voormalig Kamervoorzitter voor N-VA, voormalig VRT-journalist.

Ik herinner het mij alsof het gisteren was. Ik zit in het vierde studiejaar en de deur van de klas wordt plots opgeduwd. Het is de moeder van Gilbert. Ze zegt: 'Meester, ik komme zeggen da onze Gilbert geen huiswerk nie meer moe maken. Diene jongene, die en kan't hij da nie. En k'en keune k'ik hem ook nie helpen. Mijnen boas en ikke, we keunen wij ook nie schrijven of lezen.' De meester zei dat het goed was. De vrijstelling was geregeld.

De fiets

Gilbert kon wel lezen, maar met grote moeite. En schrijven ging ook, maar bij Gilbert ging dat zeer traag. Net zoals bij Etienne – ook in mijn klas. Als Etienne luidop moest lezen, dan leek hij in een soort ademnood te komen. Hij zou vandaag zonder de minste twijfel een ADHD-etiket opgeplakt krijgen. In zijn zentje kon hij de hele klas weergaloos op stelten zetten. Stilzitten kon hij niet. Maar de meesters hadden voor Etienne een vaste oplossing. Als hij echt niet meer te houden was, zei de meester: 'Etienne, zoude gij mijne velo ne keer nie kuisen?' 'Zekers meester,' zei Etienne, en

hij verliet de klas. De rust was hersteld. En als de schooltijd bijna uit was kwam Etienne met de fiets in de klas. De meester zei dat zijn fiets nooit tevoren zo had geblonken. 'Een applaus voor Etienne!' En er was niet alleen de fiets. Er was ook het tuintje van de hoofdonderwijzer, en die had ook kippes. Er was altijd wel werk voor Etienne.

Sociale sprong

Zestig jaar later kan ik het u laten weten: met Gilbert en Etienne is alles goed gekomen. Ze zijn op hun veertiende gaan werken. Getrouwd, kinderen, die het allemaal goed hebben gedaan. Eén van die kinderen is zelfs ingenieur geworden. Kan dus lezen, schrijven én tellen.

Ook dat is het verhaal van Vlaanderen. Over hoe we met zijn allen, en de een al wat sneller dan de andere, een sociale sprong hebben gemaakt. Mijn eigen grootvader was tot zijn twaalfde naar school geweest. Ik denk niet dat hij in zijn leven veel boeken heeft gelezen. Maar hij was ervan door-drongen: op school moet ge uw best doen! Het

gevaarte kwam terecht op de woning van een buurvrouw waar gelukkig niemand gewond raakte. Maar dat had niet veel gescheeld.

Hoedanook: Seven was anders dan de doorsnee vrije radio. Strakker geformatteerd en origineler van geluid. Onder leiding van Rudi Van Vlaanderen ontstond de zogenaamde 'Magic Seven Music', een format afgekeken van 'The Mighty 690'. Dat was een station dat vanuit Tijuana in Mexico, net over de Amerikaanse grens, knalde doorheen heel Zuid-Californië.

Het bijzondere was dat de dj's enkel mochten praten over de intro's van de gedraaide hits. Dat betekende dat er niet te veel gekletst kon worden en dat het allemaal verbazend goed vooruit ging. Nog zo'n vrije radio-truc: om net iets dynamischer te klinken, werden singles vaak iets sneller gedraaid. Op de draaitafels kon je de pitch manipuleren.

Maar net als bij Maeva ging het fout voor Radio Seven bij de eerste erkenningsrondes. De magie van Magic Seven Music heeft niet lang mogen bestaan.

En de radio vandaag?

Hoe kijken de vrije jongens van toen naar de populaire radiostations van vandaag?

Bob Mertens (Antigoon): 'Vroeger waren de radiomakers ook radiofreaks. Ze deden het voor de lol en geld verdienen was een bijkomstigheid, ze leefden wel van "den dop". Vandaag zijn het eerder

▼ **Radio Seven**
Het hoofdkwartier in Zellik.
Het gebouw werd intussen gesloopt.

slot had hij zelf nooit mogen vinden, maar hij wist wat de sleutel was.

Maar we zijn daar dus mee gestopt. Ons onderwijs is bijna meer probleem geworden dan oplossing. Als de vraag is wat vandaag hét probleem van Vlaanderen is, dan is het gek genoeg de instelling die gedurende een aantal generaties voor zoveel *upgrade* heeft gezorgd. Het kan verkeren.

“ We leven in een land waar een paar leraars wiskunde een eigen leerprogramma maken omdat het gewone leerprogramma te weinig ambitieus is ”

Het ergst van al is ons collectief gebrek aan ambitie. En het is eigenlijk nóg erger: uit onderzoek blijkt dat de mensen die het in de scholen moeten doen zelf niet meer geloven dat het nog goed komt. Ze zijn kapot hervormd.

De lat hoger

Dertig jaar lang is hen ingepeperd dat het onderwijs zich vooral moet bezighouden met de zwakkere leerlingen. En wie kan daar tegen zijn? Maar het is ronduit pervers dat finaal blijkt dat na al die hervormingen en bijsturingen – alle zogeheten wetenschappelijk gefundeerd - uitgerekend de zwakste leerlingen het meest achteruitboeren, eigenlijk de zwaarste rekening betalen.

Tallose leerkrachten die graag les geven hebben overloos veel keren gewaarschuwd: het gaat fout. Hun boodschap? Hoe hoger de lat, hoe meer kansen voor iedereen. Het heeft niet mogen baten.. Pervers is dat uitgerekend op het moment dat iedereen ziet dat om zeer evidente redenen niet alle kinderen voldoende Nederlands kennen om met goed resultaat te worden onderwezen, een systeem wordt geofficialiseerd waarin niet het Nederlands, maar wel de thuistaal centraal wordt gesteld. Het zou wetenschappelijk zijn vastgesteld, maar het is tegelijk te gek voor woorden: hoe minder vaak je Nederlands spreekt, hoe beter je het achteraf gaat leren. Waarom gelooft men dat? Hoe komt het trouwens dat in ons land de groep kinderen die een andere taal spreken dan de onderwijstaal naar verhouding groter is dan waar ook in Europa?

Wiskunde

Intussen wordt ons onderwijs verwacht ongeveer alles te doen - noem één probleem dat niet in het bord van het onderwijs wordt gedraaid? – behalve wat het zou moeten doen: leren lezen, schrijven, tellen, begrijpen, nieuwsgierig en ambitieus zijn. We leven in een land waarin blijkt dat tussen 2006 en 2016 de tijd om te leren lezen gehalveerd is. De resultaten van dat intussen fameuze PIRLS-onderzoek komen dus niet uit de lucht gevallen. Heeft men dat niet gezien? Wie heeft dat goedgekeurd?

We leven in een land waar een paar leraars wiskunde een eigen leerprogramma maken omdat het gewone leerprogramma te weinig ambitieus is. Ze leggen dat ook voor in een commissie die over die leerprogramma's gaat. Maar de koepels wijzen dat af. Beter en meer wiskundeonderwijs blijkt geen prioriteit. Het is belangrijker dat de leerlingen zich goed voelen.

Vrijheid die verdrukt

Die koepels zijn de veruiterlijking van onze (tamelijk unieke) vrijheid van onderwijs. Dat systeem heeft ooit goed gewerkt. Vandaag blijkt het de vrijheid te zijn om niet te doen wat moet. Het is vrijheid die verdrukt, de zwaksten nog het meest. Dat is des te erger als tegelijk blijkt dat ons onderwijs beduidend meer kost dan het Europees gemiddelde. Onze leraren staan ook minder lang voor de klas, en die klassen zijn gemiddeld kleiner dan elders.

Voor één keer volgen we eigenlijk Wallonië. Waar het onderwijs er nóg belabberder aan toe is. Waar het privé-onderwijs floreert als nooit tevoren. Ook dat privé-onderwijs is een invulling van de vrijheid van onderwijs. Wie het beste wil voor zijn kinderen én het kan betalen, zendt zijn kinderen naar een echte privé-school. Een heel dure school. Met leraren die *marktconform* (en dus ongelijk) betaald worden. Straks dus ook in Vlaanderen, voor wie het kan betalen.

Is dat de Prijs van de Vrijheid? □

DOORBRAAK

www.doorbraak.be

Hoofredactie: Pieter Bauwens

Kernredactie: Christophe Degreef, Stef Durnez, Winny Matheussen en Filip Michiels

Werkten mee aan dit nummer: Siegfried Bracke, Paul De Hert, Johan Sanctorum, Michaël Vandamme, Erwin Vanmol

Eindredactie: Wim De Smet, Stef Durnez, Wannes Bok

Opmaak: Patrick Giets

Alle foto's zijn © Doorbraak, tenzij anders vermeld.

Doorbraak Magazine is een uitgave van Perruptio cv i.s.m. Stem in 't kapittel vzw. Er mogen geen artikels of foto's uit Doorbraak Magazine overgenomen worden zonder de toestemming van de uitgever.

Doorbraak wil bijdragen aan een breder debat in Vlaanderen. Het wil verschillende visies aan bod laten komen in de Vlaamse media en het evenwicht herstellen waar dat ontbreekt. De redactie brengt onderwerpen of perspectieven die in andere media niet of te weinig aan bod komen. Onze journalistiek is objectief en wil alle partijen aan het woord laten. Daarbij staan integriteit en deontologie voorop.

U kan elke dag Doorbraak lezen op <https://doorbraak.be/>

Redactieadres: Doorbraak, Victoriastraat 52, 9000 Gent. Doorbraak Magazine verschijnt vier keer per jaar. Reageren kan via redactie@doorbraak.be.

Contact: info@doorbraak.be

Wil u graag een abonnement?

Surf naar <https://doorbraak.be/doorbraak-plus/> Met vragen kan u altijd terecht op abonnementen@doorbraak.be. Een abonnement op Doorbraak Magazine kost €40 per jaar. Een abonnement op Doorbraak.be kost €90 per jaar of €9 per maand. Een combo-abonnement kost €125 per jaar.

Voor €150 bent u vriend van Doorbraak, inclusief een abonnement op Doorbraak Magazine en Doorbraak.be.

Uw advertentie in Doorbraak?

Stuur ons een bericht via ads@doorbraak.be.

Met dank aan de Vrienden van Doorbraak die dit Doorbraak Magazine door hun steun mogelijk maakten.

Verantwoordelijke Uitgever: Pieter Bauwens, Maurits De Smetstraat 12, 9308 Hofstade.

Met de HospiPlus- verzekeringen speel je op zeker

& Formules:

- (Kansrijk)land (basis)
- HospiPlus & AmbioPlus
- (Kansrijk)land (comfort)
- HospiPlus & AmbioPlus
- (Kansrijk)land (premium)
- HospiCantina
- (Kansrijk)land (gold)
- HospiParfait
- (Kansrijk)land (top)
- LandPlus
- (Kansrijk)land (super)
- HospiPlus

Ontdek meer voordelen op vaz.be of tel 013 28 90 90

VAZ, verantwoord vooraf

VAZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds